

บทที่ 2

ผลสำรวจเอกเฝ้า ศรียานนท์ กับการสร้างอำนาจทางการเมือง

อาจกล่าวได้ว่าบุคคลจะมีอำนาจทางการเมืองมากน้อยเพียงใดนั้น บุคคลนั้นจะต้องรู้จักวิธีการต่อสู้ และการสร้างสมอำนาจโดยการรวบรวมทรัพยากรทางการเมืองให้ได้มากกว่าคนอื่น และหาทางทำลายอำนาจของคู่แข่ง โดยการถิรอนทรัพยากรทางการเมืองของเขาเสีย อีกทั้งจะต้องมีความสามารถและทักษะในการใช้ทรัพยากรทางการเมือง(สุจิต บุญบงการ, 2519: 85-98) เช่น ความสามารถในการควบคุมกำลังคน การเสริมสร้างความชอบธรรม และการใช้บุคลิกภาพในการเสริมสร้างอำนาจของตน การสร้างและสนับสนุนองค์กร หรือกลุ่มทางการเมืองขึ้นมาเป็นฐานอำนาจของตน การรวบรวมกลุ่มชนชั้นนำต่างๆไว้ในอำนาจโดยให้รางวัลในรูปแบบต่างๆ เช่น ตำแหน่งทางการเมือง นโยบายต่างประเทศที่สนับสนุนการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งในการเสริมสร้างความชอบธรรมให้ต่างประเทศยอมรับตนเอง เพื่อเป็นฐานในการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นไป อีกวิธีการหนึ่งที่ผู้นำมักจะนำมาใช้ ก็คือ การกวาดล้างศัตรูของระบบและของตนเอง ตั้งแต่ล้านี้เป็นทรัพยากรทางการเมืองส่วนหนึ่งที่ผู้ต้องการอยู่ในอำนาจจะต้องใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตน อย่างไรก็ตามสิ่งที่จะละเลยไม่ได้อีกประการหนึ่งก็คือการศึกษานูมิหลังของบุคคลผู้นั้น เพื่อจะทำให้ผู้ที่ศึกษาเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิด และปฏิสัมพันธ์ของบุคคลผู้นั้นที่มีต่อความเชื่อ และบรรทัดฐาน ของสังคมที่เขาอาศัยอยู่และเคิบโคขึ้น ความรู้สึกที่เขามีต่อบทบาทหน้าที่ของตนที่สังคมหยิบยื่นให้ พัฒนาการทางบุคลิกภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตของบุคคล ประสบการณ์ ในชีวิตที่ผลักดันและหล่อหลอมให้บุคคลกระทำในสิ่งที่เขากระทำ เชื่อในสิ่งที่เขาเชื่อ แรงจูงใจที่อยู่เหนือการกระทำของเขา อุดมการณ์ชีวิต ความฝัน ความมุ่งหวัง ความกลัว และความวิตกกังวลที่เขาเผชิญหน้าในแต่ละขั้นตอนของชีวิต(ยศ สันตสมบัติ, 2535: 24)

ในการศึกษามบทบาททางการเมืองของผลสำรวจเอกเฝ้า ศรียานนท์ จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงนูมิหลังของผลสำรวจเอกเฝ้าที่หล่อหลอมให้ผลสำรวจเอกเฝ้า ศรียานนท์มีวิถีทางการเมืองที่เข้มแข็งขึ้นและสามารถก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองและในตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจภายหลังจากการรัฐประหาร 2490 การก้าวขึ้นสู่อำนาจได้นั้นก็ด้วยสาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ นูมิหลังทางด้านครอบครัว การศึกษา และบุคลิกภาพในส่วนตัว และอีกส่วนหนึ่งนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม อันนำไปสู่การที่ผลสำรวจเอกเฝ้ามีบทบาทในการรัฐประหาร 2490

ภูมิหลังของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์

1. ครอบครัววัยเด็ก การศึกษา บุคลิกภาพ

พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เกิดเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2452 ณ ตำบลบางขุนพรหม อำเภอบางขุนพรหม จังหวัดพระนคร เป็นบุตรของนายพันโทพระพลาทิพย์เสมีย์ (พ่ผู้ศรียานนท์) และ นางพงษ์ ศรียานนท์ บิดาเป็นนายทหารตำแหน่งนายทหารคนสนิทของแม่ทัพภาคที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก (ตำรวจตระเวนชายแดนปริทัศน์ มกราคม-มิถุนายน 2533: 1-4) การศึกษาเริ่มที่โรงเรียนมิชชันนารี จังหวัดพิษณุโลก เมื่ออายุได้ 11 ปีได้เข้าเรียนที่โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร จังหวัดพระนคร อีก 2 ปีต่อมา มารดาคือนางพงษ์ ศรียานนท์ได้ถึงแก่กรรม พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้เรียนที่โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตรจนจบชั้นมัธยม 7 แล้วจึงได้เข้าไปเรียนที่โรงเรียนนายร้อย ขณะเรียนอยู่ชั้น 5 ปรากฏว่าสอบตก แต่ผลการเรียนในชั้น 6 ซึ่งเป็นชั้นสุดท้ายของโรงเรียนนายร้อย ได้เป็นอันดับ 6 ของนักเรียนทั้งหมด และเป็นที 1 ในเหล่าทหารราบ จึงได้รับโอกาสบรรจุเข้ารับราชการประจำกรมมหาดเล็กรักษาพระองค์ในปี พ.ศ. 2475

(กจช.จ/2500/4)

การที่ต้องศึกษาถึงภูมิหลังของพลตำรวจเอกเผ่า ก็เพราะต้องการที่จะทราบการอบรมและการเรียนรู้ทางการเมืองเนื่องจากมีความสำคัญต่อแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของพลตำรวจเอกเผ่า กล่าวคือกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองนี้ได้สร้างบุคลิกภาพทางการเมือง และวัฒนธรรมทางการเมือง อันเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการถือฤกษ์ต่อระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบอำนาจนิยม(สนธิท พรอนันต์, 2521: 163-164)

พลตำรวจเอกเผ่า มาจากครอบครัวที่มีเชื้อสายบรรดาศักดิ์โดยบิดามิยศเป็นนายพันโทรับราชการทหารในตำแหน่งนายทหารคนสนิทแม่ทัพภาคที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก จากพื้นฐานของครอบครัวที่เป็นข้าราชการนี้เองส่งผลให้พลตำรวจเอกเผ่า มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดีมากกว่าคนในรุ่นเดียวกันที่อยู่ในครอบครัวที่มีอาชีพอื่น การศึกษาที่ดีก็เป็นการประกันความสำเร็จในระบอบราชการ ดังนั้นภูมิหลังทางครอบครัวจึงมีผลอย่างมากต่อความสำเร็จทางการศึกษา อาชีพทหารก็เป็นโอกาสหนึ่งที่น่าไปสู่การเชิขบฐานะทางสังคม(ลิขิต วีระเวทิน, 2519: 133) และการศึกษาทำให้มีความรู้เรื่องการเมือง สถานศึกษามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม และบุคลิกภาพของผู้ที่เข้ามาศึกษาเป็นอย่างมาก จากการที่พลตำรวจเอกเผ่า มีโอกาสศึกษาในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้านี้เอง ซึ่งเป็นที่ที่ได้ทำการหล่อหลอมให้พลตำรวจเอกเผ่า เป็นบุคคลที่มีทัศนคติ บุคลิกภาพ และวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นแบบอำนาจนิยมก็คือ นิยมอำนาจเผด็จขาดใน

การปกครอง การยอมรับอำนาจของผู้นำและการมอบความไว้วางใจให้แก่ผู้นำ การยึดถือตัวบุคคลมากกว่าหลักการ หรือเหตุผล การยอมรับระบบอาวุโส ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะการศึกษาอบรมเน้นหนักไปในทางลัทธิทหาร การศึกษาอบรมที่ระยะเวลาต่อเนื่อง ประกอบกับการอยู่รวมหมู่ในโรงเรียน และต่อมาร่วมงานกันในกรมกองต่างๆ มีผลทำให้ผู้มีอาชีพทหารได้รับการหล่อหลอมทางความคิดในทางที่คล้ายคลึงกัน การอยู่ร่วมกันมีส่วนทำให้เกิดความใกล้ชิด และมีโอกาสติดต่อแลกเปลี่ยนทางความคิดเห็นกันได้มากกว่ากลุ่มคนอื่นที่ไม่ใช่ทหาร(ชัยอนันต์ สมุทวานิช, 2526: 3) และทหารได้รับการปลูกฝังให้เชื่อว่าเกียรติคุณของประเทศจะมีด้วยอำนาจของกองทัพ กองทัพเป็นเครื่องค้ำประกันเอกราชและศักดิ์ศรีของประเทศ ตลอดจนสังคมของนักเรียนนายร้อยเป็นสังคมที่มีการยอมรับอำนาจและการใช้อำนาจ การอบรมเน้นให้นักเรียนเชื้อเพลิงและเคาท์พ่าเกรงผู้ที่อยู่ในชั้นสูงกว่า นักเรียนนายร้อยปีที่ 1 จะต้องยอมรับอำนาจและคำสั่งของพวกรุ่นพี่โดยไม่มีข้อขกเว้น - และมีความภาคภูมิใจที่ได้แสดงออกถึงความมีอำนาจ จะอบรมผู้ที่เข้าใหม่ให้เชื่อฟังในอำนาจของพวกเขาคงตลอดไป(ทรรศนีย์ ปิจจุสานนท์, 2521: 36-57)

ในช่วงเวลาดังกล่าว ไม่มีระบบการต้อนรับน้องใหม่ แต่ยังมีระบบอาวุโสอยู่อย่างเด่นชัด เช่นนักเรียนใหม่จะเดินในถนนที่ติดกับหน้าตึกนอนของนักเรียนเก่าไม่ได้ หากฝ่าฝืนจะมีปฏิกริยาทั้งเสียงและการกระทำของนักเรียนเก่า ทั้งตะโกนคำหรือมีการขว้างมะเขือ หรือแฉกกว่า บ้างออกมาตักเตือน จะไม่มีการฮึดสู้จากรุ่นน้อง เพราะนักเรียนใหม่นั้นมีนักเรียนเก่าเป็นผู้บังคับบัญชา คือผู้ช่วยผู้บังคับหมวดหรือหัวหน้านักเรียนซึ่งมีอำนาจมากในการสั่งการ นอกจากนั้นยังมีวิธีการทางวินัยอีกหลายวิธี ที่จะทำให้นักเรียนรุ่นน้องไม่สามารหงหัวแข็งต่อรุ่นพี่ได้(นิคตสารกุ่มภัย พฤษภาคม 2533: 132)

พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นบุคคลที่มีความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว มีลักษณะเป็นผู้นำอยู่ในตัวตั้งแต่ครั้งที่ศึกษาอยู่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ตลอดจนมีนิสัยชอบสนุกมากกว่าเรียน มีนิสัยปากร้ายใจดี ชอบแสดคงท่าทางเป็นคนใหญ่โต(อาจศึก ดวงสว่าง, 2507: 52) เป็นนักเรียนประเภทหัวโจก นิสัยใจร้อน และชอบเป็นหัวหน้าในกลุ่มเพื่อนด้วยกัน(นิคตสารกุ่มภัย กรกฎาคม 2532: 63) ชอบแสดคงปมเชื่องออกมาให้ปรากฏแก่นักเรียนในรุ่นเดียวกัน และรุ่นน้อง(นิคตสารกุ่มภัย ธันวาคม 2532: 100) ในฐานะรุ่นพี่ปี 3 ได้ข่มขู่นักเรียนนายร้อย ปี 1 ก็อนักเรียนนายร้อยประกาศ จารุเสถียรด้วยสาเหตุที่เดินลุยเสียงดังตามถนนมากับกลุ่มเพื่อน 4-5 คน และด้วยที่นักเรียนนายร้อยประกาศ เป็นนักมวยนักเรียนมาก่อนจึงเป็นที่ไม่พอใจต่อนักเรียนนายร้อยเผ่าสักเท่าใดนัก และกล่าวเป็นเชิงท้าทายว่า " อ้ายนี้เป็นนักมวยหรือวะ ครับ : นักเรียนนายร้อยประกาศตอบ ถ้าจันพ่วงนี้กินข้าวเย็นแล้วไปพบที่หลังโรงพิมพ์หน้อย "ถึงเวลานักนักเรียนนาย

ร้อยประกาศ กับเพื่อนอีก 2 คน ไปตามนัด แต่ก็พบนักเรียนนายร้อยเผ่า และเพื่อนอีก 10 กว่าคน รออยู่ นักเรียนนายร้อยประกาศจึงรีบหนีไปก่อนที่จะโดนจับ(นิคตสารกุ่มภัย พฤษภาคม 2533: 130)

จากการที่เป็นคนมีนิสัยเด็ดขาดมันคงคิดจะทำอะไรแล้วไม่ถอย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ จนเพื่อนในรุ่นเดียวกันให้ฉายาว่า " อั้งเผ่า "(สิทธิเดช จันทศิริ, 2521: 77) เมื่อสำเร็จการศึกษาเข้ารับราชการทหารในตำแหน่งผู้บังคับหมวดก็เป็นนายทหารค่อนข้างดี พุดจาแบบหยาบคาย ไร้แทนตนเองว่า " ดู " และใช้ถ้อยคำเรียกผู้ใต้บังคับบัญชาว่า " มิ่ง " ตลอดเวลาจากการที่มีนิสัยนักเถงเป็นนิสัยประจำตัว ถ้าได้กล้าเสีย แบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นอย่างไม่เห็นแก่ตัว ทำให้เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา และอุปนิสัยในด้านต่างๆ ของพลตำรวจเอกเผ่านี้เองแต่เป็นสัญลักษณ์ที่เสริมสร้างให้มีบุคลิกภาพและบารมีอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในทางการเมือง บุคลิกภาพนั้นเป็นคุณลักษณะพิเศษตามธรรมชาติที่สามารถทำให้มีผู้สนับสนุนตนเองได้โดยไม่ต้องอาศัยชาติกำเนิด และตำแหน่งหน้าที่การงานและฐานะทางสังคม การจะใช้บุคลิกภาพให้เป็นประโยชน์ทางการเมืองได้นั้น ต้องแสดงคนให้เห็นว่าเป็นผู้มีบารมี เป็นผู้นำขามวิฤติ เป็นผู้ที่กล้าทำการเปลี่ยนแปลง และสามารถสร้างความสัมพันธ์ทางจิตใจกับผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาได้ บุคลิกภาพนั้นมีความสามารถดึงดูดความนิยมให้หันมาสนับสนุนในด้านความชอบธรรม อันมีส่วนอย่างมากในการรักษาอำนาจของตนได้ตลอดไป(สุจิต บุญบงการ, 2519: 100) ซึ่งพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ก็มีบุคลิกภาพในการเป็นผู้นำอยู่ในตัวอย่างพร้อมมูล

จากการถูกถอดทำร้ายหลายครั้งของพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ได้มีผู้ตีความว่า พันเอกหลวงพิบูลสงคราม สร้างสถานการณ์ขึ้นเพื่อให้คนโคดเค่นเป็นที่สนใจของมหาชน(แสงเคือน ไสยวงศ์, 2534: 186) และจากวิกรรมที่สามารถช่วยชีวิตเจ้านายไว้ได้หลายครั้ง คอยปกป้องเจ้านายในฐานะคนที่รู้ใจนั้น ร้อยเอกเผ่าได้รับความไว้วางใจจากพันเอกหลวงพิบูลสงครามเป็นอย่างมาก สามารถเข้าออกนอกในบ้านได้อย่างเสรี กินอยู่หลับนอนในบ้านพักในกรมทหารที่บางซื่อ และรับประทานอาหารร่วมโต๊ะกับครอบครัวของนายกรัฐมนตร้อย่างเป็นกันเอง การเข้ามาเป็นนายทหารคนสนิทนั้นได้เปลี่ยนวิถีชีวิต และโชคชะตาทั้งในทางส่วนตัวและทางการเมืองของร้อยเอกเผ่าให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับวิถีชีวิตของพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งเป็นนายทหารปืนใหญ่ให้มาเป็นนายกรัฐมนตรียุคที่สุจริตของร้อยเอกเผ่าเป็นชีวิตที่เดินตามหลังผู้เป็นนายตลอดเวลา เมื่อใดที่เจ้านายรุ่งเรืองหรือตกต่ำ ร้อยเอกเผ่าก็ได้รับผลตามผู้เป็นนายไปด้วย นับตั้งแต่การก้าวมาเป็นนายทหารคนสนิทนั้นชีวิตได้รุ่งเรืองขึ้นมาเป็นลำดับจากยศร้อยโทเป็นร้อยเอก

2. ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม

หลังจากจบจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกในปี พ.ศ. 2474 และได้เข้ารับราชการประจำกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี พ.ศ. 2475 ได้แปรสภาพเป็นกองพันที่ 4 ในปี พ.ศ. 2476 ร้อยตรีเผ่า ศรียานนท์ ประจำอยู่กองพันทหารราบที่ 8 ซึ่งเป็นกำลังสำคัญที่เข้าปะทะกับทหารฝ่ายกบฏบวรเดช นำโดยพระองค์เจ้าบวรเดช และพระยาศรีสิทธิสงครามได้นำกำลังทหารจากหัวเมืองเข้ามายึดพระนคร ฝ่ายรัฐบาลทำการปราบปราม โดยแต่งตั้งให้พันโทหลวงพิบูลสงครามเป็นผู้บัญชาการกองผสมในการปราบกบฏครั้งนี้ (กนก วงศ์ตระหง่าน, 2528: 400) ร้อยตรีเผ่า ศรียานนท์ทำหน้าที่นายทหารคนสนิทของผู้บัญชาการกองผสมที่ 1 คือ พันตรีหลวงอำนาจสงครามเพื่อนรุ่นเดียวกันกับพันโทหลวงพิบูลสงคราม ที่เป็นหน่วยรบแนวหน้านำกำลังออกปะทะข้าศึก ร้อยตรีเผ่า ได้รับคำสั่งให้นำรถถังออกตรวจแนวคลองบางเขน ขณะที่กองกำลังเคลื่อนพลเข้ารุกก็ถูกยิงตอบโต้อย่างรุนแรง การเคลื่อนขบวนจึงกลายเป็นเป้าในทีโล่งอย่างเด่นชัด เป็นผลให้ พันตรีหลวงอำนาจสงคราม ถูกยิงถึงแก่ความตาย ร้อยตรีเผ่าได้กล่าวถึงวีรกรรมในครั้งนั้นว่า

" ข้าพเจ้าสนทนากับหัวหน้าว่า ทำไมผู้บังคับกองพันของข้าพเจ้าถอดยศ เพราะท่านไม่มีลักษณะเป็นคนชอบดอยเลย ข้าพเจ้าตะโกนถามนายพิณพนักงานขับรถนายพิณ รุมือของเขาที่มีรอยกระสุนใหญ่ พร้อมกับบอกว่าผู้บังคับกองพันถูกกระสุน ข้าพเจ้าพร้อมด้วยร้อยโทโปร่ง รอดสวัสดิ์ ค.เชื้อม นนทรักษ์ ปิ่นข้ามไปยังรถดีเซลภาพที่ปรากฏ คือวีรชนผู้กล้ากล้าอันอนคว่าอยู่ " (สว่าง ตานเหลือ, 2511 : 49-82)

ร้อยตรีเผ่า ได้นำรถถังมาช่วยสถานการณ์บางเขน และปิดเรื่องการตายของหลวงอำนาจสงครามไว้ ด้วยเกรงว่าทหารจะเสียขวัญ จากนั้นก็ไปรายงานต่อพันโทหลวงพิบูลสงคราม ผู้บังคับกองผสมถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว ในขณะที่กองพันทหารราบที่ 8 ยังคงดำเนินการต่อสู้ และตกอยู่ในภาวะคับขันจากการถูกข้าศึกตัดทางลำเลียงทำให้ทหารขาดกระสุนในการต่อสู้ ร้อยตรีเผ่าได้กล่าวสรุปวีรกรรมที่พันตรีหลวงกาจ กาจสงคราม นำกำลังพร้อมกับร้อยเอกหม่อมหลวงขาบ กุญชร รุกฝ่าเข้ามายังแนวที่ตั้งของกองพันทหารราบที่ 8 ได้สำเร็จและจากการสนับสนุนการยิงของพันตรีหลวงกาจ กาจสงคราม นี้เองเป็นผลให้ฝ่ายกบฏล่าถอยไปในที่สุด ผลจากการปราบกบฏในครั้งนี้เอง ส่งผลให้พันโทหลวงพิบูลสงครามในฐานะผู้บัญชาการกองผสมปราบกบฏ ได้รับการยอมรับจากรัฐบาลเป็นอย่างมาก จนได้เลื่อนตำแหน่งทางทหารจากผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ เป็นรองผู้บัญชาการทหารบก และได้รับตำแหน่งทางการเมืองเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม โดยมีฐานะเป็นรองเพียงพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา (มณูญ มาคะสิระ, 2529: 6)

เมื่อการปราบกบฏเสร็จสิ้นแล้ว ร้อยตรีเฒ่า ได้รับคำสั่งย้ายไปประจำมณฑลทหารบกที่ 3 ตำบลสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา และได้เลื่อนเป็นร้อยโทอีกไม่กี่เดือนต่อมา(กจช. จ/2500/4) อันมีพันโทหลวงชำนาญยุทธศาสตร์ รองผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 3 และรักษาราชการในตำแหน่งเสนาธิการมณฑลทหารบกที่ 3 อีกตำแหน่งหนึ่ง ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2478 จึงได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 3 ในขณะที่ประจำการ ร้อยโทเฒ่า ได้มีโอกาสสนิทสนมกับนางสาวอุดมลักษณ์ ชุมพะวัณ บุตรสาวของพันโทผิน ชุมพะวัณ ซึ่งนางพร้อม ทัพพะรังสี ได้กล่าวว่า

"หน้าบ้านเราเป็นถนนสายใหญ่สำหรับการสัญจรไปมาภายในกรมทหารต้องเดินผ่านกันทั้งสิ้น ก็เป็นการบังเอิญที่คุณเฒ่าเดินผ่านบ้านเราทุกวัน โดยไม่ชอบใช้รถจักรยาน เพราะร่างกายสมารถมาก คุณเฒ่าไม่ชอบแต่งเครื่องแบบ ใส่แต่เสื้อเชิร์ตแขนขาวสีขาวเป็นประจำ"

ร้อยโทเฒ่า ศรียานนท์ ได้สมรสกับนางสาวอุดมลักษณ์ ชุมพะวัณ เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2478 ณ วัดป่าสุกวัน โดยมีพันเอกหลวงพิบูลสงครามเป็นเจ้าภาพร่วมกับพันโทหลวงชำนาญยุทธศาสตร์ จากการศึกษาที่ได้แต่งงานกับลูกสาวของผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 3 ซึ่งเป็นตำแหน่งที่คุมทหารทั้งหมดที่ภาคอีสาน และมีกำลังมากกว่าที่กรุงเทพฯ นี้เอง(เสถียร จันทิมาธร, 2532: 25-26) มีส่วนส่งเสริมสถานภาพของร้อยโทเฒ่า ให้คืบคลานขึ้นอีกทั้งพันโทหลวงชำนาญยุทธศาสตร์ และพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ก็เป็นเพื่อนนักเรียนนายร้อยรุ่นเดียวกันจึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพันเอกหลวงพิบูลสงคราม กับ ร้อยโทเฒ่า เป็นไปด้วยดียิ่งขึ้น

จุดเริ่มต้นที่ร้อยเอกเฒ่า ศรียานนท์ ได้สัมพันธ์กับการเมืองเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2480 เป็นปีที่นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรองผู้บัญชาการทหารบก ได้จัดตั้งสำนักงานใหม่เรียกว่ากองบังคับการของรัฐมนตรีกลาโหมขึ้น กองบังคับการแห่งนี้ประกอบด้วยนายทหารหนุ่มจาก 3 กองทัพ คือ ทักษะ ทักษะเรือ และอากาศ เช่น หลวงสุธรรมรงค์ หลวงยุทธศาสตร์โกศล หลวงฤทธาธิ์คณี ร้อยเอกเฒ่า ศรียานนท์ ซึ่งมีหน้าที่เป็นนายทหารคนสนิทของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (กจช. จ/2500/4) ในช่วงนี้เองอำนาจและบารมีของพันเอกหลวงพิบูลสงคราม เริ่มสะสมมากขึ้นพร้อมที่จะก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุดทางการเมือง ดังนั้นหลังจากพันเอกพระยาพหล พลพยุหเสนา ประกาศยุบสภา และลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2481 เพราะรัฐบาลแพ้มติในสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งได้มีขึ้นอีกครั้งหนึ่งในเดือนพฤศจิกายน 2481 ได้สมาชิกผู้แทนราษฎรประเภทที่หนึ่งจำนวน 91 คน แต่พันเอกพระยาพหล พลพยุหเสนา ปฏิเสธที่จะดำรง

ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกต่อไป(กนก วงศ์ตระหง่าน, 2528: 406) จึงเป็นโอกาสของพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ที่จะได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จากการสอบถามความคิดเห็นของประธาน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 และ 2 สรุปว่าเห็นสมควรให้พันเอกหลวงพิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อไป(ศรีกรุง 14 ธันวาคม 2481) 16 ธันวาคม 2481 พันเอกหลวงพิบูลสงคราม จึงเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อันนับเป็นคณะรัฐมนตรีชุดที่ 9 ในขณะที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้เพียง 2 เดือน พันเอกหลวงพิบูลสงครามได้ดำเนินการจับกุมศัตรูทางการเมืองทันที เป็นผลให้พันเอกพระยาทรงสุรเดชถูกเนรเทศไปเขมร ในขณะที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พันเอกหลวงพิบูลสงครามก็ถูกลอบทำร้ายจากศัตรูหลายต่อหลายครั้งด้วยกัน คือ 11 ตุลาคม 2481 นายยัง ประไพศรีลอบยิงที่ศรีษะ 9 พฤศจิกายน 2481 นายถิ บุญตาคนใจได้ลอบยิง 9 ธันวาคม 2481 นางเสงี่ยม ปลุกใจเสือ แม่ครัวลอบวางยาพิษ(บุญ มาคะสิระ, 2529: 7) ร้อยเอกเผ่า ได้มีโอกาสช่วยชีวิตพันเอกหลวงพิบูลสงคราม และเกือบจะเสียชีวิต เพราะโดนยาพิษเข้าไปด้วย พร้อมกับนายกรัฐมนตรี ในขณะที่เป็นนายทหารคนสนิทของพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งจะต้องคอยรับใช้ใกล้ชิดอยู่ตลอดเวลา ในคราวที่พันเอกหลวงพิบูลสงครามถูกนายถิ บุญตา ยิงที่บ้านพัก ในกรมป้องกันอากาศยาน บางซื่อ ร้อยเอกเผ่า ก็อยู่ในที่เกิดเหตุและตามอารักขาให้เจ้านายได้รับความปลอดภัย นายถิ เป็นชาวชุนันท์ และเคยเป็นคนสวนของบิดาของนางพิบูลสงครามมาก่อน ภายหลังพันเอกหลวงพิบูลสงคราม พามาเลี้ยงไว้เป็นเวลา 8 ปี ได้ยกฐานะจากคนกลางหญ้ามาเป็นคนขับรถของนางพิบูลสงคราม(ประชาชาติ 12 พฤศจิกายน .2481) ในคืนวันเกิดเหตุเป็นเวลา 19.00 น. ของวันพุธที่ 9 พฤศจิกายน 2481 พันเอกหลวงพิบูลสงครามออกจากห้องนํ้ามาที่ห้องแต่งตัวเพื่อจะไปงานเลี้ยง นายถิได้เอาปืนของพันเอกหลวงพิบูลสงครามที่อยู่ในรถเข้าไปในห้องแต่งตัวแล้วปลดเซฟปืนยิงไป 1 นัด ในระหว่างที่ปลดเซฟปืนพันเอกหลวงพิบูลสงครามก็หันมาเห็นจึงหลบทัน นัดที่สองจึงพลาด พันเอกหลวงพิบูลสงครามได้หนีออกไปจากห้องนั้น เข้าไปยังห้องของนางพิบูลสงคราม นายถิยิงอีก 1 นัด แต่ถูกกระจก สิบโทผล สมงาม ร้อยเอกเผ่า ศรียานนท์ และพันจ่าตรีทองดี จันทโรหิตได้เข้าช่วยเหลือจับกุม นายถิ ไว้ได้ทัน(ชาติ เอี่ยมกระสุนธ์, 2519: 153)ก่อนที่ตำรวจจะนำมาตัว นายถิ มีสภาพอาการเมา และกล่าวถึงสาเหตุการก่อเหตุร้ายในครั้งนี้ว่าไม่ต้องการยิงพันเอกหลวงพิบูลสงครามแต่ต้องการยิงนางพิบูลสงคราม เนื่องจากขุนเคืองที่ นางพิบูลสงครามจ้างงานหนักมาก ที่ยิงพันเอกหลวงพิบูลสงครามเพราะตาตาบมองเห็นเป็นนางพิบูลสงคราม คำแก้ตัวของนายถิไม่เป็นผล ศาลพิเศษได้สั่งลงโทษประหารชีวิตในเวลาต่อมา

เหตุการณ์ต่อมาที่ร้อยเอกเผ่า เกือบจะเอาชีวิตไม่รอด ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่นายทหารคนสนิทของพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ด้วยการถูกลอบวางยาพิษจากแม่ครัวของบ้านเอง คือ นางเส็งยม ปลุกใจเสื่อ ทำให้บุคคลที่ร่วมโต๊ะอาหารได้รับพิษแต่หมอยได้ช่วยชีวิตไว้ทัน เหตุการณ์เกิดในเวลา 13.00 น. ของวันที่ 8 ธันวาคม 2481 พันเอกหลวงพิบูลสงคราม พร้อมด้วยนาวาโทหลวงยุทธศาสตร์โกศล ร.น. พันโทหลวงเฉเสนา นาวาตรีหลวงธรรณภาส พันตรีหลวงประหารวิบุรณ ร้อยเอกเผ่า ศรียานนท์ นางพิบูลสงคราม และเด็กหญิงเล็ก บุตรีของหลวงพิบูลสงคราม หลังจากที่รับประทานก็เริ่มแสดงอาการระคายเคืองร่างกาย ทั้งหมดจึงรู้ว่าถูกพิษ พันเอกหลวงพิบูลสงครามจึงให้นายพู่ ข้าราชการของเลขานุการไปแทน เนื่องจากคนขับรถไม่อยู่ ระหว่างทางได้พยายามล้างคอเพื่อให้อาเจียนแต่ไม่เป็นผล บุคคลทั้ง 8 ไปถึงโรงพยาบาลของกองเสนาธิการ มณฑลทหารบกที่ 1 พญาไท ด้วยอาการเหมือนคนปกติคงเดินได้ตามธรรมดา นางพิบูลสงครามมีอาการไม่มากนักและได้เฝ้าดูอาการของสามีจนแน่ใจว่าหมอยได้ช่วยล้างท้องจนฟื้นจึงอันตรายผลการสอบสวนของสันติบาล สรุปได้ว่ายาพิษที่ใส่ลงไปในการอาหารคือ สารหนูชนิดหนึ่ง(สุรพันธุ์ บุญขมานพ, 2526: 110-114)

ในคดีลอบวางยาพิษ มีผู้ถูกจับในคดีนี้ 2 คน คือ นางเส็งยม ปลุกใจเสื่อ กับ พันจ่าตรีทองดี จันทร์โหดซึ่งไม่ได้รับโทษใดๆ แต่กลับมาเป็นพยานโจทก์ปรักปรำร้อยโท ฉ. เฌร ตาละถักฉิม ว่าคือผู้บงการให้กระทำการในครั้งนี้ ร้อยโท ฉ. เฌร ได้ให้การในชั้นศาลว่าไม่เคยรู้จัก นางเส็งยม ปลุกใจเสื่อ มาก่อนเลย และเคยเห็นสตรีคนหนึ่งมาแอบดู ร้อยโท ฉ. เฌร ขณะถูกคุมขังอยู่ที่หน้าต่าง ทำให้นางเส็งยม สามารถรู้ตัวได้อย่างถูกต้อง(ชีพ โรจนวิภาต, 2515: 71)

ในช่วงที่เป็นนายทหารคนสนิทที่ร้อยเอกเผ่าได้พบเห็นการต่อสู้แย่งชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มคณะราษฎร กับคณะเจ้าที่สูญเสียอำนาจอิทธิพลทางการเมืองไป การทำลายล้าง โดยวิธีทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการปราบปราม การกำจัดศัตรูทางการเมือง ในฐานะนายทหารคนสนิท ร้อยเอกเผ่าได้ซึมซับเหตุการณ์ต่างๆ ไว้เป็นประสบการณ์ในชีวิตที่มีค่าอย่างยิ่ง เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2481 ได้มีการจับกุมบรรดาปรักปรำทางการเมืองของ พันเอกหลวงพิบูลสงคราม และผู้ที่ถูกสงสัยว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับแผนการล้มล้างรัฐบาล จำนวน 51 คน ในข้อหากบฏ และวางแผนประทุษร้ายบุคคลสำคัญ อันประกอบด้วย พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการทหารพลเรือน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีผลให้พันเอกพระยาทรงสุรเดช และพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ ถูกเนรเทศออกนอกประเทศ พันเอกพระยาทรงสุรเดชถูกเนรเทศไปเขมร ต่อมาเดินทางไปเวียดนามและเสียชีวิตในปี พ.ศ. 2487(ถนน วงศ์ตระหง่าน, 2528: 406) พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ถูกเนรเทศไปปิ้ง และถูกปลดออกจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ

ตลอดจนปลดเป็นนายทหารกองหนุน โดยไม่ได้รับเบี้ยหวัด เบี้ยบำนาญ(เสถียร สุกใสภณ, 2514: 374) จากการปราบปรามและตั้งศาลพิเศษขึ้นมาพิจารณาโทษ(มนูญ มาคะสิระ, 2529: 7) ในครั้งนี้จึงเท่ากับเป็นการทำลายล้างปรีภัก์ทางการเมืองของพันเอกหลวงพิบูลสงครามลงไปได้ อย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะกลุ่มพันเอกพระยาทรงสุรเดช

เซอร์โจเซฟ ครอสมบี้ เอกอัครราชทูตอังกฤษ ประจำประเทศไทยได้บันทึกไว้ว่า "ในขณะที่ (พลตรีพิบูลสงคราม) มีอำนาจประจักษ์ผู้เผด็จการโดยแท้ ทั้งนี้เพราะพลังสนับสนุนของกองทัพ ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นพรรคพวกของเขา ทังสิ้น อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาเดียวกันนี้ นายกรัฐมนตรีก็เริ่มตำแคงคุณลักษณะของนักปกครอง ควบคู่ไปกับการมีความรับผิดชอบในตำแหน่งหน้าที่สูงสุดนี้ คุณลักษณะเหล่านี้ไม่เคยปรากฏมาก่อนในพฤติกรรมของนายกรัฐมนตรีพิบูลสงคราม ในปัจจุบัน เขาไม่ได้แสดงบทบาทนายพลผู้ยิ่งใหญ่ที่เข้ามาเป็นผู้นำรัฐบาล แต่แสดงบทบาทประมุขผู้ทรงคุณธรรมผู้ตระหนักชัดว่ากองทัพนั้นเป็นเพียงหน่วยงานหนึ่งของรัฐเท่านั้น และมีหน่วยงานอื่นๆที่มีความสำคัญเท่าเทียมกับกองทัพที่อื่นๆ พึงให้ความสนใจ นายกรัฐมนตรีถึงกับเรียกตนเองว่าเป็นนักประชาธิปไตย และให้เกียรติแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดใหม่ที่ค่อนข้างสงบเสงี่ยมอย่างเต็มที่ คราบเท่าที่สมาชิกสภาดังกล่าวไม่พยายามขัดแย้งความประสงค์ของเขา ในประเด็นสำคัญต่างๆ..." (กอบเกียรติ สุวรรณทัต-เพียร, 2532: 1)

รัฐบาลของหลวงพิบูลสงคราม มีความมั่นคงเป็นอย่างยิ่ง เพราะได้รับการสนับสนุนจากทหารและกลุ่มที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์และ ไม่ปรากฏการคัดค้านจากกลุ่มใดๆ หลวงพิบูลสงครามมีอำนาจควบคุมตำแหน่งสำคัญไว้ นอกเหนือจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีก็คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และผู้บัญชาการทหารบก ต่อมา ร้อยเอกเผ่าได้เลื่อนยศเป็นพันตรี และไปเป็นนายทหารคนสนิทของผู้บัญชาการทหารบกได้เพียง 2 วัน ก็ไปดำรงตำแหน่งเลขานุการนายกรัฐมนตรีได้ไม่ถึงปี(นิคตสารคุ้มภัย กุมภาพันธ์ 2530: 71-74) ต่อมาในปี 2485 ได้เลื่อนยศเป็นพันโท เข้าดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ นับเป็นข้าราชการชั้นพิเศษที่มีอายุน้อยที่สุดในยุคนั้น ปี พ.ศ. 2486 ได้เลื่อนยศเป็นพันเอกไปรักษาการเจ้ากรมเสมียนตรากระทรวงกลาโหมในปี พ.ศ.2487 เข้าดำรงตำแหน่งเจ้ากรมเชื้อเพลิงอีกตำแหน่งหนึ่ง(ชามส์สวัสดิ์ ชมพูนุช, :2517 60-61)

6 กุมภาพันธ์ 2487 รัฐบาลประกาศพระราชกำหนดระเบียบการบริหารนครบาล
พระราชบัญญัติ พ.ศ. 2487 สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่อนุมัติพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหาร

นครบาลเพชรบูรณ์ 2487 เป็นผลให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 1 สิงหาคม 2487 นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เสนอ นายควง อภัยวงศ์ ต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรให้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายควง ได้เดินทางไปพบจอมพล ป. ที่บ้านพักกองพันทหารปืนใหญ่ จ.ลพบุรี เพื่อชี้แจงให้เข้าใจถึงเหตุผลในการเข้าดำรงตำแหน่งในครั้งนี้ ถึงการที่ญี่ปุ่นจะเข้าทำการ ปลดอาวุธทหารไทยก็จะทำให้เกิดการนองเลือดเกิดขึ้น ซึ่งจอมพล ป. ก็เข้าใจและยอมรับ แต่หลังจากที่ นายควง ได้ไปพบอีกครั้งหนึ่งถึงความประสงค์ให้ จอมพล ป. พ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด จอมพล ป. แสดงความไม่พอใจ นายควง จึงรีบกลับ แล้วจึงมีคำสั่งปลด จอมพล ป. ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2487 และแต่งตั้ง พลเอกพจน์ พลไชยธิน ซึ่งป่วยเป็นอัมพาตไปไหนไม่ได้เป็นแม่ทัพใหญ่แทน(ไทยน้อย, 2500: 390-424) การดำเนินการครั้งนี้กระทำแบบลับและคว่ำที่สุด โดยรัฐบาลได้เตรียมป้องกันเหตุร้าย ด้วยการอาศัยกำลังจากกองทัพเรือ ซึ่งเตรียมพร้อมเต็มที่ ถึงกับตัวนายกรัฐมนตรี และแม่ทัพใหญ่ ต้องอพยพไปนอนที่กองทัพเรือ(ประทีป สายเสน, 2523: 25)

ภายหลังที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม หมคอำนาจทางการเมืองและการทหารลง ก็ถูกทำลายบทบาทและอิทธิพลทางการเมืองลงอย่างมาก นายทหารบกที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และให้การสนับสนุนหรือเป็นฐานอำนาจถูกโยกย้ายออกจากตำแหน่งสำคัญ หรือถูกปลดออกจากราชการจำนวนมาก ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ชื่อเสียงเกียรติภูมิตกต่ำลงในฐานะนำประเทศเข้าสู่สงครามข้างญี่ปุ่น(สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2532: 157) พันเอกเผ่าเองก็ลาออกจากราชการตามเจ้านายไปด้วย แม้แต่ นายฉัตร ศรียานนท์ น้องชายของพันเอกเผ่า ที่ฝากให้ทำงานในบริษัทรัฐวิสาหกิจ ก็ยังถูกปลดออกจากงานที่ทำอยู่(ฮาร์จ สฤตรัตนะ, 2526: 71-74)

การสูญเสียอำนาจของจอมพล ป. จากการที่พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองและการทหารนั้นไม่ได้ทำให้อิทธิพลของจอมพล ป. สูญสิ้นตามไปด้วยเนื่องจากสิ่งที่สร้างสมไว้ระหว่างมีอำนาจ และไม่ใคร่จะลบเลือนไปจากสามัญสำนึกของประชาชนและกองทัพได้ง่ายๆ โดยเฉพาะกัทธิเรื้อรื้อผู้นำที่จอมพล ป. ได้ปลูกฝังไว้(มนูญ มาคะสิระ, 2529: 1) จากการที่ยังมีอิทธิพลในวงการทหารบกร่วมกัน ก็มีกำหนดทางที่จะกลับเข้ามามีอำนาจได้อีกครั้ง โดยอาศัยความเคียดแค้นด้านเศรษฐกิจของประชาชน

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการที่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์สามารถก้าวขึ้นมาสู่ความสำเร็จได้นั้นก็มาจากพื้นฐานครอบครัวที่ดี ที่มีคารับราชการทหาร ซึ่งบุคคลที่เติบโตในครอบครัวข้าราชการย่อมที่จะมีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดีกว่าคนอื่นที่อยู่ในอาชีพที่แตกต่างกัน การศึกษาที่ดี

เกือบจะเป็นการประกันความสำเร็จในระบบราชการ เพราะว่าความสำเร็จในอาชีพจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความสำเร็จในการศึกษา ดังนั้นภูมิหลังทางครอบครัวของพลตำรวจเอกเผ่าจึงมีบทบาทอย่างมากในความสำเร็จทางการศึกษา เพราะมีส่วนในการกระตุ้นและส่งเสริมการศึกษาของบุคคล ด้วยสาเหตุประการหนึ่งก็คือชนชั้นที่แตกต่างกันทางเศรษฐกิจและสังคม มักจะมีค่านิยมที่ต่างกันในการให้ความสำคัญทางการศึกษา(ลิจิต ริชเวคิน, 2519: 130) จากพื้นฐานที่พลตำรวจเอกเผ่ามาจากครอบครัวที่อาชีพรับราชการ ดังนั้นจึงมีค่านิยมในการให้ความสำคัญทางการศึกษาค่อนข้างที่จะมากกว่าครอบครัวที่มาจากอาชีพทำไร่นาและมีความคิดที่จะให้บุตรหลานของตนได้เข้ารับราชการเช่นเดียวกับตน เพราะในสมัยนั้นการส่งบุตรหลานให้เรียนวิชาทหารถือว่าได้เป็นค่านิยมของชนชั้นกลางที่เห็นว่า ระบบการศึกษาแบบใหม่จะสามารถยกระดับฐานะของตนในสังคมให้สูงขึ้น และอาชีพทหารเป็นอาชีพที่มีเกียรติยศ และยศศักดิ์และเป็นอาชีพที่ได้รับการยกย่องในสังคม(แสงเดือน ไสยวงศ์, 2534: 17-29)

และต่อมาเมื่อพลตำรวจเอกเผ่า ได้เข้ารับราชการทหารก็ได้มีประสบการณ์จากการรบครั้งสำคัญที่เรียกว่า กบฏบวรเดช หลังจากเข้าประจำการที่จังหวัดนครราชสีมา ได้สมรสกับนางอุดมถักษ์ ชุมพะวัช ซึ่งเป็นบุตรของพันโทหลวงชำนาญยุทธศาสตร์(ผิน ชุมพะวัช) ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 3 ซึ่งเป็นตำแหน่งที่คุมทหารทั้งหมดที่ภาคอีสานและเป็นเพื่อนร่วมรุ่นกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นส่งผลให้สถานภาพของร้อยตรีเผ่า ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจากการที่เป็นบุตรเขยของนายทหารชั้นผู้ใหญ่ ทำให้ได้มีโอกาสรับใช้และติดตามจอมพล ป. มาโดยตลอด ครอบงำที่จอมพล ป. มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงขึ้นเท่าใด ความสำคัญของพลตำรวจเอกเผ่า ก็เริ่มปรากฏแวบให้เด่นชัดขึ้นทีละน้อย และด้วยการที่เป็นคนมีนิสัยจิตใจนักเลง ทำให้มีส่วนต่อการเป็นที่รักใคร่และไว้วางใจของจอมพล ป. เป็นอย่างยิ่ง เพราะสามารถเข้าถึงจิตใจเจ้านายและรับใช้เจ้านายได้อย่างเป็นที่น่าพอใจ นอกจากนั้นยังได้แสดงบทบาทองค์กรกับป้อมป้องชีวิตเจ้านายไว้ได้หลายครั้งหลายครา และมีโอกาสได้เรียนรู้ทางการเมืองเมื่อเข้าดำรงตำแหน่งเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ภายหลังจากที่จอมพล ป. หมกอำนาจอกลง พลตำรวจเอกเผ่า ได้แสดงตนเป็นผู้จงรักภักดีต่อจอมพล ป. อย่างแท้จริง ด้วยการลาออกจากราชการ เช่นเดียวกับที่จอมพล ป. หมกอำนาจอจากการเป็นนายกรัฐมนตรี

3. บทบาทในการรัฐประหาร 2490

สภาพการณ์ทางการเมืองไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ต้องเผชิญกับปัญหา

ความขัดแย้งของกลุ่มอำนาจทางการเมืองที่แบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย ก็คือ ฝ่ายที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ฝ่ายที่สนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ และฝ่ายที่สนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการผลักดันเปลี่ยนกันเป็นรัฐบาลโดย นายควง อภัยวงศ์ได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ต้องลาออกไปเพราะแพ้มติในสภา นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรีแทนก็ต้องลาออกไปอีกด้วย เหตุการณ์การสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 8 รัฐบาลถูกโจมตีจากหนังสือพิมพ์ และจากรัฐสภา ส่งผลให้ฐานะทางการเมืองของรัฐบาลต้นคลอน และต้องลาออกในที่สุด พลเรือตรี กวัญย์ธำรงนาวาสวัสดิ์ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อมา ก็ไม่วายที่จะถูกโจมตีจากฝ่ายของนายควง อีก ส่วนจอมพล ป. เองก็ได้รับความเคียดแค้นจากการตกเป็นผู้ต้องหาอาชญากรรมสงคราม ทหาร ถูกลลศกคค์ศรีรัง ฝ่ายเสรีไทยได้รับชื่อเสียงในฐานะเป็นผู้กอบกู้ประเทศชาติจากสงครามโลก มีการปลดทหารออกเป็นกองหนุนจำนวนมาก เพราะปัญหาเศรษฐกิจและการบีบบังคับจากต่างประเทศ จึงมีนายทหารนอกราชการกลุ่มหนึ่งคิดทำรัฐประหารขึ้นซึ่งได้แก่ นาวาอากาศเอกกาจ เก่งระดมยิง พันโทกำน จ้างภูมิเวท พลโทผิน ชูณหะวัณ พันเอกสวัสดิ์ ส.สวัสดิ์เกียรติ และพันเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นสมาชิกระดับผู้ก่อการ(เสถียร จันทิมาธร, 2532: 76) ในส่วนของพันเอกเผ่า ได้อาศัยศักยภาพที่ตนมีอยู่ในการช่วยเหลือการรัฐประหารในครั้งนี้ให้ประสบความสำเร็จได้ด้วยดี สำหรับบทบาทของพันเอกเผ่า ในการรัฐประหาร 2490 คือการติดต่อประสานงานเพื่อรวบรวม กำลังคน และการดำเนินการรัฐประหาร

3.1 การติดต่อประสานงานเพื่อรวบรวมกำลังคน จากการทำพันเอกเผ่า เคยเป็น นายทหารคนสนิทของจอมพล ป. มาก่อน ตลอดจนเคยเป็นเลขานุการนายกรัฐมนตรี แม้ว่าจะเป็นที่ไม่น่าค่อยมีบทบาทในการบริหารประเทศโดยตรง แต่ในทางอ้อมกลับเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญตำแหน่งหนึ่งเพราะเป็นตำแหน่งที่ใกล้ชิดกับเจ้านาย มีส่วนสำคัญในการรับใช้อย่างใกล้ชิด และคอยให้คำปรึกษาในเรื่องต่างๆ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการติดต่อประสานงานของ นุคคลต่างๆกับนายกรัฐมนตรี ทั้งที่เป็นราชการและไม่เป็นราชการ พันเอกเผ่า จึงเป็นบุคคลที่กว้างขวางเป็นที่รู้จักของบรรดานายทหารโดยทั่วไป ด้วยความที่เป็นนายทหารคนสนิทมาก่อนทำให้พันเอกเผ่า รู้ดีว่านายทหารคนไหนใครบ้างที่นิยมจอมพล ป. เพราะสมัยที่จอมพล ป. เรื่องอำนาจ พันเอกเผ่า เป็นผู้คอยติดต่อบรรดานายทหารต่างๆ แทนจอมพล ป. อยู่เสมอๆ ฉะนั้นจึงเป็นการง่ายที่พันเอกเผ่าจะติดต่อบรรดานายทหารประจำการเพื่อชักชวนมาเข้าร่วมคณะรัฐประหาร(นิตยสารกุ่มภัย ตุลาคม 2533: 92) พันเอกเผ่าทราบว่าขณะนั้นได้มีผู้คิดก่อการรัฐประหารกันหลายคน ในส่วนของตนนั้นได้พยายามผลักดันและกระตุ้นเตือนพ่อตาของตนคือพลโท

ผิน ชุณหะวัณ ให้ร่วมมือเริ่มงานนี้ด้วยในด้านการปฏิบัติการนั้นจะต้องทำกันอย่างปกปิด หรือเป็นความลับสุดยอด เพราะถ้าเกิดมีความลับรั่วไหลคณะรัฐประหารจะกลายเป็นกบฏภายในราชอาณาจักรทันที การทำรัฐประหารนั้นจะต้องมีกำลังคนซึ่งกลุ่มนายทหารนอกราชการที่คิดทำรัฐประหารนั้นไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะดำเนินการได้โดยลำพัง คงต้องอาศัยทหารประจำการที่อยู่ในฝ่ายกำลังพลจึงจะสามารถให้แผนการบรรลุวัตถุประสงค์ได้ นอกเหนือจากกำลังคนคือทหารพร้อมด้วยอาวุธอย่างเพียงพอแล้ว สิ่งจำเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ แม้ว่าใช้เงินในการทำรัฐประหารไม่มากมายเท่าใครงก็ตาม เพราะการใช้จ่ายส่วนมากเป็นการเลี้ยงเพื่อพบปะสังสรรค์ ซึ่งมีค่ามหาศาล ค่าข้าว ค่าพาหนะติดต่อกัน ซึ่งค่าใช้จ่ายประเภทนี้ค่อนข้างสูงกว่าประเภทอื่น ผู้ที่เป็นนายทุนเอาเงินมาลงทุนให้คณะรัฐประหารนี้กระทำการเป็นผลสำเร็จ ก็คือ นายวรการบัญชา (นิตยสาร คຸ້ມກັບ ตุลาคม 2532: 9) พันเอกเผ่าได้ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวชักชวนนายวรการบัญชา มาเข้าร่วมการทำรัฐประหารในครั้งนี้ ทั้งนายวรการบัญชาและพันเอกเผ่า ศรียานนท์ มีความสนิทสนมกันมาก โดยทั้งสองได้ร่วมกันดำเนินงานเกี่ยวกับภาพยนตร์ และละคร ทั้งนี้เพราะนายวรการบัญชา มีสถานที่เป็นโรงมหรสพขนาดใหญ่ชื่อ ศรีอยุธยา ซึ่งโรงมหรสพนี้เดิมเป็นของพระยาอนิรุทธเทวา ซึ่งสร้างบนที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โรงภาพยนตร์ศรีอยุธยานี้เองได้ใช้เป็นสถานที่ประชุมนายทหารนอกราชการ โดยมีพันเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นเจ้าของ(ผู้เช่า)สถานที่ และเปิดกิจการร้านอาหารในบริเวณนั้น(สุราชัย ชัยประเสริฐ, 2534: 86) ในช่วงนี้เองการประชุมแต่ละครั้งมักจะถูกสันติบาลติดตามอย่างใกล้ชิด และคอยรายงานถึงบุคคลที่ไปพบจอมพล ป. พันเอกเผ่า เป็นบุคคลที่ไปพบ จอมพล ป. มากที่สุด จนสันติบาลส่งนายตำรวจหนุ่มๆ ที่มีไหวพริบไปตีสันทร่วมวงกินเหล้า ที่ร้านกิ่งแก้วข้างโรงภาพยนตร์ศรีอยุธยา ซึ่งเป็นร้านของพันเอกเผ่าเอง(ฮาร์ง สกฤตณะ, 2526: 59) ร้อยตำรวจเอกเฉียบ อัมพุนันท์ นายตำรวจสันติบาลกอง 2 ซึ่งเป็นหน่วยงานของตำรวจที่มีหน้าที่ติดตามความเคลื่อนไหวในทางการเมืองได้สืบทราบความเคลื่อนไหวของผู้ที่คิดก่อการรัฐประหารที่คบคิดกันที่บาร์กิ่งแก้วของพันเอกเผ่า ได้กล่าวข้อความตอนหนึ่งว่า

" ข้าพเจ้าร้อนรนต่อข่าวที่กำลังประดังเข้ามาถึงมือข้าพเจ้าทุกๆ ขณะ ณ บาร์กิ่งแก้ว ข้างโรงภาพยนตร์ศรีอยุธยา นั่นก็เป็นต้นตอแห่งข่าวอีกทางหนึ่ง เผ่า ศรียานนท์ ก็กำลังเดินทางขึ้นไปนครราชสีมา สังก่อนนี้ขอมิให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวทางการเมือง เพราะนครราชสีมาเป็นแหล่งที่ทรงอิทธิพลของ หลวงชำนาญยุทธศาสตร์ .... ข้าพเจ้าทนอยู่ไม่ได้อีกแล้ว เพราะรายงานการเคลื่อนไหว

ทางการเมืองของฝ่ายรัฐประหารนั้นถึบขึ้น ข้าพเจ้าเสนอท่าน
อธิบดีตำรวจก็เป็นการรับทราบและสั่งให้เก็บรวมเรื่องไว้เท่านั้น "

(เขียน อัมพุนันท์, 2501: 558)

ร้อยตำรวจเอกเขียนได้เสนอให้มีการจับกุมเพราะสืบสวนและได้ความอย่างแน่ชัดว่าจะมี
การรัฐประหารเกิดขึ้นอย่างแน่นอน แต่พลเรือตรีสังวรณ สุวรรณชีพอธิบดีตำรวจของ ก็ยังคงกล่าวว่า

" จับอะไรกัน เขามาชวนผมเสียด้า แต่ผมขอเป็นกลาง ปล่อยให้
เขาทำไป แต่เราไม่ได้จับวางอะไร ... ผมได้ออกคำสั่งประจำไว้
แล้วว่า หากเกิดการยึดอำนาจขึ้นก็ให้ตำรวจอยู่เฉยๆ ผมได้บอก
หลวงชาติรองอธิบดีให้ทราบ ทางกรมสารวัตรทหารก็เช่นเดียว
กัน ผมได้ออกคำสั่งประจำไว้แล้วทำให้สารวัตรทุกคนเข้าประจำกรมกองเลข"

(เขียน อัมพุนันท์, 2501: 559)

แม้ว่าอธิบดีตำรวจจะไม่สนใจในการดำเนินการป้องกันการรัฐประหารในครั้งนี้ ร้อยตำรวจเอกเขียน
ได้นำเรื่องนี้ไปแจ้งต่อนายปรีดิ พนมยงค์ หลายต่อหลายครั้ง แต่นายปรีดิ พนมยงค์ ยังคงไว้ใจ
พลตำรวจเอกอตุล อตุลเศรษฐี ผู้บัญชาการทหารบกว่าจะสามารถควบคุมสถานการณ์ได้จึงไม่ได้
ดำเนินการต่อกลุ่มผู้ก่อการ ในครั้งนี้แต่อย่างใด(เขียน อัมพุนันท์, 2501: 558-561)

ในระยะแรกคณะรัฐประหารยังขาดกำลังหลัก มีแต่ทหารนอกประจำการ และ
ทหารประจำการที่ไม่ใช่กำลังหลัก กรมเกียกกายทหารบกของพันเอกสวัสดิ์ ส.สวัสดิ์เกียรติันมี
ฐานะเป็นเพียงส่วนช่วยรบ ดังนั้นฝ่ายของพลโทผิน ชูณหะวัณ และพันเอกเผ่า ศรียานนท์
เป็นฝ่ายดำเนินการหากำลังมาร่วมสนับสนุนด้วยการเกลี้ยกล่อมหัวหน้าผู้คุมกำลังทหารในพระนคร
นั้นพลโทผิน ไร่วิธิเจริญมาพูดคุยที่บ้านเทเวศร์ถึงเรื่องความเห็นในการปฏิบัติในครั้งนี้ ส่วนใหญ่ก็
เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยพลโทผิน ก็ชูปให้ปิดปากเงียบเสียไม่เช่นนั้นต้อง
ตาย แต่ความคิดเห็นที่พลโทผิน นำเสนอต่อจอมพล ป. กลับได้รับการปฏิเสธและถูกต่อว่ากลับ
มา พลโทผิน จึงได้ปรึกษากับพันเอกเผ่าซึ่งเคยอยู่ใกล้ชิดและรู้อุปนิสัยของจอมพล ป. เป็นอย่างดี
จึงทราบว่าสิ่งที่จอมพล ป. ต้องการ มักจะพูดเลี้ยวๆกล้ายไม่เอาใจใส่ซึ่งเป็นอย่างนี้มานานแล้ว พล
โทผิน จึงวางใจ(ผิน ชูณหะวัณ, 2516: 85) ดังนั้นหน้าที่จึงตกเป็นของพันเอกเผ่าในการติดต่อ
ประสานงานระหว่างผู้วางแผนรัฐประหารกับจอมพล ป.(ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2526: 38) ขณะเดียวกันก็จัดแบ่งสายกันไปติดต่อพรรคพวกตามความสนิทชิดชอบและเงื่อนไขของแต่ละคน ในด้าน
กำลังพล หลวงกาจได้ทำการติดต่อนายทหารที่มีวิ้วว่าจะเข้าร่วมด้วยโดยเลือกนายทหารคนสนิท
ของผู้ใหญ่ทั้งนั้น การพบปะพูดคุยนั้นหลวงกาจ ไร่วิธิการเลี้ยงอาหารเลี้ยงเหล้าบริเวณร้านอาหาร

เกือบภายใต้ฉนวนกระทรวงกลาโหมเมื่อนายทหารชั้นผู้ใหญ่มาติดต่อพูดคุย ทำให้นายทหารเล็กๆเหล่านี้หันไปให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟัง โดยในระยะแรกจะไม่ชวนปฏิบัติโดยทันที แต่จะพูดถึงสถานการณ์ทางการเมืองที่ข้าแ่ให้เห็นถึงบ้านเมืองต้องได้รับการแก้ไข เมื่อเข้าใจดีแล้วก็จะวกเข้าเรื่องทันที (กนก วงศ์ตระหง่าน, 2529: 278) ร้อยโทชาญณรงค์ วิจารณ์บุตร เป็นคนที่หลงทางได้ทำการติดต่อเอาไว้โดยเห็นว่าใกล้ชิดกับพันเอกสฤณี ณะระริชต์ เพราะเคยเป็นผู้ได้บังคับบัญชาของพันเอกสฤณี มาก่อนเมื่อครั้งอยู่ที่กองพันปืนกลหนักที่ 1 จังหวัดลำปางเมื่อพันเอกสฤณี ย้ายมาเป็นผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 1 ร้อยโทชาญณรงค์ก็ได้ย้ายติดตามมาเป็นผู้บังคับหมวดในกองพันที่ 2 กรมนี้ด้วย(ณรงค์ ไตรวัฒน์, 2517: 126) ร้อยโทชาญณรงค์ ได้พยายามทาบตามให้พันเอกสฤณี ร่วมทำรัฐประหารด้วย เนื่องจากในเวลานั้นกรมทหารราบที่ 1 เป็นหน่วยทหารที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งมีกำลังในบังคับบัญชาถึง 7 กองพัน หลวงกาจจึงเล็งเห็นผลที่จะเกิดขึ้นถ้าหากได้รับกำลังสนับสนุนจากกรมทหารราบที่ 1 พันเอกสฤณีเองก็ยังไม่แน่ใจในความเป็นไปได้ในการดำเนินการเท่าใดนัก จึงให้พันโทประภาส จารุเสถียร ติดต่อสอบถามกรมกองต่างๆซึ่งล้วนแต่เป็นนายทหารระดับผู้บังคับกองพันรุ่นเดียวกับพันโทประภาสทั้งรุ่น นอกจากนั้นพันเอกสฤณี ได้เรียกพันโทบุญญิตี เทพหัสดินฯ รองผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 1 ไปพบและชวนให้ร่วมทำรัฐประหาร(อาจศึก ดวงสว่าง, 2507: 44)

3.2 การดำเนินการรัฐประหาร ได้มีการวางแผนในการทำรัฐประหารหลังจากที่ได้สำรวจความพร้อมทางด้านกำลังพลเรียบร้อยแล้ว จึงมีการประชุมอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 เวลา 21.00 น. โดยกำหนดแผนการลงมือปฏิบัติจะทำในเวลา 05.00 น. ของวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 โดยจะเข้าทำการควบคุมคลังกระสุนของกรมช่างแสงสรรพวุฒทหารบก ควบคุมสถานีวิทยุกระจายเสียง ควบคุมกรมไปรษณีย์โทรเลข ชุมสายโทรศัพท์ ตลอดจนจะนำนักเรียนนายร้อยทหารบกไปประชุม ณ ที่ว่าการกระทรวงกลาโหม พร้อมอาวุธและกระสุนจริง(ผิน ชูณหะวัณ, 2516: 86) การประชุมอีกครั้งได้ประชุมที่กองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์ เวลา 21.00 น. ของวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ในแผนการที่ 2 นี้เป็นการแบ่งสายเข้าทำการจับกุมบุคคลสำคัญดังนี้

สายที่ 1 มี พันโทก้าน จ่านงูมิเวท เป็นหัวหน้า พร้อมด้วยพันเอกผ่าศรียานนท์ พันโทละม้าย อุทยานานนท์ พันโทเฉลิม พงษ์สวัสดิ์ ไปจับกุมนายปริดิ พนมยงค์ ที่ทำเนียบท่าช้าง(สุพจน์ คำนตระกูล, 2529: 3)

สายที่ 2 มี ร้อยเอกขุนปริชา รณเสฏฐ์ เป็นหัวหน้าพร้อมด้วยพันเอกสฤณี ณะระริชต์ ไปจับกุมนายกรัฐมนตรีกำลังส่วนหนึ่งได้รุกไปยังบ้านของหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์

สายที่ 3 มี พันเอกหลวงสฤติยุทธการ เป็นหัวหน้า นำกำลังทหารจากหน่วย ป.ต.อ. และจาก ร.1 พัน 1 ไปจับกุมพลเรือตรีสังวรณั สุวรรณชีพ อธิบดีกรมตำรวจ(สุจิน ตันติ สฤต, 2515 : 96)

และพอมมาถึงวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 เวลา 24.00 น. กองกำลังสายที่ 1 ที่มีพันโทก้านเป็นหัวหน้าได้วางกำลังทหารล้อมท่าเหมบไว้ และให้ทหารผลักประตูเข้าไป พันโทก้าน ได้สั่งให้ยิงปืน ป.ต.อ. และให้รด ป.ต.อ. วังชนประตู่ พบรถบรรทุกอาวุธพร้อมชายอีก 7 คนที่มีนายชาญ บุญมาก หัวหน้าเสรีไทยควบคุมอยู่โดยปราศจากการต่อสู้ ต่อจากนั้น พันเอกเผ่าเข้าทำการค้นท่าเหมบเพื่อจับตัวนายปรีดี พนมยงค์ แต่นายปรีดี พนมยงค์ หลบหนีลงเรือจ้างไปกับจำบัว ตำรวจอารักขา และได้ไปหลบภัยที่บ้านนายลิขิต สารสนอง ในที่สุดก็ลี้ภัยไปในกองทัพเรือ เขตทหารเรือจึงกลายเป็นที่ลี้ภัยของนักการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามกับรัฐบาล โดยที่คณะรัฐประหารไม่กล้าค้น(ประทีป สายเสน, 2523: 27) ส่วนร้อยเอกขุนปริชารณเสฏฐ์และพันเอกสฤตคี ณะรัชต์ได้ไปจับกุมนายกรัฐมนตรี ปรากฏว่าแผนการจับกุมในครั้งนี้ล้มเหลว เนื่องจากหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ไม่อยู่บ้าน ไปงานลีลาศที่สวนอัมพร ร้อยเอกขุนปริชารณเสฏฐ์จึงได้เคลื่อนกำลังไปที่สวนอัมพรเพื่อทำการจับกุม แต่หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ทราบเหตุการณ์ล่วงหน้าจึงหลบหนีการจับกุมไปได้ทัน ส่วนพันเอกหลวงสฤติยุทธการได้นำกำลังทหารจากหน่วย ป.ต.อ. และจาก ร.1 พัน 1 ไปจับกุมพลเรือตรีสังวรณั สุวรรณชีพ อธิบดีกรมตำรวจที่บ้านตำบลบางกะปิ เมื่อบุกไปถึงบ้านตำรวจที่มาอารักขาพลเรือตรีสังวรณัได้ยอมจำนน หลังจากค้นบ้านไม่พบตัวพลเรือตรีสังวรณั เนื่องจากทราบข่าวการรัฐประหารจึงหลบหนีไปอยู่ในความอารักขาของทหารเรือที่บางนา และต่อมาได้ส่งร้อยตำรวจเอกเฉียบ อัมพุนันท์นายตำรวจประจำกอง 2 สันติบาลไปพบจอมพล ป. พิบูลสงคราม ณ ที่ทำการคณะรัฐประหารกระทรวงกลาโหม เพื่อแจ้งความจำนงของพลเรือตรีสังวรณั สุวรรณชีพ อธิบดีกรมตำรวจ ว่าไม่ขัดขวางการทำรัฐประหารครั้งนี้เนื่องจากเป็นงานของจอมพล ป.(เฉียบ อัมพุนันท์, 2501: 31) เมื่อการดำเนินการแต่ละสายที่ดำเนินการไปจับกุมตัวบุคคลสำคัญเกิดความผิดพลาดโดยตลอด พันเอกสฤตคี ณะรัชต์ จึงสั่งการเข้ายึดกระทรวงกลาโหมไว้เป็นกองบัญชาการทันที ซึ่งก็สำเร็จโดยง่ายเพราะกองทหารรักษาการณ์ในขณะนั้นเป็นทหารสังกัดกรมทหารราบที่ 1 ภายใต้การบังคับบัญชาของพันเอกสฤตคี นั้นเอง(ทักษ์ เฉลิมเกียรติ, 2526: 31) เนื่องจากคณะรัฐประหารกำลังสับสนในการดำเนินการ และเพื่อเพิ่มความมั่นคงในการยอมรับในหมู่ทหารให้แก่การทำรัฐประหารครั้งนี้ จึงต้องเชิญจอมพล ป. ให้มาเป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร คณะรัฐประหารได้ให้พันเอกเผ่าไปเชิญจอมพล ป. มาเป็นประธาน (วิเทศกรณีย์, 2518: 938) คณะรัฐประหารรอคอยการมาของจอมพล ป. จนตี 5 ก็ยังไม่มา

พันเอกสุภคย์ จึงตรงไปยังบ้านซิคคม พบกับร้อยเอกอนันต์ พิบูลสงครามถูกชายของจอมพล ป. หลังกจากเจรจาแล้วร้อยเอกอนันต์ได้พูดโทรศัพท์ติดต่อกับจอมพล ป. และแจ้งได้ว่าจอมพล ป. ขอพบและพูดกับพันเอกเผ่า ศรียานนท์ ก่อน หลังกจากวิฤตามตัวพันเอกเผ่า ซึ่งตามหาตัวจอมพล ป. อยู่มาถึง ร้อยเอกอนันต์ ก็รายงานถึงที่อยู่ของจอมพล ป. ว่าได้หลบไปอยู่ที่บ้านของพลโทปลด ปลดประปักษ์ เพราะไม่แน่ใจว่ากลุ่มใดเป็นผู้ก่อการรัฐประหารทั้งพันเอกสุภคย์ และพันเอกเผ่า ได้เดินทางไปพบจอมพล ป. ทันที เพื่อชี้แจงให้ทราบจอมพล ป. ได้ตอบตกลงและขอให้มิหนว่ย กุ่มกันมารับ พันเอกสุภคย์จึงสั่งให้ พันโทถนอม กิตติขจร พานักเรียนนายร้อย 1 กันรณา อารักขาจอมพล ป. ไปยังกระทรวงกลาโหม

การเข้าร่วมของจอมพล ป. ในครั้งนี้เป็นเพราะความไว้วางใจในตัวของพันเอกเผ่า ถึงความพร้อมของกำลังพลที่จะไม่ทำให้การรัฐประหารล้มเหลว จอมพล ป. จึงตัดสินใจเข้าร่วมการทำรัฐประหารทั้งที่ก่อนหน้านี้มีการปฏิเสธมาโดยตลอด ได้ส่งผลให้ฐานะของคณะรัฐประหารมั่นคงขึ้นทันที การทำรัฐประหารจึงสำเร็จได้ด้วยดีโดยปราศจากการเสียเลือดเนื้อ เพราะพลตำรวจเอกอดุล อดุลเดชจรัส ก็มีคำสั่งเป็นทางการให้หน่วยทหารต่างๆให้ความร่วมมือกับคณะรัฐประหาร โดยเคร่งครัด การเตรียมการรัฐประหารในครั้งนี้นาวาเอกกาจ กาจสงคราม และพระยาธิตพลี ธรรมประคัลภ์ อธิบดีศาลฎีกา พันเอกสุวรรณ เพ็ญจันทร์ นายเข้มชาติ บุญบริดพันธ์ นายเลื่อน พงษ์โสภณ ร้อยเอกประเสริฐ สุคนทรทัต ได้ร่วมกันร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่อีก 1 ฉบับ (มัญญ มากะสิระ, 2529: 22) โดยซ่อนไว้ใต้คุ่มแดงเพื่อป้องกันการค้นพบจึงเรียกรัฐธรรมนูญ ฉบับนี้ว่า ฉบับใต้คุ่ม หลวงกาจ และพันโทถนอมได้ไปพบกรมขุนชัยนาทนเรนทร ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินเพื่อให้ส่งพระนามเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 (สุพจน์ คำนตระกูล, 2529: 2) คณะรัฐประหารได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 และออกแถลงการณ์รวม 17 ฉบับ รวมทั้งประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย(ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.2490 (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 64: 2490) แทนฉบับที่ยกเลิกไป อีกทั้งได้จัดตั้งกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทยขึ้น โดยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งบุคคล ต่างๆ ดังนี้

1. จอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย
2. พล.ท.ผิน ชุมพะวัณ เป็นรองผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย
3. พ.อ.กาจ กาจสงคราม เป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย
4. พล.ท.หลวงหาญสงคราม เป็นเสนาธิการทหารแห่งประเทศไทย
5. พ.อ.หลวงสถิตยุทธการ เป็นผู้ช่วยเสนาธิการทหารแห่งประเทศไทย
6. พล.ต.จ. บูรณสงคราม เป็นพลธิการทหารแห่งประเทศไทย

7. พ.อ.สวัสดิ์ สวัสดิ์เกียรติ	เป็นรองพลธิการทหารแห่งประเทศไทย
8. พ.อ.หลวงวิศิษฐ์ยุทธศาสตร์	เป็นเสนาธิการพลธิการทหารแห่งประเทศไทย
9. พล.ต.ช. ชาญซิดจิงชัย	เป็นบัญชาธิการแห่งประเทศไทย
10. พ.อ.เจียม ญาโนทัย	เป็นรองบัญชาธิการแห่งประเทศไทย
11. พล.ต.นทร เหมะโยธิน	เป็นรองเสนาธิการทหารแห่งประเทศไทย
12. พ.อ.ไสว ไสวแสนยากร	เป็นผู้บัญชาการสื่อสารกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย
13. พ.ท.สาย เชนยะวนิช	เป็นรองผู้บัญชาการสื่อสารกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย
14. พ.อ.ม້อม เกตุนิติ	ประจำกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย
15. พ.อ.เผ่า ศรียานนท์	ประจำกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย
16. พ.อ.ศิลป์ รัตนพิบูลชัย	ประจำกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย
17. พ.อ.วุฒิ วีระบุตร	ประจำกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย
18. พ.อ.แจ่มแจ่ม เวชชลักษณ์	ประจำกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย
19. พ.ท.จ่านง ภูมิเวช	ประจำกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย
20. พ.ต.ชาญ บุญญะสิทธิ์	ประจำกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย
21. ร.อ.เลื่อน ปรีชาแจ่ม	ประจำกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย

และคณะรัฐประหารยังได้ตั้งหน่วยทหารรักษาพระนคร เป็นการชั่วคราวดังนี้

1. พล.ท.ผิน ชุมพะวัน	เป็นผู้บัญชาการหน่วยทหารรักษาพระนคร
2. พ.อ.กาจ กาจสงคราม	เป็นรองผู้บัญชาการหน่วยทหารรักษาพระนคร
3. พ.อ.สถิต สถิตยุทธการ	เป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการหน่วยทหารรักษาพระนคร
4. พ.อ. หลวงวิศิษฐ์ยุทธศาสตร์	เป็นเสนาธิการผู้บัญชาการหน่วยทหารรักษาพระนคร
5. พ.อ.สมบุรณ์ สุนทรเขต	เป็นรองเสนาธิการผู้บัญชาการหน่วยทหารรักษาพระนคร
6. พ.อ.สวัสดิ์ สวัสดิ์เกียรติ	เป็นพลธิการผู้บัญชาการหน่วยทหารรักษาพระนคร

7. พ.อ. หลวงสถิตยุทธศาสตร์	เป็นแม่กองข้าว
8. พ.อ. หลวงจิตร โยธี	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
9. พ.อ.ชิต พงศ์ทรง	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
10. พ.อ.โพยม จุจนานนท์	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
11. พ.อ.จำลอง สิงหะ	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
12. พ.ท.วิโรจน์ อินวะสา	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
13. พ.ท.ประสม ฐิติวร	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
14. พ.ท.สุคใจ พูนทรัพย์	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
15. พ.ท.วิชัย พงศ์อนันต์	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
16. พ.ท.อมร เสวตรนันท์	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
17. พ.ต.จักรชัย สุรางคเสน	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
18. พ.ต.ประเสริฐ อุตริสิงห์	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
19. พ.ต.ศรี ถนัดช่าง	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
20. พ.ต.ประสงค์ สุวรรณเภสัช	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
21. พ.ต.สกล ชมไพศาล	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
22. ร.ท.อาจ ชเอมรส	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร
23. ร.ต.สถิตย์ พจนานนท์	ประจำหน่วยทหารรักษาพระนคร

นอกจากนี้ยังได้มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งข้าราชการประจำที่สำคัญๆ โดยคำสั่งผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย

1. พล.ร.ต.สังวรณ์ สุวรรณชีพ อธิบดีกรมตำรวจ และรักษาการ
สารวัตรใหญ่ทหาร พันจ่าตำแหน่ง
2. ให้พล.ต.หลวงชาติตระการโกศล เป็นผู้รักษาการในตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ
3. ให้หลวงสุขุมน้อยประดิษฐ์ พันจ่าตำแหน่งผู้รักษาการในตำแหน่งอธิบดี
กรมโฆษณาการ
4. ให้พันโทหลวงรมณีพิชัย เป็นอธิบดีกรมโฆษณาการ
5. ให้ พ.อ.หลวงจรัสโรมรัญ รองสารวัตรใหญ่ทหาร เป็นผู้รักษาการ
ราชการสารวัตรใหญ่ทหาร
6. ให้ หลวงบรรณกรโกวิท ออกจากอธิบดีกรมศุลกากร

7. ให้ นายกาญจน กาญจนฉายา สารวัตรใหญ่กรมศุลกากรเป็นอธิบดีกรมศุลกากร
8. ให้ พล.ต.วิวัฒน์ วิวัฒน์โยธิน พ้นจากผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 1
ไปประจำกรมเสนาธิการทหารบก
9. ให้ พ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไปรักษาราชการผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 1

เมื่อคณะรัฐประหารทำการยึดอำนาจสำเร็จ ก็ได้ประกาศยุบสภาแต่ยังไม่กล้ารับเป็นรัฐบาลเพราะเกรงข้อกล่าวหาว่ากระทำการรัฐประหารเพื่อต้องการอำนาจและตำแหน่งทางการเมือง จึงได้เชิญนายควง อภัยวงศ์มาเป็นนายกรัฐมนตรี หลังจากนั้นได้มีการจัดให้มีการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคประชาธิปัตย์ได้ถึง 54 คนจากสมาชิกทั้งหมด 99 คน นายควง อภัยวงศ์ ในฐานะหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ได้จัดตั้งรัฐบาล และเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2491 ก่อนขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายควง อภัยวงศ์ วงการรัฐประหารเริ่มเคลื่อนไหวทันที ได้มีใบปลิวเรียกร้องให้ประชาชนสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายควงได้ติดต่อไปยังคณะรัฐประหารแต่ได้รับการยืนยันว่าไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ดังกล่าว นายควงจึงวางใจแต่ก็ปรากฏว่ามีกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งนัดชุมนุมที่สนามหลวง และเรียกร้องให้จอมพล ป. กลับเข้ามาบริหารประเทศ ต่อมาก็ได้พากันเดินทางไปยังวังของกรมขุนชัยนาทนเรนทร ประธานองคมนตรีผู้สำเร็จราชการเพื่อระงับไม่ให้แต่งตั้งนายควงเป็นนายกรัฐมนตรี การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คณะรัฐประหารพยายามที่จะใช้มติมหาชนในทางการเมืองบีบบังคับนายควงออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งย่อมชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่านายควง ไม่ได้รับการสนับสนุนจากคณะรัฐประหารอีกต่อไป

รัฐบาลของนายควง ในครั้งนี้มีการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจก็คือการที่นายควมมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเสียเอง ซึ่งรัฐบาลที่แล้วพลโทชิต มั่นศิลป์ เป็นรัฐมนตรีว่าการอยู่ แต่ได้ไปมีเรื่องกับคณะรัฐประหาร ด้วยการไม่ยอมให้พันเอกผ่าไอ้แดงเข้ามาเป็นตำรวจ แรกทีเดียวนายควมพยายามแก้ปัญหา เพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับคณะรัฐประหารกลับคืนมาโดยการไม่แต่งตั้งคนที่คณะรัฐประหารไม่ชอบให้กลับมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เพื่อเป็นการเอาใจคณะรัฐประหาร และอีกทางหนึ่งได้พยายามเชิญพลโทผิน ชุณหะวัณเข้าดำรงตำแหน่งนี้แทน แต่ได้รับการปฏิเสธเนื่องจากการแข่งขันทางอำนาจในคณะรัฐประหารระหว่างพลโทผิน ชุณหะวัณ และพลโทกาจ กาจสงครามยังคงมีอยู่ พลโทผินเกรงการสูญเสียอำนาจในกองทัพหลังจากการเข้าร่วมรัฐบาล จึงปฏิเสธเพราะการอยู่ทางคณะรัฐประหารมีความได้เปรียบในการใช้กำลังคน และกำลังอาวุธ(เกียรติ, 2513: 347-353) จะเห็นได้ว่า

บทบาทของพันเอกเผ่ามีค่อนข้างสูงในการเป็นตัวแทนอย่างหนึ่งในการจัดตั้งรัฐบาล ด้วยเหตุที่ คณะรัฐประหารต้องการเข้ามาควบคุมองค์กรตำรวจ เพราะเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจโดยชอบธรรม ในการดำเนินการจับกุมหรือป้องกันผู้ที่ต้องสงสัยว่าจะเป็นศัตรูของคณะรัฐประหาร อีกทั้งยังเป็น หน่วยราชการที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรง ดังนั้นความขัดแย้งที่พลโท จิต มั่นคิดปฏิบัติราชการมาเป็นตำรวจของพันเอกเผ่า นั้น พลโทจิต มั่นคิดเปรียบเทียบเหมือนตัวแทน ของรัฐบาล พันเอกเผ่าเปรียบเหมือนตัวแทนของคณะรัฐประหาร เมื่อเกิดความขัดแย้งของทั้ง 2 ฝ่ายย่อมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ และคณะรัฐประหาร คณะรัฐ ประหารเริ่มระแวงนายควงว่าจะไม่อยู่ฝ่ายเดียวกับตนจากการปฏิเสธตนของคณะรัฐประหารที่ส่งมา คูแลกรมตำรวจ ทั้งจอมพล ป. และพลโทจิน ต่างต้องการได้รับความไว้วางใจว่าตำรวจจะเป็นฝ่าย ตนและสามารถเป็นเครื่องมือในการปราบปรามกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ จึงได้ส่งให้พันเอกเผ่า ไปเป็นตำรวจ(ทักษ์ เถลิงเกียรติ, 2526: 50)

จากบันทึกของ ค.ร.ทองเปลว ชลภูมิ ที่กล่าวถึงการคิดที่จะปฏิบัติซ้อนหลังจาก ที่คณะรัฐประหารได้ทำการแต่งตั้งรัฐบาลโดยมีนายควงเป็นนายกรัฐมนตรี บรรดาถูกศิษย์และเป็นผู้ ที่รักใคร่ของนายปรีดี พนมยงค์ ก็กลับไปพบกันที่สัดหีบเพื่อทำการปฏิบัติ แต่ยังหาเหตุผลและ ความชอบธรรมมาเป็นข้ออ้างในการปฏิบัติไม่เพียงพอ อีกทั้งรัฐมนตรีนี่เป็นรัฐบาลนั้นก็ส่วนบุคคลที่ มิชื่อเสียง กระแสความนิยมในการทำรัฐประหารครั้งนั้นมีค่อนข้างสูง แผนการปฏิบัติซ้อนจึงล้ม เหลว และแยกย้ายกันไปกลับเข้ากรุงเทพเพื่อดำเนินการก่อความสงบของคณะรัฐประหาร และ รัฐบาลของนายควง ทั้งวิธีปล่อยข่าวลือถึงการที่จะมีการต่อต้าน และการริเริ่มก่อวินาศกรรม เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้คณะรัฐประหารเคืองแค้น รัฐบาลนายควงตั้งตัวเกือบไม่ติดเพราะข่าวการ ต่อต้านมีขึ้นแทบทุกวัน (เกียรติ, 2513: 327-329) จนกระทั่งพันเอกเผ่า พันตำรวจเอกหลวง พิธิษฐการ พันโทละม้าย อุทยานานนท์ และพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร ได้เดินทางไปพบอดีตนายกรัฐมนตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์เพื่อสอบถามถึงข่าวลือดังกล่าว(ไพบรุษ, 2517: 180) ความพยายามของคณะรัฐประหารที่ต้องการจะกำจัดอิทธิพลทางการเมืองของฝ่ายรัฐบาลเดิมก็คือ การออกพระราชกำหนดคุ้มครองความสงบสุข เพื่อให้การไปตามรัฐธรรมนูญ ฉบับชั่วคราว ลงวันที่ 9 พ.ย. 2490 ที่ให้อำนาจแก่คณะรัฐประหารในการดำเนินการจับกุมและคุมขัง ตรวจสอบพฤติการณ์ ที่เกี่ยวข้องขัดขวางการดำเนินงานตามรัฐธรรมนูญ พระราชกำหนดฉบับนี้ได้สร้างอำนาจและ บทบาทให้แก่คณะรัฐประหารเป็นอย่างมาก เพราะสามารถใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายทำให้เป็นที่หวาดเกรงต่อนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม แต่กระนั้นคณะรัฐประหารก็ยัง มีการเตรียมการที่จะรับมือฝ่ายต่อต้านโดยอาศัยความร่วมมือของกรมตำรวจ คณะรัฐประหารจึงได้

มอบหมายให้พันเอกเผ่าเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในคณะรัฐประหารไปดำเนินการทางกรมตำรวจ แต่การที่ยศทางทหารจะไปตั้งการตำรวจจึงเป็นการไม่เหมาะสมดังนั้นจึงให้พันเอกเผ่าโอนสังกัด ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งสารวัตรใหญ่ทหาร(นิตยสารคัมภีร์ กุมภาพันธ์ 2530: 71-74) ไปรับยศเดียวกันทางกรมตำรวจ เพื่อสะดวกในการบังคับบัญชา แต่ได้รับการปฏิเสธจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่ปฏิเสธคำขอของคณะรัฐประหาร คณะรัฐประหารจึงเริ่มไม่พอใจที่รัฐบาลนายควงไม่ให้ความร่วมมือกับคณะรัฐประหาร เหตุการณ์ดังที่เรียกเมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพลโทจิตร มั่นศิลป์ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ที่พูดในทำนองว่า "คนอย่างนายเผ่านะหรืออย่างว่าแต่รองอธิบดีตำรวจเลย แม้แต่พลตำรวจก็ไม่ยอมให้เป็น " หนังสือพิมพ์จึงประโคมข่าวความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลและคณะรัฐประหารตลอดมา(เกียรติ, 2513: 336-337) อันเป็นชนวนสำคัญที่คณะรัฐประหารมีความไม่พอใจรัฐบาล ที่นอกเหนือจากการที่รัฐบาลไม่ยอมแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาสายคณะรัฐประหารตามคำแนะนำ ปรากฏว่าได้เพียง 3 คน จากสมาชิกวุฒิสภา 100 คน (บุญ มาคะสิระ, 2529: 39) อีกประการก็อยากจะทำหน้าที่บริหารประเทศเสียเองเพราะอุทิศทำรัฐประหารสำเร็จด้วยความยากลำบาก แต่ไม่ได้จัดตั้งรัฐบาลเพื่อควบคุมบริหารประเทศในที่สุดหลังจากจัดตั้งรัฐบาลเป็นที่เรียบร้อย นายควง พยายามเอาใจคณะรัฐประหารโดยการยอมให้พันเอกเผ่า ศรียานนท์โอนมาเป็นตำรวจในตำแหน่งผู้ช่วยอธิบดีตำรวจฝ่ายปราบปรามเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2491(สุราษฎร์ ยัมประเสริฐ, 2534: 124) และต่อมาในเดือน กรกฎาคม 2491 พันเอกเผ่าได้รับพระราชทานยศเป็นพลตำรวจตรี(กจร. ก/ป7/2491/3๗)

ต่อมาในวันที่ 6 เมษายน 2491 คณะรัฐประหารได้ส่งนายทหาร 4 นายได้แก่ พลตรีสวัสดิ์ ส.สวัสดิ์เกียรติ พันเอกศิลป์ ศิลป์สรชัย รัตนวราหะ พันโทก้าน จำนงค์ภูมิเวท และพันโทละม้าย อุทยานนท์ มาพบนายควง อภัยวงศ์ที่บ้านเพื่อแจ้งความประสงค์ในการมาให้นายควงทราบถึงความต้องการของคณะรัฐประหารที่มีความไม่พอใจการบริหารงานของรัฐบาล และต้องการให้นายควงลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีภายในเวลา 24 ชั่วโมง นายควง อภัยวงศ์ได้ให้พันโทรวช อภัยวงศ์ไปพบหัวหน้าคณะรัฐประหารเพื่อขอความยินยอม แต่ไม่พบพลโทผิน ชุมพะวัน แต่หลังจากนั้นพลโทผิน และพลโททาง กางสงครามได้มาพบนายควง อภัยวงศ์ด้วยตนเองเพื่อยืนยันการมาพบของนายทหารทั้ง 4 ว่าคณะรัฐประหารมีความประสงค์เช่นนั้นจริง นายควง อภัยวงศ์จึงเรียกประชุมคณะรัฐมนตรีและมีความเห็นว่าพฤติกรรมดังกล่าวรัฐบาลต้องยอมรับความจริงว่าไม่อยู่ในฐานะจะควบคุมสถานการณ์ให้เป็นปกติได้ นายควงจึงขอลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี(ควง อภัยวงศ์, 2511: 92) ก็เป็นอันว่าการรัฐประหารประสบความสำเร็จในที่สุด

จะเห็นได้ว่า ภูมิหลังของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์นับว่ามีส่วนสำคัญในการเป็นฐานสู่การสร้างอำนาจทางการเมืองของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เริ่มตั้งแต่วัยเด็กที่ลักษณะของครอบครัวมีส่วนทำให้ชีวิตของพลตำรวจเอกเผ่าได้รับการศึกษาในสถาบันทหารอันเป็นสถานที่มีเกียรติ และเป็นสถาบันที่สามารถเข้ามามีบทบาททางการเมืองได้สูงกว่าสถาบันอื่นในช่วงเวลานั้น โดยเฉพาะสังคมของประเทศที่กำลังพัฒนา เพราะทหารได้รับความชอบธรรมในการมีและใช้กำลังอาวุธโดยมีกฎหมายรองรับ ทหารจึงเป็นองค์กรซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่มีทรัพยากรทางการเมืองที่สำคัญที่สุดในสังคม คือความสามารถและศักยภาพที่จะใช้กำลังความรุนแรงเพื่อจัดการกับปัญหาทางการเมืองทั้งในและนอกประเทศ(ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2526: 2) การที่พลตำรวจเอกเผ่าได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาในสถาบันดังกล่าวก็นับเป็นก้าวหนึ่งในชีวิตเริ่มต้นทางการเมือง ประกอบด้วยบุคลิกภาพความเป็นคนที่มีจิตใจนักเลง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จิตใจกว้างขวาง จึงเป็นคุณลักษณะของผู้นำที่ดีอีกอย่างหนึ่งในการเป็นผู้บังคับบัญชา ช่วงจังหวะและโอกาสอีกเช่นกันที่ได้สัมผัสกับบุตรสาวของจอมพลผิน ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมรุ่นของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่งผลให้พลตำรวจเอกเผ่าไปเป็นนายทหารคนสนิทของจอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารบก และนายกรัฐมนตรีในเวลาต่อมา ความใกล้ชิดสนิทสนมกับเจ้านายที่มีอำนาจและบารมี ได้ส่งผลไปถึงสถานภาพของพลตำรวจเอกเผ่าด้วยเช่นกัน และภายหลังที่จอมพล ป. หมคอำนาจจากการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พลตำรวจเอกเผ่าก็ได้ลาออกจากชีวิตราชการตามเจ้านาย กลายมาเป็นนายทหารนอกราชการด้วยการที่เป็นคนชอบกินเหล้าเข้าสังคม ทำให้พลตำรวจเอกเผ่าเป็นที่ที่กว้างขวางในการติดต่อประสานสัมพันธ์ให้แก่กลุ่มรัฐประหาร และช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อในคืนที่ทำการรัฐประหารนั้น พลตำรวจเอกเผ่าได้อาศัยความสนิทสนมในฐานะเคยเป็นนายทหารคนสนิทเชิญจอมพล ป. มาเป็นขวัญกำลังใจในหมู่ทหารที่ร่วมก่อการ สร้างความเชื่อมั่นให้แก่บรรดาทหารที่ร่วมก่อการเป็นผลให้การรัฐประหารประสบความสำเร็จดังกล่าวนั้นแล้ว

การสร้างและรักษาอำนาจทางการเมืองในองค์กร

ผลจากการเติบโตในวงการทางการเมือง ตั้งแต่การเป็นนายทหารคนสนิทของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นต้นมา ความสำเร็จในตำแหน่งหน้าที่การงานของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะเมื่อเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งในการทำการรัฐประหาร 2490 จนได้รับความไว้วางใจจากคณะรัฐประหาร 2490 ให้ไปควบคุมกรมตำรวจเพื่อให้เป็นกำลังสำคัญของคณะรัฐประหารในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ก็ไม่ได้

ทำให้คณะรัฐประหารต้องผิดหวังในการเข้าควบคุมกรมตำรวจ และใช้ปืนเครื่องมือในการปราบปรามฝ่ายตรงกันข้ามทางการเมืองอย่างได้ผล ผลทวงอย่างหนึ่งจากอำนาจที่ได้รับจากการเป็นอธิบดีกรมตำรวจ ทำให้พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ตระหนักถึงความสำคัญของกรมตำรวจที่จะสามารถเป็นฐานอำนาจให้แก่ตนเองได้เป็นอย่างดี จึงได้เริ่มวางรากฐานพัฒนากรมตำรวจให้เจริญในทุกด้าน

1. ตำรวจ

ตำรวจนั้นจัดได้ว่าเป็นกลไกของอำนาจรัฐ และกลไกทางการเมืองที่อำนาจหน้าที่ของตำรวจมีผลกระทบไปถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม ตำรวจเป็นข้าราชการประจำที่มีลักษณะพิเศษกว่าข้าราชการในหน่วยอื่นก็คือ เป็นผู้ที่รักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่บ้านเมืองและมีหน้าที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประชาชนตลอด 24 ชั่วโมง(ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, บรรณาธิการ, 2528:6) และเป็นข้าราชการประเภทเดียวในสังคมที่ถืออาวุธในการปฏิบัติหน้าที่ยามบ้านเมืองสงบสุขซึ่งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคม และนอกเหนือจากการรักษาความสงบเรียบร้อยแล้วยังมีหน้าที่รักษากฎหมาย การบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนอีกด้วย(มรกด ไสละบาท, 2529: 3) ตำรวจจึงมีอำนาจในการให้โทษให้โทษแก่ประชาชนได้ ตลอดจนสามารถใช้อำนาจไปในทางที่สนับสนุนอำนาจของนักการเมือง หรือผู้มีอำนาจทางการเมืองในการลิดรอนเสรีภาพของประชาชน และฝ่ายตรงกันข้ามหรือนักการเมืองที่เป็นฝ่ายค้าน(นิคตสารคุ้มภัย สิงหาคม 2533: 15) ดังนั้นตำรวจจึงไม่สามารถที่จะเป็นอิสระจากการเมืองและจากภายใต้อิทธิพลของชนชั้นปกครองได้เลย กรมตำรวจจึงเป็นองค์กรหนึ่งที่อำนาจรัฐบาลเผด็จการจะต้องใช้กำลังตำรวจในการแสวงหาพิทักษ์รักษาอำนาจในทางการเมือง โดยอาศัยวิธีการสร้างความหวาดกลัว ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดสำหรับการสร้าง และการรักษาอำนาจทางการเมือง ด้วยการสร้างความไม่ปลอดภัยให้แก่บุคคล การกำจัดสิทธิ เสรีภาพ การข่มขู่ การกำจัด การทำลาย การจับกุม(ศิริวุฒิ หงษ์พานิช, 2519: 13-16)

1.1 กิจการตำรวจก่อนเข้าดำรงตำแหน่งอธิบดี

กิจการตำรวจตามประวัติและความเป็นมา นั้น เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยของพระบรมไตรโลกนาถ ที่มีการจัดการปกครองเป็นแบบจตุสดมภ์ คือ เวียง วัง คลัง นา ตำรวจสมัยนั้นแบ่งออกเป็น 2 พวก ได้แก่ ตำรวจหลวง หรือตำรวจพระนครบาล ขึ้นกับกรมวัง มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยภายในวังหลวงโดยมีเจ้าพระยาธรรมธัชศรีรัตนมณฑลเจียรบาล เป็นผู้บังคับบัญชา

อีกพวกหนึ่ง ได้แก่ ตำรวจภูธร โดยขึ้นกับเวียง อันมีเจ้าพระยาจักรีศรีอริวงค์รัศมี สมุหนายก อัครมหาเสนาธิบดีคือภักย์ปราชญ์กรมพิริยพาหุ เป็นผู้บังคับบัญชา บุคคลที่จะมาเป็นตำรวจได้นั้นจะต้องได้รับการคัดเลือกมาจากผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากตระกูลที่ทำความดีกับประเทศชาติเท่านั้น เพราะจุดมุ่งหมายหลัก ก็คือ การถวายความอารักขา แด่องค์พระมหากษัตริย์และราชบัลลังก์ ในปี พ.ศ. 1918 พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯให้ตราศักดินาของตำรวจขึ้นเทียบเท่าข้าราชการฝ่ายอื่น

ตำรวจในยุคนี้ทำหน้าที่ในขอบเขตที่จำกัด และมาได้รับการปรับปรุงในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นสมัยที่ประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนประเทศให้สอดคล้องกับความเจริญของประเทศตะวันตก การปฏิรูปหลายอย่างได้เกิดขึ้นรวมทั้งตำรวจด้วย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปรับปรุงกิจการตำรวจโดยการจัดตั้งกองตำรวจ เช่นเดียวกับประเทศที่เจริญแล้ว จึงว่าจ้างกัปตัน แชมมวล เอส โจเซฟ เบิร์ด เอมส์ (SAMUEL JOSEPH BIRD AMES) ชาวอังกฤษมาปรับปรุงกิจการตำรวจให้เป็นไปตามแบบอย่างของยุโรปเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2403 จากข้าหลวงจัดมาเป็นกองโปลิศคอนสแตเบิ้ล หรือกองตำรวจขึ้น กัปตัน แชมมวล เอส โจเซฟ เบิร์ด เอมส์ ได้ว่าจ้างแซมมูเอล และแซมอินเดียน ซึ่งเป็นลูกน้องเก่าสมัยอยู่สิงคโปร์มาเป็นตำรวจ

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดให้ขยายกิจการตำรวจโดยชื่อว่า กองโปลิศ และกองทหารโปลิศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2420 ได้เปลี่ยนมาเป็นกรมกองตระเวนหัวเมือง จนถึงพ.ศ. 2440 ทรงโปรดเกล้าฯให้ตั้งกรมตำรวจขึ้นแทนกรมตระเวนหัวเมือง โดยมีพลตรีพระยาสุเทพ เป็นเจ้ากรมตำรวจ อันมีหน้าที่ในการให้ความปลอดภัยแก่ประชาชน ป้องกันและปราบปรามโจรผู้ร้าย และรักษาพระราชอาณาเขต อันเป็นจุดเริ่มต้นของกรมตำรวจ และได้จัดตั้งกองตำรวจกรมณฑลต่างๆเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ นายตำรวจที่นำมาใช้ในราชการในระยะแรก ก็คือนายตำรวจที่รับราชการอยู่ในกองตระเวนหัวเมือง กับนายทหารที่สมัครใจมารับราชการ ก็ประสบกับปัญหาเพราะกระทรวงกลาโหมไม่มีนายทหารเพียงพอ พลตรีพระยาสุเทพจึงดำเนินการอนุมัติแต่งตั้งโรงเรียนนายร้อยตำรวจขึ้นในปี พ.ศ. 2444 ที่มณฑลนครราชสีมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2447 ได้ย้ายมาอยู่ที่ตำบลหัวจรเข้ จังหวัดนครปฐม ซึ่งถือว่าเป็นต้นกำเนิดของโรงเรียนนายร้อยตำรวจปัจจุบัน ส่วนตำรวจนครบาลได้มีการจัดตั้งโรงเรียนพลตำรวจขึ้นฝึกอบรมตำรวจ และได้ตั้งโรงเรียนนายหมวดสำหรับฝึกอบรมผู้ที่แต่งตั้งเป็นนายร้อยตำรวจ หน่วยงานทั้งสองแห่งนี้สังกัดคนละกระทรวงกัน ตำรวจนครบาลขึ้นอยู่กับกระทรวงพระนครบาล ตำรวจภูธรขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดให้มีการ

รวมหน่วยงานทั้งสองเข้าด้วยกัน เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2458 เรียกชื่อว่า กรมตำรวจภูธร และ กรมตำรวจพระนครบาลขึ้นตรงต่อกระทรวงนครบาล ซึ่งทางกรมตำรวจได้ถือเอาวันนี้เป็นวัน ตำรวจมาจนทุกวันนี้(สคศรี พรประสิทธิ์, 2511: 11-14)

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ได้เปลี่ยนนาม กรมตำรวจภูธร และกรมตำรวจพระนครบาลเป็นกรมตำรวจภูธร แต่ยังคงแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ตำรวจนครบาล และตำรวจภูธร จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2475 ได้เปลี่ยนกรมตำรวจภูธรเป็น กรมตำรวจ(อนันต์ เสนาจันทร์, 2517: 13)และมีการแบ่งส่วนของกิจการตำรวจออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นหน่วยบริหารงานส่วนกลาง และสำนักบริหารของอธิบดี กรมตำรวจ มี กองขึ้นตรง 6 กอง คือ กองกลาง กองบัญชา กองคดี กองโรงเรียน กองตรวจคน เข้าเมือง กองทะเบียนกลาง

ส่วนที่ 2 คือ ตำรวจนครบาล

ส่วนที่ 3 คือ ตำรวจภูธร

ส่วนที่ 4 คือ ตำรวจสันติบาล

ได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงอีกไม่น้อยกว่า 12 ครั้ง แต่ยังคงหลักการ ใหญ่ไว้ ยังคงแบ่งส่วนของกิจการตำรวจ เป็น 4 ส่วน เหมือนอย่างเดิม เพียงแต่ขยายงานมาก ขึ้น(สคศรี พรประสิทธิ์, 2511: 15)

1.2 การปรับปรุงกิจการตำรวจสมัยพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์

หลังจากคณะรัฐประหาร 2490 ทำการยึดอำนาจการปกครอง พันเอก เผ่า ศรียานนท์ได้เข้าดำรงตำแหน่งสารวัตรใหญ่ทหาร และในปีต่อมาได้โอนเข้าไปรับราชการ เป็นตำรวจ เข้าดำรงตำแหน่งผู้ช่วยอธิบดีตำรวจฝ่ายปราบปราม เป็นรองอธิบดีกรมตำรวจ เป็นผู้ รักษาการในตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ผู้รักษาการในตำแหน่งผู้บังคับการกองตำรวจ กองบัญชาการตำรวจนครบาล และรักษาการในตำแหน่งผู้กำกับการ 4 และเข้าดำรงตำแหน่งอธิบดี กรมตำรวจ เมื่อ พ.ศ. 2494 และทำหน้าที่ผู้บัญชาการตำรวจรักษาชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้บังคับการกองยานยนต์ ผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนอีกด้วย(ตำรวจสัมพันธ์ พุศศิกายน 2499 : 22) ในขณะที่ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ กิจการตำรวจได้รับการปฏิบัติเป็นอย่างดี มาก มีผู้กล่าวว่าพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์เป็นบุคคลหนึ่งที่ได้สร้างกรมตำรวจให้เจริญก้าวหน้า ไม่มียุคไหนทำได้เท่า (นิตยสารคุ้มภัย กุมภาพันธ์ 2530: 4) ความเจริญก้าวหน้าของกรม ตำรวจนี้เองจัด ได้ว่าเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากอิทธิพลทางการเมือง หรือบุคคลิกลักษณะที่เข้มแข็งของ

พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์นั่นเอง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นก็คือการแยกหน่วยงานของกรมตำรวจ จากกระทรวงมหาดไทยมายังวังปารุสก์วัน ก่อนที่จะเริ่มก่อสร้างกรมตำรวจเพื่อให้มีสถานที่ที่เป็นของตนเองบริเวณปทุมวัน อันเป็นสถานที่ตั้งของกรมตำรวจในปัจจุบัน(ตำรวจชายแดนปริทัศน์ มกราคม 2533: 3) ผลของการสร้างความเจริญให้แก่กรมตำรวจนี้เอง พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากวงการทั่วไปทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ จนเป็นที่ประจักษ์ว่า ตำรวจไทยในยุคนี้เป็นตำรวจที่เจริญด้วยสมรรถภาพทั้งในทางปฏิบัติและทางวิชาการที่ทันสมัย สร้างสัญลักษณ์ว่าตำรวจและประชาชนเป็นหน่วยเดียวกัน ดังคำปราศรัยของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ในวันตำรวจ 13 ตุลาคม 2499 ที่กล่าวว่า

"ระบอบประชาธิปไตย มีฝ่ายปกครองและฝ่ายถูกปกครอง ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันโดยรวมเป็นหนึ่งเดียวกันก็คือประชาชน ประชาธิปไตย ก็คือการปกครองของประชาชน ตำรวจ ก็คือประชาชน ประชาชน ก็คือตำรวจ กิจการตำรวจจะเจริญก้าวหน้าได้นั้นขึ้นอยู่กับ ความสัมพันธ์ของตำรวจกับประชาชน ในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนเป็นใหญ่ ดังนั้นตำรวจต้องรับใช้ประชาชน ถ้าไม่รับใช้ก็ถือว่าปฏิบัติหน้าที่ไม่เหมาะสม"(ตำรวจสัมพันธ์ กันยายน 2499: 25)

การปรับตัวให้ใกล้ชิดกับประชาชนของตำรวจนี้ บางครั้งพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เองได้นำเอาข้อความในจดหมายร้องเรียนของประชาชน มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกรมตำรวจ และเสนอแผน ปรับปรุงกิจการตำรวจของประเทศให้มีมาตรฐานเดียวกับต่างประเทศด้วยการไม่มียศ(แนวหน้า 22 ตุลาคม 2498)พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้พูดถึงยศ ว่าเป็นเครื่องหมายแห่งระบอบศักดินา ทำให้เกิดความถกเถียง และเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่ทำให้ตำรวจเข้าใจว่าตนเองไม่ได้เป็นผู้รับใช้ประชาชน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจและประชาชนไม่อาจใกล้ชิดเป็นมิตรกันได้(สยามรัฐ 9 มกราคม 2499) พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้ขอร้องให้ตำรวจเลิกยศเพราะยศนั้นใช้กับทหาร ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการใกล้ชิดกับประชาชน ประชาชนจะสามารถตรวจสอบและทักท้วงได้ อย่างเช่น การพูดไฮด์ปาร์คที่สนามหลวงและกล่าวโจมตีตำรวจนั้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตำรวจเอง เพราะเป็นการตรวจสอบการทำงานของตนเองและผลของการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ผู้ได้บังคับบัญชา นอกจากนั้นพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้ทำหนังสือถึงกระทรวงมหาดไทยเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี (ชาวไทย 5 พฤศจิกายน 2498) ซึ่งการเลิกยศก็เป็นวิธีการปฏิบัติตามแบบอย่างในต่างประเทศที่ยศมีเพียงแค่ร้อยตำรวจเอก นายสิบตำรวจมีเพียงสิบเอกเท่านั้น (ประชาธิปไตย 16 พฤศจิกายน 2498) หลังจากมีการสำรวจถึงการเลิกยศดังกล่าวต่อนายตำรวจทั่วประเทศ บางส่วนมีความเห็นว่าสมควรเลิกยศ แต่ก็มีส่วนไม่เห็นด้วย โดยอ้างว่าทำให้เกิดความ

เสียหายในการปกครอง ควรห้ามตำรวจสวมเครื่องแบบนอกเวลาราชการก็คงเพียงพอ(เจ้า 12 มกราคม 2499) การยกเลิกศตงกล่าวต้องมีอันต้องหยุดการดำเนินการลง

ส่วนทัศนคติที่ประชาชนมีต่อตำรวจในทางไม่ดีนั้น พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้หาทางปรับปรุง โดยกำชับไปยังนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ให้ช่วยกันปฏิบัติตามนโยบายที่ได้ให้ไว้ และให้ช่วยกันเสนอแนวความคิดในการปฏิบัติจิตใจประชาชนไม่ให้เกลียดตำรวจ แต่ในทางปฏิบัติพฤติกรรมในการกำจัดศัตรูทางการเมืองของพลตำรวจเอกเผ่า และบรรดาอัครวิญทั้งหลาย ได้สร้างกระแสความเกลียดชังของประชาชนให้มีต่อพลตำรวจเอกเผ่าเพิ่มมากขึ้น(ศรีกรุง 14 ตุลาคม 2498) กิจการตำรวจนั้น พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้ดำเนินการ ดังนี้

1.2.1 การปรับปรุงโครงสร้างของกรมตำรวจ

พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้ปรับปรุงกิจการตำรวจอย่างจริงจัง หลังจากการเข้าดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ ได้มีการจัดวางโครงสร้างของตำรวจใหม่ ตามพระราชกฤษฎีกา จัดวางระเบียบราชการกรมตำรวจในกระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2495 โดยเริ่มให้มีผลบังคับใช้ในวันที่ 15 พฤษภาคม 2495 เป็นต้นไป เป็นผลให้โครงสร้างของกรมตำรวจขยายกว้างขวางขึ้น แต่ยังคงหลักการทั่วไปตามแบบเดิมอยู่บ้าง และยังคงมีการแบ่งส่วนราชการเป็นการบริหารส่วนกลาง ตำรวจนครบาล และตำรวจภูธรอยู่ แต่จะแสดงให้เห็นเป็นลักษณะเด่นชัดยิ่งขึ้น โดยแยกเป็นการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

1.2.2 การปรับปรุงทางด้านการศึกษาอบรม

นอกจากการพัฒนาอาคารสถานที่แล้ว ยังให้มีการพัฒนาบุคลากรของกรมตำรวจ โดยจัดให้มีการฝึกอบรมตำรวจ เพื่อเสริมสร้างความรู้และวิชาการใหม่อย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนสืบสวนสอบสวนขึ้นในปี พ.ศ.2495 ทำการอบรมทั้งนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร นายสิบตำรวจ และพลตำรวจ ตลอดจนยังทำการอบรมให้แก่ทหารและบุคลากรในกรมการปกครองอีกด้วย นอกจากนั้นพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้ตั้งโรงเรียนนายร้อยตำรวจขึ้นมาใหม่หลังจากที่เดิมบริเวณห้วยจรเข้มากถูกยุบไป เริ่มแรกที่ก่อตั้งโรงเรียนนายร้อยขึ้นมาใหม่นั้นใช้สถานที่โรงเรียนพลตำรวจที่ตั้งอยู่บริเวณเดียวกับโรงพยาบาลตำรวจ และได้โอนไปเรียนร่วมกับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยเป็นนักเรียนเตรียม 2 ปี ในปีที่ 1,2,3 เรียนวิชาทหาร ปี 4,5 จึงเรียนวิชาตำรวจและกฎหมาย(กจร.สร.0201.84/35) เนื่องจากอาชีพตำรวจไม่เป็นที่นิยมของประชาชนเท่าใดนัก ทางกรมตำรวจมีความต้องการกำลังพล จึงเปิดรับนักเรียนที่จบ

ชั้นมัธยมศึกษาให้เข้าเรียนโรงเรียนนายร้อยตำรวจได้โดยไม่ต้องมีการสอบคัดเลือก และให้นายตำรวจชั้นสารวัตรในนครบาลคัดเลือกเอาตำรวจในบังคับบัญชาได้ 2 คน สำหรับผู้ที่จบชั้นมัธยม 8 ก็ให้เป็นพลตำรวจก่อน 1 ปี ผู้ที่ไม่จบก็ต้องเป็นพลตำรวจก่อน 2 ปี ในขณะเดียวกันพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ก็ให้ดำเนินการก่อสร้างโรงเรียนนายร้อยตำรวจแห่งใหม่ที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม หลังจากการก่อสร้างได้เสร็จในเดือน ธันวาคม ปี พ.ศ.2498(เข้า 22 ธันวาคม 2498)ก็ได้เคลื่อนย้ายนักเรียนนายร้อยตำรวจไปอยู่ที่สามพราน(พจน นูรณสมภพ, 2524: 230-231)

ส่วนโรงเรียนพลตำรวจนั้น ได้มีการเปิดโรงเรียนพลตำรวจในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ส่วนกลางมีโรงเรียนพลตำรวจ 2 โรงเรียน คือโรงเรียนพลตำรวจกลาง และโรงเรียนตำรวจนครบาลในส่วนภูมิภาค มีการจัดตั้งโรงเรียนพลตำรวจกันในแต่ละภาค เรียกว่าโรงเรียนตำรวจภูธรภาค ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมนั้น มีทั้งประเภท 3 เดือน และ 6 เดือน ปรากฏว่าสามารถผลิตตำรวจได้ในปี พ.ศ.2495 เป็นนายสิบตำรวจถึง 273 คน และผลิตพลตำรวจที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนพลตำรวจทั่วประเทศอีก 1,552 คน(รายงานประจำปีกรมตำรวจ, 2495: 29)

นอกจากการศึกษาอบรมแล้วพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างมาก จึงมีการส่งเสริมให้ตำรวจได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานกิจการตำรวจยังต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เพื่อนำความรู้มาปรับปรุงกิจการตำรวจให้เจริญก้าวหน้า เช่น พลตำรวจจิตวามานิจ ชุมสาย เดินทางไปดูงานกิจการตำรวจในฝรั่งเศส และได้้นำแนวทางเสนอกรมตำรวจเพื่อดำเนินการปรับปรุง(ตำรวจสัมพันธ์ กรกฎาคม 2499) พันตำรวจตรีบุญเลิศ เติษปริชา และ ร้อยตำรวจเอกประเคียน เทีชรักษ์ ไปดูกิจการตำรวจประเทศอเมริกา พันตำรวจตรีต่อศักดิ์ ชมนาค และ ร้อยตำรวจเอกวิชัย สวัสดิ์เกียรติ ไปประเทศอังกฤษ พันตำรวจตรีอศวิน ตุงคะเคชะ ไปยุโรป ร้อยตำรวจตรีวิชา มหาสุคนธ์ สิบตำรวจเอกมานิตย์ มาลานานนท์ ไปฮ่องกง ร้อยตำรวจเอกสุพรรณ ฌ ระนอง ไปอิตาลี เป็นต้น ต่อมาในปี พ.ศ.2498 พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้เชิญนายตำรวจอังกฤษ 2 นาย ได้แก่ มิสเตอร์พัลฟรีย์ ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจและมิสเตอร์วิลสัน รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาลเดินทางมาดูการปฏิบัติงานของตำรวจไทยทั่วประเทศ เพื่อชี้จุดบกพร่องและให้คำแนะนำปรับปรุงสมรรถภาพตำรวจไทยให้ก้าวหน้าตามอย่างต่างประเทศ(สยามนิกร 6 ธันวาคม 2498)ด้านความเจริญก้าวหน้าของกิจการตำรวจของประเทศไทย ปรากฏว่ามีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมากจนกระทั่งต่างประเทศโดยเฉพาะเพื่อนบ้านได้ให้ความสนใจเดินทางมาเยี่ยมชมกิจการตำรวจของไทย ตำรวจประเทศอินโดนีเซียที่เข้ามาเยี่ยมชม

กิจการตำรวจของไทยกล่าวชมเชยถึงความพร้อมทางด้านเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทัดเทียมกับประเทศอินเดีย ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประเทศอังกฤษ แม้แต่ตัวของ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เองก็ยังมีการเดินทางไปดูงานยังต่างประเทศหลายครั้งและหลายๆประเทศ เช่น การไปดูกิจการต่อเรือ และกิจการตำรวจของประเทศญี่ปุ่น ก็ได้สร้างความประทับใจให้แก่ตำรวจญี่ปุ่นด้วยการบริจาคเงินให้แก่โรงเรียนตำรวจกันโต ทางการญี่ปุ่นจึงจัดสร้างหอสมุดขึ้นเป็นอนุสรณ์ในครั้งนั้นโดยให้ชื่อว่า "เผ่า คิเนนโดโระ"(หอสมุดที่ระลึกของเผ่า) "PHAO MEMORIAL BOOKS"(ตำรวจสัมพันธ์ มกราคม 2499)

1.2.3 การปรับปรุงและก่อตั้งหน่วยตำรวจต่างๆ

1.2.3.1 การก่อตั้งหน่วยตำรวจม้า และตำรวจสุนัขดังกล่าว

เป็นผลจากการปรับปรุงด้านวิชาการ โดยส่งนายตำรวจไปดูงานยังต่างประเทศ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขใช้กับกรมตำรวจของไทย หน่วยตำรวจม้าถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อที่จะใช้กำลังของหน่วยนี้ ไว้สำหรับการกีดกันจลาจล เมื่อมีการเดินขบวน หรือมีการชุมนุมของฝูงชนขึ้น ทำให้การสกัดกั้นฝูงชนได้ผลดี แต่ในระยะหลังได้มีคนคนใช้เหล็กแหลมแทงม้าทำให้ม้าคืนกลัว และทำให้ผู้ขับขี่ตกลงมา พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้ขอให้พระยาจกษารบดิเจ้ากรมอศวพ่าห์ในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นผู้บังคับหน่วยและฝึกหัดม้า และมีนายบุญช่วย สุภสีห์ อดีตจockey ที่มีฝีมือมาเป็นคนคุมตำรวจม้า ส่วนตำรวจสุนัขมีร้อยตำรวจโทสุทัศน์ สุขุมวาท ซึ่งเป็นคนแรกของกรมตำรวจที่ได้ไปร่ำเรียนวิชานี้มาจากประเทศอังกฤษเป็นผู้บังคับหน่วย โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้สุนัขในการคุมกั้นคนร้าย และติดตามคนร้ายที่หลบหนีเข้าที่ปกปิดในเวลากลางคืน หรือในที่ที่ติดตามคนร้ายด้วยความยากลำบากก็ใช้สุนัขเข้าไปทำงานแทน สุนัขเหล่านี้เป็นสุนัขพันธุ์อัลเซเชียนเป็นส่วนใหญ่ ทางกรมตำรวจมีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดสุนัข สุนัขในโรงเรียนจึงเป็นสุนัขที่ได้รับการฝึก และคัดเลือกพันธุ์อย่างถูกวิธีเพื่อไม่ให้ขาดแคลน(พุด นุรณสมภพ, 2524: 230-231) ได้ออกปฏิบัติหน้าที่โดยกองกำกับการ 7 กองปราบปราม ให้ออกปฏิบัติงานร่วมกับสายตรวจ ออกตรวจเหตุการณ์ในเวลาค่ำคืน(ศรีกรุง 18 มกราคม 2499)

1.2.3.2 กองสื่อสาร ได้มีการจัดตั้งกองสื่อสารของกรมตำรวจขึ้น โดยยกฐานะจากแผนกสื่อสารกองพิเศษขึ้นเป็นกองบังคับการ เรียกว่ากองสื่อสาร ชั้นกองบังคับการ ในปี พ.ศ. 2495 (รายงานประจำปีของกรมตำรวจ 2495: 147) ในระยะแรกได้ขอตัวนายทหารที่มีฝีมือจากกองทหารสื่อสารมาเป็นหัวหน้ากอง นับเป็นการเริ่มวางรากฐานของหน่วยวิทยุติดต่อของกรมตำรวจที่ใช้ในการปราบปรามได้อย่างรวดเร็ว มีรถวิทยุของกองปราบออกวิ่งทั่ว

พระนคร เมื่อประชาชนมีเรื่องเดือดร้อนก็จะโทรศัพท์แจ้งไปยังศูนย์รับแจ้งเหตุ ศูนย์จะแจ้งต่อไปยังรถวิทยุเพื่อถ่ายทอดข้อความแก่รถที่อยู่ใกล้ที่เกิดเหตุที่สุด หน่วยนี้ขึ้นตรงต่อพันตำรวจตรีพันศักดิ์ วิเศษภักดี รองผู้บังคับการกองปราบหนึ่งในอัครวิวัฒน์ที่ใกล้ชิดพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งเป็นผู้บังคับการกองปราบในขณะนั้น(พุด บูรณสมภพ, 2524: 223)

1.2.3.3 กองตำรวจรถไฟ กองตำรวจรถไฟจัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกา จัดวางระเบียบราชการกรมตำรวจในกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 31 พ.ศ. 2495 มีฐานะเป็นกองบังคับการ มีวัตถุประสงค์เพื่อปราบปรามป้องกันเหตุร้ายที่เกิดขึ้นในสถานที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย และรักษาผลประโยชน์ของการรถไฟแห่งประเทศไทย

1.2.3.4 โรงพยาบาลตำรวจ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้เริ่มก่อตั้งโรงพยาบาลตำรวจขึ้น ซึ่งได้ลงมือสร้างในปี พ.ศ. 2495 เพื่อให้เป็นเอกเทศโดยไม่ต้องพึ่งพาโรงพยาบาลแห่งอื่น มีการผลิตแพทย์ พยาบาล และผู้ช่วยแพทย์ ขึ้นมาเองสำหรับใช้ในราชการตำรวจ โดยมีสถาบันฝึกอบรมโรงเรียนพยาบาลเป็นของตัวเอง ส่วนทางด้านแพทย์นั้นเปิดรับสมัครนายแพทย์จากที่ต่างๆเข้ามาเป็นแพทย์ประจำโรงพยาบาลตำรวจ สถานที่ตั้งของโรงพยาบาลนั้นเดิมเป็นที่ตั้งของโรงเรียนพลตำรวจก่อนที่จะย้ายไปอยู่ที่บางเขน มีการก่อสร้างขึ้นเป็นโรงพยาบาลอย่างใหญ่โต เปิดรับรักษาคนไข้ทั่วไปไม่เฉพาะแต่เพียงข้าราชการตำรวจเท่านั้น

1.2.4 การปรับปรุงทางด้านอัตรากำลังพล

หลังจากที่คณะรัฐประหาร 2490 ได้ส่งพันเอกเผ่า ศรียานนท์ มาดำรงตำแหน่งผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ แล้วเลื่อนขึ้นเป็นรองอธิบดีกรมตำรวจฝ่ายปราบปรามยศพลตำรวจโท ระหว่างเป็นผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจได้เรียนรู้เรื่องต่างๆของตำรวจจากรองอธิบดีฝ่ายปกครองคือ หลวงโชตินาภิบาล ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของตำรวจเกือบทุกคนเพราะเป็นอาจารย์สอนโรงเรียนนายร้อยตำรวจ พลตำรวจเอกเผ่า ได้มีความตั้งใจในการปรับปรุงกิจการตำรวจให้ได้รับความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับหน่วยงานอื่น จากหน่วยงานที่ไม่ได้รับการยอมรับในสังคมนัก จนกลับมาเป็นหน่วยงานที่เป็นความต้องการของผู้ที่สมัครใจเข้ารับราชการตำรวจ หลังจากนั้นพลตำรวจเอกเผ่า เริ่มปรับปรุงฝ่ายตำรวจให้มีอาวุธและยานพาหนะที่ทันสมัยขึ้น หน่วยงานใหม่เริ่มก่อตั้งขึ้นมาสร้างรากฐานกำลังในการปราบปรามของตำรวจให้แข็งแกร่งขึ้น หน่วยกองตรวจสังกัดตำรวจนครบาล ได้ถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการปราบปรามอันมีรถยนต์ผู้มั่งคั่งเป็นกำลังสำคัญหลักโดยมีพันตำรวจโทเชื่อน ประภาวัครเป็นผู้กำกับ ร้อยตำรวจเอกวิจิต รัตนานู เป็นสารวัตรกองตรวจเหนือ ร้อยตำรวจเอกพุด บูรณสมภพเป็นสารวัตรกองตรวจใต้

ร้อยตำรวจเอกพันศักดิ์ วิเศษภักดีเป็นสารวัตรกองตรวจธนบุรี บุคคลเหล่านี้นับได้ว่าเป็นกำลังสำคัญให้แก่ พลตำรวจเอกเผ่า เป็นอัครวิญญูใจที่ต้องคอยรับใช้และปฏิบัติตามคำสั่งอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ส่วนการวางกำลังในท้องที่ต่าง ๆ นั้น พลตำรวจเอกเผ่าเลือกสรรนายตำรวจที่ใกล้ชิด กับนายตำรวจที่ได้รับคำแนะนำจากอัครวิญญูใจ ซึ่งส่วนมากเป็นนายตำรวจที่สำเร็จการศึกษามาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบก เช่น ร้อยตำรวจเอกพงษ์ เกษะนันท์ให้ประจำที่โรงพักสามแยก ร้อยตำรวจเอกจีน เสือวรรณศรี ประจำที่โรงพักนางเลิ้ง ร้อยตำรวจเอกประสาธน์ สุวรรณสมบูรณ์ประจำที่โรงพักพระราชวัง ร้อยตำรวจเอกเทียน ไชยะโคประจำที่โรงพักยานนาวา ร้อยตำรวจเอกชูลิต ปรามิประชาชน ซึ่งเป็นนายร้อยตำรวจรุ่นเดียวกับร้อยตำรวจเอกพุด บูรณสมภพ ถูกดึงมาเป็นรองสารวัตรกองตรวจใต้ ร้อยตำรวจเอกอรุณพ พุกประจวบประจำที่โรงพักสำราญราษฎร์ ตำแหน่งสารวัตรนั้นกล่าวได้ว่าเป็นตำแหน่งที่มีอำนาจและอิทธิพลอย่างสูงในแต่ละท้องที่ มีอำนาจในการควบคุมบังคับบัญชากำลังตำรวจในความรับผิดชอบของตน และมีอำนาจในการให้ทุนให้โทษแก่ประชาชนแต่ละท้องที่โดยจะมีรถจี๊ปประจำตำแหน่งท้องที่ละ 1 คัน และมีรถลำเลียงกำลังแผนกละ 1 คัน เพื่อการเคลื่อนที่เร็วในการปราบปราม การจับวางกำลังที่เป็นคนของตนเองไปทั่วพระนครนี้นับได้ว่าเป็นการสร้างอำนาจในการปราบปรามได้เข้มแข็งยิ่งขึ้น(พุด บูรณสมภพ, 2524: 56-57) นอกจากนี้ยังมีการโอนนายทหารประจำกรมมาเป็นตำรวจอีกหลายนายด้วยกันเช่น พันโทละม้าย อุทยานานนท์มาดำรงตำแหน่งผู้บังคับการสันติบาล อันเป็นหน่วยงานที่สำคัญยิ่งของผู้มีอำนาจทางการเมือง เพราะบทบาทหน้าที่หลักของสันติบาลก็คือ การหาข่าวความเคลื่อนไหวต่างๆในวงการทั่วไป และในทางการเมือง อันเป็นหน้าที่ในทางการเมืองโดยตรง การสืบสวน ป้องกันและปราบปรามความคิดที่เกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือความคิดทางการเมือง โดยการประสานงานกับตำรวจท้องที่และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง(สศศรี พรประสิทธิ์, 2511: 29) จึงเป็นช่องทางอย่างดีที่ผู้มีอำนาจในรัฐบาลจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเสาะแสวงหาข่าวที่เห็นว่าเป็นภัยต่อเสถียรภาพของกลุ่มอำนาจของตน ผลงานของหน่วยงานนี้ก็คือการสืบทราบถึงแผนการของฝ่ายกบฏเสนาริกการเป็นผลให้ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์สามารถเข้าทำการจับกุมได้ก่อนที่ก่อการเป็นผลสำเร็จ (พันศักดิ์ ศาสนอนันต์, 2521: 73)

ชีวิตที่ผันแปรจากอาชีพทหารมาเป็นตำรวจของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์นั้นเป็นการเปลี่ยนวิถีชีวิตโดยสิ้นเชิง เป็นที่ปรากฏว่าพลตำรวจเอกเผ่าได้ทุ่มเทชีวิตจิตใจให้กับราชการตำรวจ โดยไม่หันกลับไปรับราชการทหารที่ตนเองเติบโตมา ปรากฏว่ากิจการตำรวจได้มีการเปลี่ยนแปลงเจริญขึ้นอย่างทันตาจากการที่สร้างฐานอำนาจในกรมตำรวจ และสร้างความเจริญอย่างมากมายทำให้ พลตำรวจเอกเผ่า ได้รับความเคารพนับถือจากตำรวจโดยทั่วไปเป็นอย่างมาก

ด้วยนิสัยปากร้ายใจดี บุคลิกที่แข็งแกร่งโผงผางตามแบบฉบับของนักแสดง เป็นผู้อุปถัมภ์ให้ความช่วยเหลือและปกป้องดูแลอย่างเต็มที่ ความเป็นนักแสดงของพลตำรวจเอกเผ่าทำให้เป็นผู้นำที่น่าเกรงขาม ซึ่งมีผลอย่างมากในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา พลตำรวจเอกเผ่าใส่ใจแม้กระทั่งการแต่งตัวของตำรวจ ได้มีการปรับปรุงเครื่องแบบให้ออกมาดูเป็นที่เลื่อมใสในสายตาประชาชน การให้ขวัญกำลังใจก็เป็นการผูกใจตำรวจให้เคารพรักยิ่งขึ้น การให้รางวัลและประกาศยกย่องชมเชยตำรวจที่ทำความดีประพฤดีโดยการมอบแหวนเพชรให้และให้ถือว่าอศวินทุกคนเป็นคนสนิทของตนได้สร้างความประทับใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และยินดีมอบความจงรักภักดีให้แก่ผู้เป็นนายด้วยความเต็มใจ จากตารางหน้าที่ 45 พบว่าอัตรากำลังของตำรวจมีการเพิ่มขึ้นอย่างมากมาโดยในปี พ.ศ. 2494 มีตำรวจถึง 36,913 คน และในปี พ.ศ. 2495 มีตำรวจถึง 39,495 คน

1.3 ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่อกรมตำรวจ

นอกจากการแพร่ขยายอำนาจของนครนครกลุ่มพื้นที่ในพระนครฯแล้วยังมีการจัดตั้งหน่วยพิเศษขึ้นมา 2 หน่วยในปี พ.ศ. 2492 คือ หน่วยรถเกราะหนักและเบา และหน่วยพลร่ม โดยพลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ รองอธิบดีกรมตำรวจ ได้เข้าดำรงตำแหน่งผู้บังคับการหน่วยรถเกราะอีกตำแหน่งหนึ่ง แต่มอบอำนาจในการควบคุมหน่วยนี้ให้แก่ พลตำรวจจัตวาผาด ตุ้งกสมิต ซึ่งโอนจากทหารมาดำรงตำแหน่งรองผู้บังคับการ หน่วยรถเกราะนี้มีรถถังขนาดใหญ่มีชื่อ สแตกฮาวน์ (STAGHOUND) จำนวน 40 คัน และรถถังขนาดปานกลางที่ชื่อ มอริริส (MORRIS) อีก 40 คัน ทั้งหมดเป็นรถที่สร้างจากประเทศอังกฤษ บริษัทบาร์โรว์เบราน์ เป็นผู้ส่งเข้ามาขายให้กรมตำรวจ อาวุธประจำรถใหญ่เป็นปืนกลขนาด 20 มม. ส่วนรถเล็กมีอาวุธปืนยิงเร็วขนาด 8 มม. มีความคล่องตัวกว่าขนาดใหญ่ การสะสมอาวุธเพิ่มมากขึ้นในปี พ.ศ. 2494 ได้มีการสั่งซื้อกระสุนจากประเทศอังกฤษ 200,000 นัด ปืนกลเบรน 150 กระบอก เป็นเงิน 5,885,000 บาท รถไ้รถเกราะมอริริส อีก 6 คัน(กจร. กต.90.1) รถถังสแตกฮาวน์ อีก 100 คัน คันละ 60,000 บาท(กจร. สร 0201.84/44) รถเกราะเหล่านี้เมื่อทำการทดสอบสมรรถนะและอาวุธเรียบร้อยแล้ว ก็ส่งไปประจำหน่วยตำรวจตระเวนชายแดนส่วนหนึ่ง เป็นยานยนต์สำหรับปฏิบัติหน้าที่ตามชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ ส่วนในพระนครมีอยู่เพียงไม่กี่คัน

ส่วนหน่วยตำรวจพลร่มนั้นได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเป็นทางการครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 เป็นช่วงที่สหรัฐอเมริกาเริ่มตระหนักถึงภัยจากการรุกรานของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชีย โดยมีความต้องการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ นับตั้งแต่คอมมิวนิสต์ได้ชัยชนะ

จากการเข้ายึดครองประเทศจีนเป็นผลสำเร็จ ก็ได้เริ่มแผ่อิทธิพลมายังภูมิภาคแถบนี้ สหรัฐอเมริกาถือว่าประเทศอินโดจีนเป็นอันตรายอันดับแรก คิดตามด้วยประเทศไทย นายเอควิน สแตนตัน เคยเสนอรายงานต่อกระทรวงต่างประเทศที่กรุงวอชิงตันว่า "ข้าพเจ้าเชื่อว่าภายในปี 2494 นี้จีนคอมมิวนิสต์จะบุกประเทศแถบเอเชียหลายประเทศ และจะบุกเมืองไทยแน่นอน" (แฉมสุข นุ่มนนท์, 2525: 123-131) นอกจากสหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทย ในการสร้างฐานที่มั่นทางทหารเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ดังกล่าวแล้วยังมีความมุ่งหวังถึงการรุกคืบหน้าของฝ่ายทุนนิยมเพื่อครอบงำผลกำไรทางเศรษฐกิจ จึงมีความพยายามที่จะเปลี่ยนสังคมไทยโดยมีหลายหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือ หน่วยงานของรัฐบาล บริษัทข้ามชาติ มูลนิธิ มหาวิทยาลัย กองทัพ ประกอบเข้าด้วยกัน เป้าหมายของการปฏิบัติก็คือ สร้างเสถียรภาพเพื่อให้เกิดการพัฒนาภายในประเทศ และสร้างความมั่นคงเพื่อหลีกเลี่ยงการยึดครองของลัทธิคอมมิวนิสต์สากล โดยมีสถาบันที่รับเป็นหน้าที่ในการปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้แก่ เอไอดี(Agency For International Development) กับ ซี.ไอ.เอ. จึงเริ่มต้นให้ความช่วยเหลือประเทศไทยในทางเศรษฐกิจ และการฝึกกองกำลังตำรวจให้มีขีดความสามารถในการสู้รบทั้งรุกและรับสูงเกินกว่าขอบเขตหน้าที่การงานของตำรวจธรรมดาให้แก่ประเทศไทยไปพร้อมๆกัน(ปีเคอร์ เอฟ เบลล์, 2532: 56)

อีกเหตุผลหนึ่งที่สหรัฐอเมริกาสนใจเลือกไทยนั้นก็คือการที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามแสดงให้ประจักษ์ในการต่อต้านการแพร่กระจายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคแถบนี้ ด้วยการไม่รับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์ประสบความสำเร็จในประเทศจีนในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2492 ประการต่อมาประกาศรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบ๋าได้ว่าถูกต้องตามกฎหมาย และไม่ยอมรับขบวนการกู้ชาติโซจิมินต์ที่ได้รับการช่วยเหลือจากสาธารณรัฐประชาชนจีน อีกประการหนึ่งที่ประเทศไทยแสดงให้ประจักษ์ถึงนโยบายในการต่อต้านคอมมิวนิสต์อีกอย่างหนึ่งก็คือ การส่งทหารไปรบที่เกาหลีเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2493 ซึ่งนับเป็นประเทศแรกที่ส่งทหารเข้าไปร่วมรบ ผลักดันกองทัพเกาหลีเหนือจากการปฏิบัติการดังกล่าวของรัฐบาลจอมพล ป. ทำให้ประเทศไทยได้รับการยกย่องจากสหรัฐอเมริกา พร้อมทั้งประกาศที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยในทุกด้าน(มนูญ มาคะสิระ, 2529: 121-122) เป็นผลให้ประเทศไทยได้กลายเป็นประเทศสำคัญประเทศหนึ่งสำหรับสหรัฐอเมริกาในการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่งผลให้มีการลงนามในสนธิสัญญาที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือต่อประเทศไทยเป็นฉบับแรกเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2493 เป็นการตกลงทางการศึกษาและวัฒนธรรม ฉบับที่ 2 กระทำเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2493 เป็นการตกลงร่วมมือกันทางเศรษฐกิจและเทคนิค ฉบับต่อมาลงนามเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2493

เป็นความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางการทหาร(จันทร์หา นุรณฤกษ์และปิยนาด นุณนาค,2521: 139)

ความคิดเห็นที่จะให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นพุ่งมองมาที่ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ อเมริกามีความเชื่อว่าจะต้องเป็นผู้ที่ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แทนจอมพล ป. พิบูลสงครามและเป็นผู้ที่มีความสามารถในการบริหาร เป็นผู้ริเริ่มโครงการใหม่ๆ ให้แก่กรมตำรวจ เช่น หน่วยตำรวจรักษาชายแดน อีกทั้งบทบาททำที่ของตำรวจซีกหุ่่นกว่า และยอมรับสิ่งใหม่ได้ง่ายกว่ากองทัพบกที่มีการบริหารงานสลับซับซ้อน จึงทำให้องค์การ ซี.ไอ.เอ.มีความสนใจในตัวของพลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ มากกว่าพลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (จันทร์หา นุรณฤกษ์ และปิยนาด นุณนาค, 2521: 141)สหรัฐอเมริกาจึงเริ่มให้ความช่วยเหลือกับประเทศไทย รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง เรียกว่ากรรมการนเรศวร ขึ้นมาพิจารณาการจัดตั้งกองกำลังตามชายแดนดังกล่าวอันประกอบด้วย พลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ พลอากาศเอกพิน รณอากาศอุทธานิ พลเรือตรีหลวงชำนาญ อรรถวุฒิ พลตรีดอนม กิตติขจร เป็นต้น คณะกรรมการชุดนี้ได้พิจารณาให้ตำรวจเป็นฝ่ายดำเนินการ กรมตำรวจได้ติดต่อไปยังเจ้าหน้าที่สหรัฐอเมริกาในการจัดตั้งค่ายฝึกอาวุธพิเศษ เพื่อดำเนินการฝึกการรบนอกกรอบแบบ การช่วยเหลือในครั้งแรกของสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีทรูแมนจะให้ทหารอเมริกันมาดำเนินการฝึกให้แก่ทหารไทย แต่คิดขัดที่กฎหมายของสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นไม่อนุญาตให้กระทรวงกลาโหมช่วยเหลือกิจการทหารแก่ประเทศพันธมิตร ในระหว่างนั้นประธานาธิบดีทรูแมนกำลังเสนอกฎหมายที่ยินยอมให้อเมริกาให้ความช่วยเหลือต่อประเทศพันธมิตร ได้ต่อสภาของเกรสแต่มีอุปสรรคต้องล่าช้า จากเหตุการณ์ที่ทหารของสหรัฐอเมริกาเข้ามาให้การสนับสนุนแก่กิจการตำรวจด้วยเหตุที่สหรัฐอเมริกามีความไว้วางใจพลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์มากกว่าบุคคลอื่น โดยเหตุประการหนึ่งที่พลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์มีความใกล้ชิดกับนายโคโนแวน ซึ่งต่อมาเป็นเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยต่อจากนายแสตนตัน นายโคโนแวนนี่ในอดีตเป็นบุคคลสำคัญในสงครามโลกครั้งที่2 โดยเป็นหัวหน้าหน่วยสืบราชการลับของสหรัฐอเมริกา (หน่วยไอเอสเอส) หลังจากสิ้นสงครามแล้ว หน่วยงานนี้ได้กลายมาเป็นหน่วยสืบราชการลับที่มีชื่อเสียงในเวลาต่อมาที่เรียกว่า หน่วย ซี.ไอ.เอ. ซึ่งมีนายจอห์น คัลเลสเป็นหัวหน้าหน่วย อีกทั้งยังเป็นพี่ชายของรัฐมนตรีต่างประเทศของอเมริกาคือนายจอห์น ฟอสเตอร์ คัลเลส(นคร ศรีวิษ, 2532: 3) และนายจอห์นเองก็ยังคงเดินทางมาประเทศไทย(กจร.สร.0201.21.3/101)ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาเข้ามาในรูปแบบการให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคการหาข่าวกรอง การส่งอาวุธยุทธโปกรณ์ให้ไทย การใช้ไทยเป็นฐานปฏิบัติการนอกประเทศ การสนับสนุนนักการเมืองหรือกลุ่มต่างๆ การดำเนินการโฆษณาชวนเชื่อ การแจ้งข่าวสารให้แก่ไทยทราบและร่วมมือกับไทยในการปราบปราม

ผู้ก่อการร้าย ตำรวจหน่วยพิเศษที่ได้รับการฝึกแบบกองโจรมีจะมีความสามารถพิเศษในด้านการรุกและรับเข้าศึก โดยมีหน้าที่ลาดตระเวน การสืบราชการลับและปฏิบัติราชการลับ ในการสืบหาข่าวเพื่อกำหนดนโยบายในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่กำลังรุกรานประเทศไทย ในการช่วยเหลือของ จี.ไอ.เอ.ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้โดยตรง เพราะสภาพของเกรสของสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายห้ามการช่วยเหลือแก่องค์การตำรวจต่างประเทศ(กจร.สร.0201-ขค/19) การดำเนินการช่วยเหลือจึงกระทำกันเป็นความลับ แม้แต่เอกอัครราชทูตแสดตนเองก็ไม่ทราบถึงการกระทำดังกล่าว(สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 2517: 18)

ได้มีการช่วยเหลือโดยผ่านบริษัทที่ จี.ไอ.เอ. ตั้งขึ้นบังหน้าในการดำเนินการปฏิบัติการลับ ก็คือบริษัท OVERSEAS SOUTHEAST ASIA SUPPLY COMPANY หรือที่รู้จักในนาม ซี ซีปพลาย (S.E.A. SUPPLY) ได้มีการตั้งขึ้นที่เมืองไมอามี รัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกา โดยมีภาระประสานงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วย ซี ซีปพลายในกรุงเทพฯ หลังจากที่สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือทางทหารแล้วรัฐบาลสหรัฐอเมริกาก็ขอให้รัฐบาลไทยขออนุญาตติดต่อระหว่าง องค์การจี.ไอ.เอ. กับรัฐบาลไทยให้เป็นทางการโดยการติดต่อผ่านกระทรวงมหาดไทย เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของบริษัทนี้ได้นำแผนการช่วยเหลือเสนอต่อสภาภคลาโหมซึ่งมีพลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์รองผู้บัญชา การทหารบกเข้าร่วมประชุมรับฟังคำชี้แจงด้วย (กจร.ก/ป7/2500/บ.3.12) ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วย ซี ซีปพลาย ที่เข้ามาในประเทศไทยจะเข้ามาอย่างเปิดเผย ส่วนใหญ่จะเป็นทหารนอกประจำการหรือเจ้าหน้าที่ จี.ไอ.เอ. โดยตรงที่มีประสบการณ์ทางด้านพลร่ม ความสามารถพิเศษของพลร่มก็คือ การรบแบบกองโจร การหาข่าวกรองและความสามารถด้านการซ่อมแซมวิทยุ และการทำจารกรรม

เนื่องจากสถานการณ์รอบด้านของประเทศไทยที่นำมาสู่ตามบริเวณชายแดนของไทย เช่นการสู้รบระหว่างฝ่ายเวียดมินห์และฝ่ายเวียดนามในอินโดจีน การแทรกซึมของเวียดมินห์ในเขมรและลาว การต่อสู้ระหว่างกองทัพพม่าและหน่วยทหารจีนคณะชาติในภาคเหนือและกับกะเหรี่ยง มอญในภาคตะวันตก การปราบปรามโจรจีนคอมมิวนิสต์ในภาคใต้ในดินแดนมลายูและชายแดนไทย และปฏิกริยาของชาวมุสลิมซึ่งอพยพมาอยู่ในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เหตุการณ์ความวุ่นวายตามแนวชายแดนเหล่านี้เป็นเหตุให้พลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ ดำเนินการจัดตั้งหมวดตำรวจรักษาชายแดนขึ้นในปี พ.ศ.2494 โดยจัดขึ้นเป็นจำนวน 22 หมวด และให้ประจำอยู่ตามจุดช่องชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก กำลังพลได้มาจากคัดเลือกจากตำรวจภูธรส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งรับสมัครจากบุคคลภายนอก(เจริญฤทธิ์ จำรัสโรมรัน, 2500: 5) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเสริมกำลังตำรวจภูธรประจำพื้นที่เพื่อปราบปรามโจรผู้ร้ายตามชายแดน

อีกด้วย (อวยชัย สิริสัมพันธ์, 2522: 16) สาเหตุการจัดตั้งกองกำลังตามชายแดนในครั้งนี้เป็นตำรวจไม่ไร้ทหาร ก็เพราะว่าข้อตกลงระหว่างไทยและฝรั่งเศสที่ห้ามมิให้ส่งทหารเข้าไปปฏิบัติการตามแนวชายแดนลาวในรัศมี 25 กิโลเมตร พลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลาได้กล่าวไว้ในหนังสือที่ระลึกวันเปิดอาคารกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2518 ตอนหนึ่งว่า

"...ข้าพเจ้ายังจำได้ดี เพราะได้มีโอกาสติดตามพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และนายพล โดโนแวน ไปสังเกตการณ์ที่จังหวัดนครพนม เราได้ยินเสียงปืนยิงเป็นระยะๆ แต่รัฐบาลไม่สามารถส่งกำลังทหารเข้าไประวังรักษาสถานการณ์ทางฝั่งไทยของเราเองได้ เพราะยังมีข้อตกลงเดิมกับฝรั่งเศสห้ามมิให้ส่งทหารเข้าไปปฏิบัติการในรัศมี 25 กิโลเมตรจากชายแดนไทย-ลาว"(นคร ศรีวินิช, 2532: 3)

ดังนั้นกองกำลังที่จัดตั้งบริเวณชายแดนจะต้องมีความสามารถในการรบแบบกองโจร(สุรพล อยู่บุษ, 2530: 44) มีความคล่องตัวและจัดเจนในการรบนอกระบบ การลาดตระเวนหาข่าว การจู่โจมซุ่มยิงรบกวมฝ่ายตรงกันข้าม และสลายตัวเพื่อก่อวินาศกรรมเมื่อถูกข้าศึกยึดครองดินแดนบางส่วนได้(ตำรวจชายแดนปริทัศน์ กรกฎาคม-กันยายน 2530: 11)ต่อมาในปีพ.ศ. 2496 เกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากกองทหารเวียตมินห์ได้รุกรานประเทศลาวจนเข้ามาติดชายแดนไทย คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้ตำรวจรับผิดชอบในการรักษาความปลอดภัยของประเทศ กระทรวงมหาดไทยจึงประกาศตั้งกองบัญชาการตำรวจรักษาชายแดนขึ้นเป็นการริบคว้น เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2496 โดยมีพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ เป็นผู้บัญชาการตำรวจรักษาชายแดนอีกตำแหน่งหนึ่ง พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้เรียกกำลังตำรวจจากทุกจังหวัด 68 จังหวัดๆละ 1 หมู่ มารักษาการณ์ชายแดนภาคอีสาน ในขณะที่เดียวกันได้จัดการก่อสร้างค่ายสุรนารายณ์ขึ้น ส่วนกองบัญชาการตั้งอยู่ที่ตึกพยาบาลชุมชนหะวิม จังหวัดนครราชสีมาเป็นการชั่วคราว ตำรวจทั้ง 68 หมู่ ประมาณ 3 ใน 5 ส่วนได้รับการฝึกอาวุธพิเศษจากจังหวัดลพบุรี และอุบลราชธานีมาแล้ว และนำกลับมาทบทวน 7 วัน แล้วส่งไปประจำชายแดนตั้งแต่อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ส่วนสถานการณ์ในแนวชายแดนภาคเหนือสถานการณ์ก็ไม่ค่อยปลอดภัย เนื่องจากกองกำลังของจีนคณะชาติ ที่เรียกว่ากองพล 93 ถูกจีนคอมมิวนิสต์รุกรานจากมณฑลยูนนาน ถอยมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ประเทศพม่า และยังร่วมมือกับจีนฮ่อค้ำฝิ่น สร้างอิทธิพลในประเทศพม่าและภาคเหนือของไทย คณะรัฐมนตรีมีมติให้ตำรวจรับไปดำเนินการรักษามณฑลชายแดนกระทรวงมหาดไทย จึงประกาศตั้งกองบัญชาการตำรวจรักษาชายแดนภาคพายัพขึ้นเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2496 และเป็นส่วนหนึ่งของกองกำลังรักษาชายแดนภาคอีสาน โดยมีกองบัญชาการอยู่ที่ค่ายคาราวีร์ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ (เจริญฤทธิ์ จำรัสโรมรัน, 2500: 6-12)

ต่อมาได้รวบรวมกองบัญชาการตำรวจรักษาชายแดนทั้งสองกองบัญชาการให้เป็นอันหนึ่งเดียวกัน โดยมีพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์อธิบดีกรมตำรวจเป็นผู้บัญชาการ เรียกว่ากองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ในเดือนมกราคม 2498 และตั้งกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน(ส่วนที่1) ส่วนกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน(ส่วนที่ 2) ศูนย์การฝึกตั้งที่ค่ายสุรนารายณ์ จังหวัด นครราชสีมา แบ่งส่วนราชการออกเป็นกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขตรวม 8 เขต(สรุปพล อยู่บุษ, 2530: 46)

สถานที่แห่งแรกที่ใช้ในการฝึกการรบแบบกองโจร และพลร่มนั้นไปใช้ค่าย เอรಾವังจังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นค่ายเก่าของทหารที่ถูกปล่อยทิ้งร้างไว้ตั้งแต่ครั้งถูกญี่ปุ่นยึดครอง พล ตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ได้ให้พันตำรวจตรีวิจิตร รัตนภาณุ นำกำลังตำรวจสันติบาลไปซ่อมแซม เพื่อใช้เป็นค่ายฝึก ค่ายเอรಾವังจึงนับเป็นค่ายฝึกแห่งแรกของประเทศไทย ถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2494 โดยมีพลตำรวจเอกหลวงชาติตระการโกศล อธิบดีกรมตำรวจเป็นประธานพิธี เปิด มีผู้ไปร่วมในพิธีคือพลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ รองอธิบดีกรมตำรวจ พลตรีหลวงสนิทสนมิต ยุทธการ จเรทหารราบ นายชลอ วนภูติ ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี กับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ฝ่าย ทหารตำรวจ และพลเรือนจำนวนมาก ที่ปรึกษาชาวอเมริกันที่เข้ามาฝึกให้แก่ตำรวจไทยนั้นมี ปีเตอร์ เป็นหัวหน้า นอกนั้นมี เจมส์ วิลเลียม แลร์ ผู้เชี่ยวชาญอาวุธปืน วอลเตอร์ พี กุสมัก เป็นครูฝึก กระโดดร่ม เออนีสต์ เจฟเฟอร์สัน รวมทั้ง คร.จอห์นสัน ซึ่งเป็นแพทย์ประจำค่าย(นคร ศรีวิชัย, 2532: 18-25) ในการเข้ามาฝึกให้ตำรวจไทยนี้ประเทศไทยเป็นผู้ว่าจ้าง โดยให้รับเงินเดือนๆละ 200 บาท และเงินพิเศษอีก 100 บาทโดยไม่มีเงินบำนาญ เจมส์ วิลเลียม แลร์ ได้รับการต่อสัญญาเป็น เวลาหลายปี เคยได้รับการต่อสัญญาว่าจ้างในปี 2496 ถึง 2499 เป็นเวลา 3 ปี และได้รับการต่อ สัญญาอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ.2499 ถึง 2500 เป็นเวลา 1 ปี นอกจากนั้นยังได้ยศเป็นถึงนายพัน ตำรวจตรี(กจร.สร.0201.14/14) ด้านอาวุธส่วนใหญ่ได้รับจาก ซี.ไอ.เอ.จัดส่งมาให้ในนามของ ตำรวจหรืออาจไม่ผ่านกระทรวงมหาดไทย หรือผ่านองค์การของสหรัฐอเมริกาที่เปิดเผยเช่นองค์การ บริหารการร่วมมือกับต่างประเทศซึ่งสังกัดกระทรวงต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา และเมื่ออาวุธ มาถึงประเทศไทยก็จะมีการส่งต่อไปให้หน่วยงานของ ซี ซัปพลาย(จันทรา บูรณฤกษ์และปิยนาด นูนนาค, 2521: 145) อาวุธที่สำคัญได้แก่ปืนกลมือ M.3 (หรือปืนกลมือทอมสันหรือคาร์บิน) ปืน กลหนัก L.M.G. ปืนเบรานิ่ง ออโตแมติกไรเฟิล เครื่องยิงจรวดต่อสู้รถถัง บาซูก้า เครื่องยิงถูก ระเบิดมอร์ต้า และพวงระเบิดทำลาย ซึ่งมีวัดระเบิด คินระเบิด เชื้อปะทุ ขนวนจุระเบิด ขนวนฝึกแค เครื่องจุดระเบิด เพื่อประโยชน์ในการก่อวินาศกรรมหรือทำกับระเบิดแสวงเครื่อง (ตำรวจชายแดนปริทัศน์ กรกฎาคม-กันยายน 2530: 10-13)อาวุธเหล่านี้ครูฝึกอเมริกันจะทำการฝึก

ให้อย่างเต็มที่

งานที่รัฐบาลไทย ซี.ไอ.เอ. กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา และหน่วยจัดแมก(ตัวแทนกระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกา)ร่วมกันปฏิบัติการอย่างลับๆ ก็คือการให้ความช่วยเหลือกับทหารก๊กมินตั๋ง หรือกองพล 93 ทางภาคเหนือของประเทศไทย โดยบริษัท ซี ซัปพลาย จะส่งอาวุธให้ฝ่ายไทย ซึ่งกึ่งหนึ่งของอาวุธนั้นจะเก็บไว้ที่โกดังสินค้าในกรุงเทพฯ เพื่อทำการขนส่งทางอากาศให้กับกองพล 93 ค่อยไป(สังคมศาสตร์ปริทัศน์ กุมภาพันธ์ 2517: 19) อาวุธที่ได้รับ ได้แก่ ปืนกล M-1 โดยเครื่องบินขนส่งแบบ C-47 จะทำการบินส่งสัมภาระเป็นประจำอาทิตย์ละ 2 ครั้ง ขอบข่ายอิทธิพลของ ซี.ไอ.เอ. กว้างขวางครอบคลุมเป็นอย่างมาก แม้แต่การตั้งกองบัญชาการของตำรวจ ยังต้องขอคำแนะนำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่อเมริกัน จำนวนเจ้าหน้าที่ของ ซี ซัปพลาย เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในปี 2496 เพิ่มจากเดิม 76 คนเป็น 200 กว่าคน โดยมีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป และในปี 2498-2499 เจ้าหน้าที่ในหน่วยพลร่ม และหน่วยตระเวนชายแดน ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นราว 48,000 คน และในกรุงเทพฯมีถึง 10,000 คน เปรียบเทียบกับฝ่ายทหารซึ่งมีเพียง 45,000 คน รวมทั้งอาวุธก็ยังล้ำสมัย แม้แต่พลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์เองยังประหลาดใจเมื่อได้มีโอกาสไปตรวจเยี่ยมค่ายของตำรวจ และพบว่าตำรวจมีอาวุธที่ทันสมัยกว่าทหารเป็นอย่างมาก ในด้านกำลังพล พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้ควบคุมวิธีการรับสมัครตำรวจ ด้วยความต้องการให้ผู้ที่เข้ามาเป็นตำรวจมีความรู้สึกที่ดี และผูกพันต่อพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ และยังมีกรมอบแหวนทองลงยาหัวเป็นตรากรมตำรวจ เรียกว่าแหวนอัศวินให้แก่ตำรวจที่ประกอบความดีทำชื่อเสียงในการปราบปรามโจรผู้ร้าย ส่วนอัศวินแหวนเพชรนั้นเป็นการยกกระดับให้แก่พวกที่ทำงานโดยให้แก่ตำรวจที่เสียชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมีน้อยมากเพียง 13 คนเท่านั้น(พุทธ บวรณสมภพ, 2524: 126)

กล่าวได้ว่าในปี พ.ศ. 2489 - 2499 พลตำรวจเอกเผ่า ได้กลายเป็นนักการเมืองที่มีอิทธิพลมากที่สุดทางด้านกำลังตำรวจ และทางการเมืองโดยได้รับความช่วยเหลือจาก ซี.ไอ.เอ. ทั้งด้านการเงิน และอาวุธปืน(จันทร์ภา บวรณฤกษ์ และปิยนาด บุนนาค, 2521: 149) ช่วงเวลาที่พลตำรวจเอกเผ่าดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจนั้นเป็นยุคที่ตำรวจเจริญอย่างสูงสุด เพราะพลตำรวจเอกเผ่าได้ทำการยกฐานะของตำรวจให้มีบทบาทและสถานภาพอย่างกว้างขวางเท่าเทียมกับสามเหล่าทัพทุกประการ และให้เป็นหน่วยที่มีกำลังพล กำลังอาวุธและอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวางเป็นในลักษณะ "รัฐตำรวจ" เช่นเดียวกับหน่วย เอสเอส และเกสตาโป ของฮิตเลอร์ จนมีคำขวัญว่า " ภายใต้ดวงอาทิตย์นี้ ไม่มีสิ่งใดที่ ตำรวจไทยจะทำไม่ได้ " ทั้งนี้เพราะว่าพลตำรวจเอกเผ่าได้ใช้อำนาจทางการเมืองสั่งงบประมาณแผ่นดิน และงบประมาณจากการช่วยเหลือ

ของประเทศสหรัฐอเมริกา ในด้านอาวุธยุทโธปกรณ์และวิธีการรบแบบกองโจร ด้วยเหตุดังกล่าว กิจการตำรวจในขณะนั้นจึงได้มีการขยายองค์การและขอบเขตอำนาจหน้าที่ภารกิจอย่างกว้างขวาง โดยการก่อตั้งหน่วยงานที่มีแสนยานุภาพให้กับกรมตำรวจมากยิ่งขึ้น ได้แก่ การก่อตั้งโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน ตำรวจยานเกราะ ตำรวจน้ำ ตำรวจอากาศยาน ตำรวจรถไฟ ตำรวจสุนัข ตำรวจตระเวนชายแดน ตำรวจดับเพลิง ตำรวจพลร่ม พร้อมด้วยอาวุธและอุปกรณ์ทางทหารที่ทันสมัย นอกจากนี้ยังมีวิสัยทัศน์ให้นายตำรวจมีความจงรักภักดีเชื่อฟังคำสั่งและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจจริงด้วยการแต่งตั้งอศวินแหวนเพชร และมีปืนค้ำวงเป็นต้น การขยายงานตำรวจให้กว้างขวางดังกล่าวเพื่อเป็นการสร้างฐานอำนาจเพื่อเตรียมพร้อมในการปฏิบัติการเพื่อการแสวงหาและพิทักษ์รักษาอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองของพลตำรวจเก่าและด้วยการที่เป็นบุคคลที่เข้มแข็งมีอิทธิพลเหมือนนักการเมือง ทำให้ตำรวจสามารถสร้างอิทธิพลทางการเมืองอย่างกว้างขวาง โดยการเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือมีอิทธิพลต่อการเมืองในทางอ้อมด้วยการใช้อิทธิพลในการข่มขู่ ติตรอนเสรีภาพ ทำให้เกิดความหวาดกลัว เป็นที่ยำเกรงต่อนักการเมืองและประชาชนโดยทั่วไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง แสดงอัตรากำลังของกรมตำรวจในปี พ.ศ. 2495

	จำนวน		+ เพิ่ม		หมายเหตุ
	ปี 2495	ปี 2496	- ลด		
นายพลตำรวจ เอก	1	1	-		
นายพลตำรวจ โท	3	4	+ 1		
นายพลตำรวจตรี	6	12	+ 6		
นายพันตำรวจ เอก(พิเศษ)	7	4	- 3		
นายพันตำรวจ เอก	27	40	+ 13		
นายพันตำรวจ โท	73	84	+ 11		
นายพันตำรวจตรี	164	188	+ 24		
นายร้อยตำรวจ เอก	311	407	+ 96		
นายร้อยตำรวจ โท	700	773	+ 73		
นายร้อยตำรวจตรี	762	631	- 131		
จ่านายสิบตำรวจ	782	803	+ 21		
นายสิบตำรวจ เอก	1,889	1,966	+ 77		
นายสิบตำรวจ โท	2,644	2,803	+ 159		
นายสิบตำรวจตรี	2,874	3,366	+ 492		
พลตำรวจสมัคร	22,647	24,527	+ 1,880		
พลตำรวจ	3,955	3,800	- 155		
ชั้นตรี	-	1	+ 1		
ชั้นจัตวา	-	17	+ 17		
วิสามัญ	68	68	+ -		
รวม	36,913	39,495	+ 2,582		

ที่มา : รายงานประจำปี กรมตำรวจ 2496

2. รัฐสภา

รัฐสภาในช่วงก่อนหน้า ที่พลตำรวจเอกเผ่าจะเข้าไปใช้เป็นฐานอำนาจในทางการเมืองนั้น มิได้ค้ำอยู่ภายใต้อิทธิพลของคณะรัฐประหารแต่อย่างใด แต่ภายหลังเมื่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนนายควง อภัยวงศ์ การเข้าดำรงตำแหน่งในครั้งนี้ ไม่ได้มีฐานรองรับจากสมาชิกรัฐสภาเลย จอมพล ป. พิบูลสงคราม จำเป็นต้องหาจำนวนสมาชิกให้มาสนับสนุนตนเอง เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2490 มาตรา 77 คณะรัฐมนตรีต้องได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา จอมพล ป. พิบูลสงครามได้นำรัฐมนตรีขอความไว้วางใจต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2491 ซึ่งสมาชิกรัฐสภาในขณะนั้นประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสมาชิกจำนวน 198 คน ซึ่งส่วนใหญ่มีได้คือผู้คืออิทธิพลของคณะรัฐประหาร ในวันนั้นมีสมาชิกรัฐสภามาประชุมเพียง 169 คน สมาชิกรัฐสภาได้ลงมติไว้วางใจคณะรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามถึง 70 คน ไม่ไว้วางใจเพียง 26 คน ส่วนที่เหลือ 73 คนงดออกเสียง นับได้ว่าเสียงสนับสนุนเพียง 70 เสียงนั้นยังไม่เพียงพอต่อสถานะภาพของรัฐบาลของจอมพล ป. เป็นอย่างยิ่ง (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517: 617) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนใหญ่นั้นเป็นพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งมีอยู่ถึง 53 คน ส่วนที่เหลือเป็นของพรรคประชาชน 12 คน พรรคอิสระ 30 คน กลุ่มที่สนับสนุนรัฐบาลอีก 5 คน (เพ็ชฌ์ อินชุตม์, 2524: 38) จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงหาทางรวบรวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่สังกัดพรรคใดเลย ตลอดจนสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ และสมาชิกจากพรรคอื่นให้เข้าร่วมสนับสนุนรัฐบาล ด้วยการให้ตำแหน่งทางการเมืองและผลประโยชน์เป็นสิ่งล่อใจ เช่นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคประชาธิปัตย์ถ้ามาร่วมสนับสนุนรัฐบาลจะได้ตำแหน่งรัฐมนตรีหรือเลขานุการรัฐมนตรี และพรรคที่สนับสนุนรัฐบาลจะได้ตำแหน่งรัฐมนตรีพรรคละ 2 คน(สมุทร สุรักษะ, 2507: 500) จอมพล ป. พิบูลสงครามประสบความสำเร็จอย่างมากในการหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เข้าร่วมสนับสนุนรัฐบาลพอสมควร เพราะต้องใช้ความพยายามอยู่หลายวันจึงจัดตั้งรัฐบาลสำเร็จ จำนวนคณะรัฐมนตรีในครั้งนั้นมีทั้งสิ้น 27 คน เป็นรัฐมนตรีที่มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียง 9 คนเท่านั้น นอกนั้นเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเลือกสรรทั้งสิ้น และไม่มีสมาชิกคณะรัฐประหาร 2490 เข้าร่วมด้วยเลยยกเว้น จอมพล ป. พิบูลสงครามและนายวรการบัญชา ซึ่งเป็นทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงรายและเป็นสมาชิกคณะรัฐประหารด้วย จากการไม่สามารถกระจายผลประโยชน์ออกไปให้เท่าเทียมกันนี้เอง ส่งผลให้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีในช่วงที่เป็นรัฐบาลจนถึงการปฏิวัติเขียนเมื่อปี พ.ศ. 2494 ถึง 9 ครั้งด้วยกัน สาเหตุหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลไม่สามารถให้สมาชิกคณะรัฐประหารมาเป็นรัฐมนตรีเข้าร่วมรัฐบาลได้นั้นก็เป็นเพราะข้อจำกัดในบทบัญญัติของ

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 มาตรา 142 ที่ห้ามรัฐมนตรีเป็นข้าราชการประจำ และห้ามเกี่ยวข้องกับตำแหน่งหน้าที่ทางธุรกิจทั้งรัฐและเอกชน ซึ่งสมาชิกคณะรัฐประหารเป็นข้าราชการประจำจึงไม่สามารถเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีได้อีกทั้งบางคนที่เป็นนายทหารนอกประจำการก็มีความประสงค์กลับเข้ารับราชการมากกว่าเช่น พลเอกฉัตร ชูณหะวัณ เป็นเหตุให้อิทธิพลของคณะรัฐประหารไม่สามารถครอบงำรัฐสภาได้เต็มที่นัก นับเป็นความสำเร็จอย่างสูงของรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ที่สามารถผลักดันรัฐธรรมนูญฉบับนี้ขึ้นมาได้และป้องกันการใช้อิทธิพลเข้าครอบงำของคณะรัฐประหารเป็นผลสำเร็จ แม้บางครั้งจะมีความพยายามในการใช้อิทธิพลเข้าข่มขู่รัฐสภา โดยการกระทำของพลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ ที่นำกำลังตำรวจบุกเข้ารัฐสภาเพื่อเข้าทำการจับกุมตัวพันโท พโยม จุฬานนท์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2491 เวลา 21.00 น.ก็ตาม เหตุการณ์ในครั้งนี้แม้จะทำให้สมาชิกรัฐสภาเกิดความตกใจในพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ไม่แสดงความเคารพต่อรัฐสภาในการบุกคุกในครั้งนี้ จนกระทั่งมีสมาชิกบางคนเสนอพระราชบัญญัติรักษาความสงบเรียบร้อยในสภา เพื่อพิจารณาลงโทษผู้ที่เข้ามาในบริเวณรัฐสภาในวันประชุมโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ขาดเสียงสนับสนุนในญัตติดังกล่าว(ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517: 630) และในเวลาต่อมาพันโทพโยม จุฬานนท์ก็ได้ถูกตำรวจกลุ่มอักษินยิงทิ้ง (พัฒนาชาติ เกริกฤทธิ์สะท้าน, 2520: 96) อาจเป็น เพราะความขัดแย้งที่แสดงคนเป็นปรปักษ์กับเจ้านายของตน จึงกระทำไปเพื่อเป็นการเอาใจเจ้านาย

ต่อมาเมื่อได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2492 ก็ได้มีการเลือกตั้งใหม่ รัฐบาลได้ลาออก ผลการเลือกตั้งในครั้งใหม่กลุ่มที่สนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงครามได้เพิ่มขึ้น ในการจัดตั้งรัฐบาลครั้งใหม่นี้ จอมพล ป. พิบูลสงครามเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอีกตำแหน่งด้วย แต่ก็ประสบปัญหาในเรื่องเสียงสนับสนุนอีกเช่นเคย(เชาวน์วัศ สุทธาภา, 2517: 164) ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความไม่สามารถประสานผลประโยชน์ทางการเมืองให้ลงตัวได้ ต่างฝ่ายต่างแก่งแย่งผลประโยชน์กัน แม้จะมีความพยายามเอาใจสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยการขึ้นเงินเดือนก็ตามก็ไม่สามารถประสานผลประโยชน์ให้ดีเท่าที่ควรได้ แต่ปัจจัยที่สร้างปัญหาให้แก่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นอย่างยิ่งก็คือ วุฒิสภา ซึ่งในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2492 ได้กำหนดให้มีวุฒิสมาชิกได้จำนวน 100 คน อยู่ในวาระคราวละ 6 ปี (ศิริ เปรมจิต, 2505: 372) เป็นบุคคลที่นายควง อภัยวงศ์พิจารณาเสนอรายชื่อแต่งตั้งเป็นอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคณะรัฐประหาร แม้ว่าคณะรัฐประหารจะพยายามเข้ามามีอิทธิพลในวุฒิสภาด้วยการเสนอรายชื่อเข้ามาให้นายควงพิจารณา แต่นายควง อภัยวงศ์ได้คัดไว้เพียงแค่ 10 ชื่อที่เห็นว่าตรงกับของตนเองเท่านั้น และเมื่อคณะอภิรัฐมนตรีพิจารณาแล้วคัดออกอีก 7 คน ทำให้บรรดาสมาชิกวุฒิสภา

ที่ได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2490 เป็นบุคคลของคณะรัฐประหารน้อยมาก เพียง 3 คนเท่านั้น เมื่อจอมพลป. พิบูลสงครามเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยความไม่ชอบธรรม จึงทำให้วุฒิสมาชิกปฏิบัติตนเป็นฝ่ายค้านกับรัฐบาลเพิ่มขึ้นอีกด้วย วุฒิสมาชิกได้ทำการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยรัฐบาลถึง 4 ฉบับ จาก 11 ฉบับ และยับยั้งร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึง 2 ฉบับ(มัญญ มาคะสิระ, 2529: 51) บทบาทที่สำคัญก็คือการเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ซึ่งวุฒิสมาชิกสามารถกระทำได้จากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ถึงเรื่องกบฏแมนฮัตตัน โดยให้รัฐบาลแถลงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในการปราบกบฏ ตลอดจนวุฒิสมาชิกได้กล่าวตำหนิความบกพร่องของรัฐบาลและคณะรัฐประหาร เช่นการคอร์รัปชัน การค้าฝิ่น ปัญหาค่าครองชีพไม่ลดลง รัฐบาลไม่สามารถแก้ข้อกล่าวหาของวุฒิสมาชิกได้ จึงได้กล่าวประนามวุฒิสมาชิกว่าเป็นพวกเดียวกับฝ่ายกบฏถึงได้เข้าข้างประนามการกระทำของรัฐบาล (เทียน อันชุกฤทธิ์, 2524: 40) จากรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2492 นี้เองที่กีดกันคณะรัฐประหารทุกวิถีทาง ไม่ว่าจะห้ามข้าราชการประจำเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับธุรกิจและการเมืองก็ตาม การแพร่อิทธิพลของคณะรัฐประหารเข้าไปยังรัฐบาลก็ไม่ได้เท่าที่ควร ถึงแม้จะเสี่ยงชีวิตทำรัฐประหารก็หวังเพื่อจะมีสิทธิในทางการเมืองบ้างก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญก็ปิดโอกาสเสีย แม้ว่าในระยะแรกที่ไม่ยึดอำนาจเค็จซาคก็เพียงแต่สงวนท่าทีเอาไว้เพื่อไม่ให้ถูกกล่าวหาว่าทำการรัฐประหารไปเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ต่อมารัฐธรรมนูญก็ไม่เปิดโอกาสให้พวกตนได้แสวงหาอำนาจทางการเมืองกันเลย อีกทั้งความยุ่งยากที่เกิดขึ้นแก่รัฐสภาก็สร้างความลำบากใจไม่น้อย ความคิดในการยึดอำนาจจึงเกิดขึ้น เพื่อให้ได้อำนาจเช่นนั้นก็กลับมาอยู่กับพรรคพวกของตน และจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การทำรัฐประหารเจียมที่ทำให้อำนาจคณะรัฐประหารเข้าไปมีบทบาทในรัฐสภาอย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นช่องทางอย่างหนึ่งที่พลตำรวจเอกเผ่า ถังเห็นว่าจะมีส่วนช่วยในการผลักดันอำนาจของตนให้เพิ่มมากขึ้นด้วยการเข้าไปมีบทบาทในรัฐสภา

2.1 การทำรัฐประหารเจียม

การทำรัฐประหารเจียมจึงเกิดขึ้น เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2494 โดยบุคคลคณะหนึ่งที่เรียกว่า "คณะบริหารประเทศชั่วคราว" (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517: 707) ได้เข้าทำการยึดอำนาจการปกครอง เพื่อทำหน้าที่บริหารประเทศแทนรัฐบาลชุดเก่า ยกเลิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และแต่งตั้งจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีชั่วคราวพร้อมทั้งคณะรัฐมนตรีอีก 16 คน นับเป็นคณะรัฐมนตรีคณะที่ 29 ที่บริหารประเทศระหว่างวันที่ 29 พฤศจิกายน 2494 ถึง 6 ธันวาคม 2494 นอกจากนั้นคณะรัฐประหารยังประกาศนามาตรา 46

แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับวันที่ 10 ธันวาคม 2475 นำมาใช้เป็นแม่บทในการปกครองประเทศ เนื่องจากมีบทบัญญัติให้มีสภาเดียว แต่มีสมาชิก 2 ประเภท โดยเฉพาะสมาชิกประเภทที่ 2 ที่รัฐบาลเป็นผู้เลือกและสรรหาเพื่อกราบบังคมทูลฯ แต่งตั้ง จะมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับสมาชิกประเภทที่ 1 ที่ประชาชนเป็นผู้เลือกตั้ง จึงเป็นการประกันความมั่นคงให้แก่รัฐบาลได้เป็นอย่างดี คณะรัฐประหารหวังที่จะเข้ามามีส่วนในการปกครองบริหารประเทศอย่างเต็มที่ในทุกวิถีทาง รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงเป็นช่องทางอย่างดีที่คณะรัฐประหารได้นำมาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจอันชอบธรรมในการปกครอง ซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับ 23 มีนาคม 2492 ที่จัดได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่คิดฉบับหนึ่ง ไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกคณะรัฐประหารที่เป็นทหารประจำการได้ใช้อิทธิพลแทรกแซงทางการเมืองได้อย่างเต็มที่ เพราะกีดกันไม่ให้ข้าราชการประจำเข้ารับตำแหน่งทางการเมือง จนในที่สุดก็อาจทำให้คณะรัฐประหารหมดอำนาจ และอิทธิพลทางการเมือง อันเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มพลเรือนของนายควง อภัยวงศ์ กลับเข้ามาบริหารประเทศได้

การทำรัฐประหารในครั้งนี้ค่อนข้างที่จะเรียบร้อย เพราะมีการใช้วิทยุกระจายเสียงเป็นเครื่องมืออย่างเด็ดขาด โดยไม่ได้ใช้กำลังของรถถังเหมือนดังแต่ก่อน ในคำแถลงการณ์ของการทำรัฐประหาร ได้กล่าวว่

" เนื่องจากสถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน ตกอยู่ในความคับขันทั่วไป ภัยแห่งคอมมิวนิสต์ได้คุกคามเข้ามาอย่างรุนแรงในขณะรัฐมนตรีนีก็คื ในรัฐสภาที่ดี มีอิทธิพลของคอมมิวนิสต์เข้าแทรกซึมอยู่เป็นอันมาก แม้ว่ารัฐบาลจะทำความพยายามสักเพียงใด ก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาเรื่องคอมมิวนิสต์ได้ ทั้งไม่สามารถปราบปรามการทุจริตที่เรียกว่า คอร์รัปชั่นตั้งที่มุ่งหมายว่าจะปราบปรามนั้นด้วย ความเสื่อมโทรมมีมากขึ้นจนเป็นที่วิตกกันทั่วไปว่า ประเทศชาติจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในสถานะการเมืองอย่างนี้ คณะทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ดำรงไว้ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 คณะรัฐประหาร 2490 พร้อมด้วยประชาชนผู้รักชาติมุ่งความมั่นคงดำรงอยู่แห่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ บรมราชจักรีวงศ์ และระบอบรัฐธรรมนูญ ได้พร้อมใจกันเป็นเอกฉันท์กระทำการเพื่อนำเอารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ ลงวันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 2475 กลับมาใช้ ให้เป็นความรุ่งเรืองสถาพรแห่งประเทศชาติสืบไป"(ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่มที่ 68 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2494)

สมาชิกประเภทที่ 2 ที่คณะรัฐประหารจัดตั้งขึ้นมาใหม่นี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 123 คน โดยมีสัดส่วนของอาชีพต่างๆ ดังนี้ ทหารบก 63 คน ทหารอากาศ 14 คน ทหารเรือ 13 คน

ตำรวจ 11 คนพลเรือน 22 คนให้ทำหน้าที่สภาผู้แทนราษฎรไปก่อนโดยมีพลโทพระประจันปัจจนึก เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 6 ธันวาคม 2494 ได้มีประกาศพระบรมราชโองการให้นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 กลับมาใช้ และแต่งตั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อมาวันที่ 8 ธันวาคม 2494 โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีคณะที่ 25 ดังมีรายชื่อคณะรัฐมนตรีดังต่อไปนี้

1. พลเอกผิน ชุณหะวัณ	เป็นรองนายกรัฐมนตรี
2. จอมพลแปลก พิบูลสงคราม	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
3. พลตรีเภา เพียรเลิศ บริภัณฑ์ยุทธกิจ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
4. นายวรการบัญชา	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ
5. พลเรือตรีหลวงยุทธศาสตร์โกศล	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรราธิการ
6. พระยานริรักษ์เวชการ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
7. นายสุกิจ นิมมานเหมินท์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
8. พลอากาศเอกพิน รณภาส ฤทธาคนี	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
9. หลวงวิจิตรวาทการ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
10. พลตรีบัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
11. พระนิติธารณ์พิเศษ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
12. พลเอกมังกร พรหมโยธี	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
13. พลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ กลาโหม
14. พลเรือตรีหลวงสุนาวินวิวัฒน์	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ กลาโหม
15. นายพันตำรวจเอกละม้าย อุทยานานนท์	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ เกษตรราธิการ
16. นายเลื่อน พงษ์โสภณ	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ อุตสาหกรรม
17. พันเอกประมาธ อติเรกสาร	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ คมนาคม
18. พลเรือตรีหลวงชำนาญอรุณฤทธิ์	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ คมนาคม
19. นายพลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ มหาดไทย
20. พลอากาศโทหลวงเชิดวุฒากาศ	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ ศึกษาธิการ
21. พลโทเชษฐา ประดิษฐ	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ มหาดไทย
22. พลอากาศตรีบุญ มหาสันตะนะ เวชยันตริงสฤษดิ์	เป็นรัฐมนตรีช่วยสำนักนายกรัฐมนตรี
23. นายเขมชาติ บุญยรัตพันธุ์	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ การต่างประเทศ

24. พันเอกศิริ	ศิริโยธิน	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ พาณิชย์
25. พลตรีประจวบ	ภมรมนตรี	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ การคลัง

เป็นที่สังเกตได้ว่า คณะรัฐมนตรีในชุดนี้มาจากคณะรัฐประหาร 2490 เพียง 5 คน ได้แก่ พลเอกผิน ชุณหะวัณ พลตรีบัญญัติ เทพหัสดินทรฯ พลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่พลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ได้มีโอกาสทำหน้าที่เป็นรัฐมนตรี การจัดตั้งคณะรัฐมนตรีในครั้งนี้สร้างความไม่พอใจแก่กลุ่มรัฐประหาร 2490 อยู่บ้าง เนื่องจากรัฐมนตรีส่วนใหญ่มักจะเป็นพวกของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อครั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 สมาชิกกลุ่มของคณะรัฐประหาร 2490 ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีเพียง 5 คน เท่านั้น ซึ่งกลุ่มนี้ถือว่ากลุ่มของคนเสี่ยงภัยอันตรายและเหนียวยากในการทำรัฐประหาร แต่ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีเพียงเล็กน้อยซึ่งผิดกับพรรคพวกของจอมพล ป. พิบูล-สงคราม ที่ไม่ทำความชอบเลยแต่กลับได้รับบำเหน็จความดี โดยได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีเป็นจำนวนมาก

2.2 รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495

รัฐธรรมนูญฉบับ 2492 ที่ถูกคณะรัฐประหารประกาศเลิกล้ม และได้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญในการนำเอารัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2475 มาแก้ไขนั้น พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้เข้ามามีบทบาทในด้านนิติบัญญัติ โดยเป็นคณะกรรมการวิสามัญแก้ไขรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2475 และได้ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2495 วัตถุประสงค์ของการนำรัฐธรรมนูญฉบับนี้มาแก้ไขก็คือ รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทบัญญัติให้มีสภาเดียวคือสภาผู้แทนราษฎรที่พิเศษก็คือ บทบัญญัติในมาตรา 115 ที่กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิก 2 ประเภท สมาชิกประเภทที่ 1 ก็เป็นสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้ง ส่วนสมาชิกประเภทที่ 2 มาจากพระมหากษัตริย์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯแต่งตั้ง ทำให้รัฐบาลของคณะรัฐประหารมีเสียงสนับสนุนในสภาผู้แทนราษฎรเป็นจำนวนมากอย่างน้อยครั้งหนึ่งของสมาชิกก็เป็นพรรคพวกคณะรัฐประหารแล้วส่วนที่เหลือที่เป็นสมาชิกประเภทที่ 1 นั้น รัฐบาลของคณะรัฐประหารก็เบาใจลงไปได้กับการเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ 1 พรรคพวกที่สนับสนุนคณะรัฐประหารได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นจำนวนมาก ส่วนพรรคประชาธิปไตยนั้น เนื่องจากมีความไม่พอใจจอมพล ป. พิบูลสงครามใช้วิธีการเผด็จการปฏิวัติล้มล้างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 พรรคประชาธิปไตย จึงไม่ส่งผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2495 จึงนับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้คณะรัฐ

ประหารได้แสดงบทบาททางรัฐสภาอย่างเต็มที่ ด้วยการรวบรวมบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 2 ประเภท ให้เข้าร่วมสนับสนุนรัฐบาลในการโหวตเสียงในสภา เพื่อให้รัฐบาลมีความมั่นคงในการทำงานขึ้น การประกาศห้ามชุมนุมทางการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อการเมืองในระบบพรรคเป็นอย่างมากยิ่งทำให้ระบบพรรคการเมืองหมดสิ้นลง รัฐบาลเองก็ต้องการเสียงสนับสนุนในสภาอย่างเด็ดขาด การจะจัดชุมนุมในรูปสหพรรคเหมือนแต่เดิมก็ลำบากเพราะจะทำให้พรรคการเมืองอื่นๆ ขี้เกียจเป็นแบบอย่างและจะเกิดความยุ่งยากในการควบคุมรัฐบาล

2.8 การเมืองภายใต้การครอบงำของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์

ในการรวบรวมเสียงสนับสนุนในสภานั้น พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้ดำเนินการติดต่อพรรคการเมืองต่างๆด้วยตัวเอง จนสามารถรวบรวมเสียงสนับสนุนได้ถึง 85 เสียง และกีดกันให้เป็นฝ่ายค้าน 38 เสียง แม้แต่พรรคสหชีพที่ได้รับเลือกเข้ามาหลังการเลือกตั้งเมื่อเดือน กุมภาพันธ์ 2495 เพียง 20 คน ก็ได้รับการติดต่อให้เข้าร่วมสนับสนุนรัฐบาล เพราะข้อตกลงที่พรรคสหชีพไม่อาจปฏิเสธก็คือ ฝ่ายรัฐบาลสัญญาว่าจะยอมรับและจะไม่ป้ายสีว่าพวกสหชีพเป็นคอมมิวนิสต์ ส่วนที่ตายจะไม่มีทางจوعเวรกัน (จิต วิภาสวัช, 2503: 216) ต่อมาวันที่ 21 กรกฎาคม 2495 ได้รวบรวมเสียงสนับสนุนรัฐบาลทั้งส.ส.ประเภทที่ 2 และประเภทที่ 1 เข้าเป็นปีกแผ่นเดียวกัน(สุราชัย ยัมประเสริฐ 2534: 259) ได้มีการจัดประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 2 ประเภทกันขึ้นเป็นความลับที่บ้านมนังคศิลาทุกวันอังคารอาทิตย์ละครั้ง(จิต วิภาสวัช, 2503: 217) เพื่อกำหนดแนวทางในการทำงานในรัฐสภาให้เป็นเอกภาพขึ้น ได้มีการจัดตั้งเป็นกรรมการตามมติคณะรัฐมนตรี เรียกว่าคณะกรรมการนิติบัญญัติเมื่อ 21 กรกฎาคม 2495 โดยมีคณะรัฐมนตรีทั้งหมดเป็นกรรมการและมีพลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์เป็นเลขาธิการ และมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นประธาน พลเอกมังกร พรหมโยธีเป็นรองประธาน (มนูญ มาคะสิระ, 2529: 68)

วัตถุประสงค์ที่แท้จริงในการตั้งกรรมการนิติบัญญัติ ก็เพราะต้องการให้กรรมการชุดนี้มีอำนาจในการตั้งอนุกรรมการช่วยบริหารงาน พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้ตั้งอนุกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเรียกว่าอนุกรรมการนิติบัญญัติตามนโยบายของรัฐบาลประจำกระทรวง (กช.มท.0201.2.1.5/28)อนุกรรมการในชุดนี้จะทำหน้าที่รวบรวมสมาชิกประเภทที่ 1 ให้เข้าร่วมสนับสนุนกับฝ่ายรัฐบาล โดยได้แต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ 1 ที่สนับสนุนรัฐบาลเข้าเป็นอนุกรรมการประจำกระทรวงต่างๆ 12 กระทรวง รวม 111 คน และมีการควบคุมสมาชิกประเภทที่ 1 อย่างใกล้ชิด ด้วยการแต่งตั้งให้พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์เข้าดำรงตำแหน่งเลขานุการของคณะอนุกรรมการชุดนี้ด้วย ดังนั้นการประชุมทุกครั้งจึงอยู่ในความควบคุมของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ตลอด

เวลา ถ้าหากคิดดูก็จะมอบให้รองเลขาฯซึ่งได้แก่ พลตรีประยูร ภมรมนตรี หรือพันตำรวจเอกพิชัย กุลละวณิชผู้ช่วยเลขาฯเข้าประชุมแทน มติในที่ของคณะกรรมการนี้ต้องนำเข้ามาพิจารณาในคณะกรรมการนิติบัญญัติอีกครั้งหนึ่ง คณะอนุกรรมการชุดนี้จึงมีหน้าที่ในการพิจารณาร่าง และเสนอความคิดเห็นต่อพระราชบัญญัติต่างๆที่จะถูกนำเข้าสู่สภาฯก่อนล่วงหน้า ส่วนหน้าที่ที่แท้จริงก็คือ ปฏิบัติตามคำสั่งและความต้องการของรัฐบาลว่ามีความประสงค์อย่างไรก็จะปฏิบัติให้ตามนั้น ในกรณีที่ฝ่ายค้านอภิปรายทำให้ฝ่ายรัฐบาลเกิดความเคลือบแคลงก็จะเสนอให้ปิดอภิปรายโดยการลงคะแนนเสียงซึ่งฝ่ายรัฐบาลได้เปรียบในกรณีนี้อยู่แล้ว การพิจารณาพระราชบัญญัติต่าง ๆ นั้นสำเร็จได้ด้วยความเร็วหรือด้วยเสียงสนับสนุนเป็นจำนวนมาก งานต่างๆที่ผ่านการพิจารณาของกรรมการชุดนี้ถือว่าเป็นมติที่สมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนรัฐบาลอยู่จะต้องปฏิบัติตาม นอกจากนั้นสมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎรที่เข้ามาอยู่ร่วมกับคณะกรรมการนิติบัญญัตินี้มีสิทธิพิเศษ โดยได้รับเงินเดือนพิเศษอีกเดือนละ 2,000 บาท นอกเหนือจากเงินเดือนที่ได้รับตามปกติเป็นเงินราชการที่อ้างว่าเป็นค่าเบี้ยประชุม ต่อมาได้ให้ลดอีกคนละ 1 พัน และสิทธิพิเศษอื่นๆอีก เช่นรับแจกเงินเพื่อไปช่วยในการทำบุญ ทอดกฐิน ค่าพาหนะออกเยี่ยมชาวบ้าน การไปทัศนศึกษาต่างประเทศ หรืออภิสิทธิ์ในการผูกขาดการค้าและใบอนุญาตส่งข้าวไปขายต่างประเทศ (สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์ 21 กรกฎาคม 2500: 16) โดยทางอ้อมก็คือ ได้รับเงินงบประมาณไปบำรุงจังหวัดที่ตนได้รับการเลือกตั้งเข้ามา (บุญญ มาคะสิระ, 2529: 71) ปีละ 50,000 บาท กล่าวกันว่าเงินจำนวนนี้รัฐบาลจัดสรรจากเงินราชการลับ ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงครามอ้างว่าเป็นค่าใช้จ่ายในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ อีกส่วนหนึ่งได้มาจากการค้าฝิ่นเถื่อน และจากผลประโยชน์ด้านธุรกิจการค้า (สยามรัฐ 20 พ.ย. 2498) การดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการนิติบัญญัตินี้เอง ทำให้รัฐบาลมีฐานะมั่นคง การออกกฎหมายต่างๆก็กระทำได้โดยรวดเร็ว การทำงานของคณะกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่คล้ายกับพรรคการเมือง ลักษณะโครงสร้างของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติของรัฐบาลนี้เอง เท่ากับการเป็นการผูกขาดการทำงานทางการเมืองแต่ฝ่ายเดียว เป็นการทำงานในลักษณะพรรคการเมือง ซึ่งเป็นวิถีทางนอกรัฐธรรมนูญ นับได้ว่าเป็นเล่ห์เหลี่ยมทางการเมืองเพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง ฝ่ายค้านได้พยายามหลายครั้งในการเสนอร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองแต่ก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากรัฐบาลมีเสียงสนับสนุนอย่างมากมาข่มขู่เอง จึงไม่รับหลักการร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองจึงมีอันตกไปเพราะรัฐบาลไม่อยากจะให้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้น ถ้าหากมีพรรคการเมืองเกิดขึ้นรัฐบาลก็ไม่แน่ใจว่าสมาชิกรัฐสภาผู้แทนประเภทที่ 1 ยังจะให้การสนับสนุนต่อไปหรือไม่ อาจจะมีการแยกตัวไปจัดตั้งพรรคใหม่ หรือฝ่ายค้านอาจรวบรวมสมาชิกจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองโจมตีรัฐบาลได้ง่ายขึ้น (ประจัน รักพงษ์, 2520: 299-301)

พฤติกรรมของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้สร้างความหวาดวิตกให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านในสภาเป็นอย่างยิ่ง ส.ส.เกล้า นรปติ ได้กล่าวถึงพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ในการอภิปรายในสภาว่า

" รัฐบาลจอมพลครั้งก่อนได้พยายามสร้างอำนาจตำรวจทหารเป็นเครื่องมือทางการเมืองเกรงว่าประชาธิปไตยจะไปไม่ตลอดรอดฝั่ง.... พลเอกผิน พลโทเผ่า และขุนรณฯ ส่วนแต่มีอำนาจทหารและอาวุธอยู่ในมือ ถ้าปรารถนาอย่างไรก็อาจสั่งให้เป็นไปตามปรารถนา ประชาธิปไตยจะไปไม่รอด พลเอกผินพูดออกมาคำเดียวบ้านเมืองก็เป็นสุขพลโทเผ่าพูดออกมาคำเดียวข้าพเจ้าก็ตายไป 7 ชั่วโมง พลเอกผินก็เหมือนกัน ในทันทีที่ออกคำสั่งได้ฟ้าเมืองไทย ก็จะคลาดดำไปด้วยนกเหล็กหยอดไขลงที่ไหนก็ได้ สงสัยว่ารัฐบาลนี้จะรักษาประชาธิปไตยไว้ได้หรือ "(จิต วิภาสวัช, 2503: 198)

การดำเนินการทางรัฐสภาที่แสดงให้เห็นถึงการไร้เสียงข้างมากเข้าดำเนินการทางการเมือง เพื่อบีบบังคับให้มีการออกกฎหมายให้เป็นไปตามความต้องการของรัฐบาล ก็คือการออกกฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2495 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้เป็นเครื่องมือที่รัฐบาลใช้สำหรับกำจัดฝ่ายตรงข้ามเป็นอย่างดี ซึ่งก่อนหน้านั้นฝ่ายตรงข้ามจะถูกกล่าวหาว่าเป็นเพียงกบฏเท่านั้น อันความผิดในข้อหากบฏจำเป็นจะต้องไร้หลักฐานในการเอาผิดอย่างมากและซับซ้อน แต่กฎหมายป้องกันการคอมมิวนิสต์ที่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์เสนอต่อสภานี้สามารถที่จะกำจัดศัตรูทางการเมืองได้ง่ายขึ้นเพราะเพียงแต่มีความคิดฝักใฝ่หรือมีหนังสือที่เกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์เพียงเล่มเดียว ก็อาจติดคุกถึง 5 ปีได้ การเสนอกฎหมายฉบับนี้ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้เสนอต่อสภา โดยขอเปลี่ยนวาระการประชุมเอกราชบัญญัติฉบับนี้เข้าสู่วาระการประชุมก่อน หลังจากพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์กล่าวจบลงก็ได้รับการตอบโต้จากส.ส.ฝ่ายค้านอย่างมากมา จนขุนวิเทศธุฎการ ส.ส.เพชรบุรี เสนอให้ปิดการประชุมโดยมีสมาชิกรับรองครบ นายแพทย์ โชติมนูจิต ส.ส.ธนบุรี เสนอให้เปิดอภิปรายต่อ เพื่อพูดให้กระจ่างชัดขึ้นไม่เช่นนั้นคนไทยและชาวต่างประเทศจะเข้าใจผิดในเจตนารมณ์ของรัฐบาล ประธานรัฐสภาจึงขอมติจากที่ประชุม ซึ่งเห็นสมควรปิดด้วยเสียง 144 ต่อ 14 และมติรับหลักการ 131 ต่อ 2 หลังจากนั้นได้มีการเสนอตั้งคณะกรรมการ 15 นาย เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้แสดงให้เห็นศักยภาพของตนด้วยการเสนอให้สภาแปรญัตติในตอนที่เที่ยง และขอให้กรรมการเสนอเข้าพิจารณาวาระ 2-3 ในตอนบ่าย ซึ่งทำให้ ส.ส.ฝ่ายค้านเกิดความไม่พอใจกับการกระทำในครั้งนี้เป็นอย่างมาก ส.ส.แพทย์ โชติมนูจิต ได้อภิปรายว่า

" กฎหมายฉบับนี้ความจริงควรได้พูดมากกว่านี้สักนิด นี้ฝ่ายค้านพูดเพียงคนเดียวหรือสองคนเท่านั้น ฝ่ายรัฐบาลก็รวบรัดลงมติกันเสียแล้ว ทำอย่างนี้มันเผด็จการ...มันจำเป็นอย่างไร ถ้ากฎหมายออกไม่ทันวันนี้บ้านเมืองจะพินาศเสียหายหรืออย่างไรกัน ขอเวลาวันเดียวหรือ 3 วันเท่านั้น ถ้ารัฐบาลไม่รวบรัดใช้วิธีการอำนาจเผด็จการแล้ว ข้าพเจ้าขอ 3 วัน " (อ.พิบูลสงคราม, 2519 : 256)

พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้ให้เหตุผลถึงการรีบร้อนออกกฎหมายดังกล่าวว่า ได้รับรายงานว่าต่างประเทศรวม 7 ชาติ จะเข้าทำการยึดครองประเทศไทยภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2495 ฝ่ายค้านก็ยื่นข้อเวลา 3 วัน แต่ฝ่ายรัฐบาลก็ใช้เสียงข้างมากในสภาอินทรานที่จะแปรญัตติในตอนเที่ยงและเข้าวาระ 2-3 ในตอนบ่ายให้ได้ ในที่สุดการพิจารณาในวาระ 2-3 ได้ทำในตอนบ่ายสมกับความต้องการของรัฐบาล แม้แต่การเสนอเพิ่มเติมเป็นมาตรา 12 เพิ่มเติมอีก 1 มาตราของนายสวัสดิ์ คำประกอบ ส.ส.นครสวรรค์ก็ไม่เอาผิดกับการกระทำที่ผ่านมาก่อนกฎหมายนี้ออกไว้แต่ก็ไม่ได้ได้รับความสนใจ นายแพทย์ อมาตยกุล ส.ส.พระนครฝ่ายรัฐบาลจึงเสนอให้ปิดอภิปราย นับได้ว่าเป็นความสำเร็จที่งดงามของส.ส.ฝ่ายรัฐบาลที่สามารถออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ภายในเวลา 1 วัน เท่านั้น

แม้ว่าจะมีการควบคุมเสียงในสภาจากฝ่ายรัฐบาลอย่างรัดกุมก็ตาม จนกระทั่ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้กล่าวว่าสภาผู้แทนราษฎรเป็นสภาฝักถั่ว หรือคณะรัฐบาลว่าเป็นคณะโจรครองเมือง(อ.พิบูลสงคราม จ, 2519: 256) ฝ่ายค้านที่เหลืออยู่ในสภาฯได้พยายามทำงานอย่างเต็มความสามารถในการที่จะพยายามผลักดันอิทธิพลของข้าราชการให้พ้นไปจากการเมืองด้วยการเสนอร่างกฎหมาย 34 มาตรา ของนายเทพ โชติณัฐิต ส.ส.ศรีสะเกษ ที่เสนอห้ามทหารตำรวจ ข้าราชการประจำเป็นสมาชิกพรรคการเมืองปรากฏว่าร่างนี้ตกไป ความพยายามที่จะให้มีพรรคการเมืองได้มีขึ้นตลอดมา นายเผด็จ จิราภรณ์ ส.ส.พิจิตร นายประภาส คงสมัย ส.ส.ตรัง ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองเข้าสู่สภา เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2497 แต่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ได้อภิปรายโต้แย้งในลักษณะที่ว่าถ้าต้องการจะตั้งพรรคการเมืองก็ไม่จำเป็นต้องตราเป็นกฎหมายขึ้นมาจำกัดสิทธิของตนเองเป็นอันว่าร่างฉบับนี้มีอันตกไปอีกเช่นเดิม เมืองช่วยรัฐบาลไม่ต้องการให้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นอันเป็นเครื่องบั่นทอนอำนาจทางการเมืองของพวกเขาไป (สุชาติ ยัมประเสริฐ, 2534: 261)

กล่าวได้ว่าหลังจากคณะรัฐประหารได้บีบบังคับให้รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เป็นผลให้จอมพล ป. พิบูลสงครามกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรี

อีกครั้งหนึ่ง คณะรัฐประหารไม่สามารถเข้าไปมีบทบาทในรัฐสภาได้อย่างเต็มที่นัก เนื่องจากข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญที่กีดกันข้าราชการประจำไม่ให้เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง พลตำรวจเอกเผ่าได้พยายามสร้างฐานอำนาจในกรมตำรวจ ด้วยเหตุผลประการหนึ่งที่ต้องการปราบปรามศัตรูทางการเมืองซึ่งมีผู้คิดก่อการล้มล้างรัฐบาลในหลายครั้ง ส่วนรัฐสภาคณะรัฐประหารประสบปัญหาพอสมควรในการบริหารประเทศ จนในที่สุดคณะรัฐประหารได้ทำการปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2494 นำเอารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 นำมาใช้ในการปกครองประเทศอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้เปิดโอกาสให้ข้าราชการประจำสามารถดำรงตำแหน่งข้าราชการทางการเมืองได้ ผลจากการปฏิวัติครั้งนี้ทำให้มีการยุบสภาและมีการเลือกตั้งเกิดขึ้น ในช่วงเวลานีเองที่พลตำรวจเอกเผ่าได้เข้าสู่วิถีทางการเมืองอย่างแท้จริง และเป็นตัวจักรสำคัญในการรวบรวมสมาชิกรัฐสภาให้ร่วมกันสนับสนุนจอมพล ป. เป็นนายกรัฐมนตรี ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน และประเภทที่ 2 มาจากการแต่งตั้งของคณะรัฐประหาร ซึ่งก็ได้แก่สมาชิกรัฐประหารเป็นส่วนใหญ่ พลตำรวจเอกเผ่าสามารถรวบรวมสมาชิกในการร่วมสนับสนุนรัฐบาลจัดตั้งเป็นคณะกรรมการนิติบัญญัติแห่งชาติดำเนินการทางรัฐสภาสนับสนุนรัฐบาล โดยตนเองเข้าดำรงตำแหน่งเลขาธิการกรรมการนิติบัญญัติแห่งชาติ และคณะกรรมการนี้จะมีหน้าที่ในการปฏิบัติตามคำสั่งและความต้องการของรัฐบาล กรณีที่ฝ่ายรัฐบาลเกิดพิลาศพ้องต่อการอภิปรายของฝ่ายค้านก็จะเสนอให้ปิดอภิปรายโดยการลงคะแนนเสียง การพิจารณาพระราชบัญญัติต่างๆสำเร็จได้ด้วยความเรียบร้อยด้วยเสียงสนับสนุนเป็นจำนวนมาก งานที่ผ่านการพิจารณาของกรรมการชุดนี้จะถือว่าเป็นมติที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนรัฐบาลอยู่จะต้องปฏิบัติตาม พลตำรวจเอกเผ่าจึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่คอยควบคุมการทำงานของคณะกรรมการฯ อันส่งผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาลโดยตลอดมา

3. พรรคการเมือง

หลังจากที่ได้มีการจัดตั้งกรรมการนิติบัญญัติที่มีพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์เป็นเลขาธิการ ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ในการพิจารณาพระราชบัญญัติต่างๆที่จะถูกนำเข้ามาสู่สภาผู้แทนราษฎรล่วงหน้า และเสนอความคิดเห็นต่างๆรวมทั้งสนับสนุนแนวความคิดเห็นและร่างพระราชบัญญัติต่างๆที่รัฐบาลเป็นฝ่ายเสนอ โดยวิธีการนี้ทำให้รัฐบาลมีฐานะมั่นคงขึ้น ออกกฎหมายได้อย่างรวดเร็ว และทำหน้าที่ลดบทบาทของฝ่ายค้านได้อย่างเต็มที่ การทำหน้าที่ของคณะ

กรรมการนิติบัญญัติทำหน้าที่คล้ายคลึงกับพรรคการเมืองฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล ส่วนมุตเหตุที่ทำให้คณะกรรมการนิติบัญญัติซึ่งทำหน้าที่คล้ายกับพรรคการเมืองที่สนับสนุนรัฐบาลนี้กลับกลายเป็นพรรคการเมืองก็ด้วยสาเหตุการเดินทางไปทัศนารอบโลกของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่วันที่ 14 เมษายน จนถึง 22 มิถุนายน พ.ศ. 2498 เป็นเวลา 70 วัน จอมพล ป. และคณะรวม 19 คน เดินทางไปยังประเทศต่างๆทั้งในเอเชีย ยุโรป ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา การเดินทางในครั้งนี้นับเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญที่ทำให้จอมพล ป. หันกลับมาให้ความสำคัญต่อการเมืองในระบบพรรค เพราะได้อิทธิพลจากต่างประเทศ อีกประการหนึ่งเป็นการนำการเมืองในระบบพรรคมาเป็นปัจจัยในการต่อรอง่วงคูลกับอำนาจคณะรัฐประหาร เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะไม่ถูกปลดออกจากอำนาจในเมื่อจอมพล ป. เป็นหัวหน้าพรรคที่มีเสียงข้างมากในสภาฯ ทั้งนี้เพราะว่าจอมพล ป. มิได้มีตำแหน่งประจำในการควบคุมกองทัพเหมือนก่อนสงครามโลกสิ้นสุดลง โอกาสที่จะกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีจึงมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูง(มบุญ มาคะสิระ, 2529: 72) จอมพล ป. ได้มีพฤติกรรมทางการเมืองที่แปลกไปกว่าที่เคยเป็นมา โดยให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์มากขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อนด้วยการเปิดประชุมเพื่อแถลงข่าวแก่หนังสือพิมพ์ หรือที่จอมพล ป. เรียกว่า เพรส คอนเฟอร์เรนซ์ ที่มีการแถลงข่าวสัปดาห์ละครั้ง(สยามรัฐ 2 ก.ค. 98)และการอนุญาตให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างเสรีในการปราศรัยที่ห้องสนามหลวงที่เรียกว่า ไฮด์ปาร์คซึ่งได้รับแบบอย่างมาจากประเทศอังกฤษ ประเด็นอย่างหนึ่งในการกระทำความดังกล่าวก็เพื่อเป็นการลดบทบาททางการเมืองของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ลงบ้าง ให้ได้มีโอกาสถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสาธารณชนมากยิ่งขึ้น จะเป็นการเปิดแผลการกระทำผิดที่ยังถูกเก็บเป็นความลับในหลายเรื่องอย่างเช่นคดีฆ่า 4 อดีตรัฐมนตรีฯ อันเป็นการกระทำที่สะท้อนขวัญของตำรวจ การกระทำดังกล่าวในแง่หนึ่งจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้รับผลประโยชน์จากการกระทำในครั้งนี้ เพราะสามารถกำจัดศัตรูทางการเมืองที่คอยขัดขวางการสร้างความมั่นคงทางการเมืองของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ แต่อีกนัยหนึ่งผลแห่งการปราบปรามอย่างเด็ดขาดของบรรดาผู้น้องของพลตำรวจเอกเผ่า ได้สร้างความหวาดวิตกให้แก่นักการเมืองฝ่ายตรงข้าม หรือแม้แต่แก่นักการเมืองในสังกัดของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์เอง ให้คอยเชื่อฟังคำสั่งจากพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ตลอดมา อันส่งผลมาถึงการเชื่อฟังในการรวมกลุ่มกันเป็นกรรมการนิติบัญญัติที่ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์สามารถควบคุมให้อยู่ในระเบียบวินัยได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยอาศัยบารมีทั้งพระเดชพระคุณในการควบคุมเหล่าสมาชิกเหล่านี้ให้อยู่ในกรอบระเบียบเชื่อฟังคำสั่งอย่างเคร่งครัด นอกเหนือจากการให้ผลประโยชน์ในลักษณะต่างๆ แก่ผู้ที่เป็นคณะกรรมการนิติบัญญัติแล้ว บรรดากรรมการ-

นิติบัญญัติซึ่งเกรงซึ่งอำนาจามมีที่กองกำลังตำรวจอยู่เบื้องหลังที่สามารถยึดเบียดซื้อหาต่างๆ ได้อยู่ตลอดเวลาด้วยการอาศัยสถานการณ์ที่เกิดความวุ่นวาย หรือกบฏบ่อยครั้งทำให้เกิดความชอบธรรมในการใช้อำนาจของตำรวจในการปราบปราม นักการเมืองต่างๆ ส่วนเกรงกลัวต่ออำนาจของพลตำรวจเอกเผ่า แต่ก็ยังมีหลายคนที่มีได้ในวันเกรงต่ออิทธิพลทางการเมืองที่พลตำรวจเอกเผ่ามีอยู่ และในนักการเมืองเหล่านั้นก็ต้องมีอันต้องตายลงด้วยน้ำมือของอัครวิคนคนสนิทของพลตำรวจเอกเผ่านั่นเอง เหล่านี้ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามเริ่มตระหนักถึงอำนาจของคนสนิทของตนเองที่นับวันจะทวีขึ้นทุกวัน การดึงอำนาจของประชาชนเข้ามาสนับสนุนตนเองนั้นและคานอำนาจของพลตำรวจเอกเผ่าก็เป็นวิธีการหนึ่งที่จอมพล ป. พิบูลสงครามนำมาใช้ปฏิบัติ ส่วนสาเหตุอีกประการหนึ่งที่สร้างความขัดแย้งให้ทวีความรุนแรงก็คือ การลอบสังหารจอมพล ป. ขณะเดินทางอยู่ต่างประเทศ ซึ่งจอมพล ป. มีความเชื่อว่า พลตำรวจเอกเผ่า มีส่วนรู้เห็นในเหตุการณ์นี้ และเมื่อเดินทางกลับถึงประเทศไทยได้มีการไต่ถามถึงทำความตกลงทั้ง 2 ฝ่าย โดยมีจอมพลผิน ชุณหะวัณเป็นสื่อกลาง(กช.ป7/2500/4) จอมพล ป.จึงได้พยายามสร้างสิ่งหนึ่งในระบอบประชาธิปไตยขึ้นมาอีกครั้งก็คือ ระบบพรรคการเมือง และให้ยกเลิกคณะกรรมการนิติบัญญัติลงเพื่อให้มีพรรคการเมือง โดยเปิดเผย เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2498 (กช.มท.0201.2.1/248)

3.1 การยกเลิกคณะกรรมการนิติบัญญัติแห่งชาติ

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งนี้ก่อให้เกิดความสับสนในหมู่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ซึ่งดำรงตำแหน่งกรรมการนิติบัญญัติ แม้ว่าจอมพล ป.จะชี้แจงว่าจะตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาแทน และประกอบด้วยสมาชิกประเภทที่ 1 นั้นเอง แต่ไม่สามารถสร้างความมั่นใจถึงผลประโยชน์ที่สมาชิกเคยได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่วนปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นหลังจากการยกเลิกคณะกรรมการนิติบัญญัติก็คือ ในคราวที่มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของฝ่ายค้านเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิและฐานะของสตรี ในปี พ.ศ. 2498 ฝ่ายรัฐบาลได้เห็นชอบและรับไว้พิจารณาก่อนรับหลักการ แต่สมาชิกกลุ่มที่สนับสนุนรัฐบาลต่างปฏิเสธที่จะรับหลักการ ด้วยเกรงว่าจะเสียประโยชน์ของฝ่ายสนับสนุนเพราะไม่เคยรับกฎหมายของฝ่ายค้านเลยไม่ว่าจะดีเลวเพียงใดก็ตาม ในที่สุดรัฐบาลก็ยอมตาม และในคราวประชุมครั้งต่อมาในเรื่องกฎหมายทุนสงเคราะห์ข้าราชการซึ่งสมาชิกฝ่ายค้านเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร ทางฝ่ายรัฐบาลกลับไม่เห็นชอบด้วย แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มเดิมที่ขัดแย้งในครั้งก่อนกลับสนับสนุนกฎหมายฉบับนี้ และให้ขอรับไว้พิจารณาก่อนรับหลักการ โดยไม่ยอมฟังเสียงของรัฐบาล อย่างไรก็ตาม

ตามในท้ายที่สุดสมาชิกกลุ่มนี้ก็พากันถึงเตและหันกลับมาโอนอ่อนตามรัฐบาล(ซัคกับ นุรขัตตัน, 2511: 219- 220)

การยกเลิกคณะกรรมการนิติบัญญัตินั้นนับเป็นการลดทอนอำนาจของพลตำรวจเอกเผ่าโดยตรง(ทักษ์ ฤทธิเดช, 2526: 136) ซึ่งอำนาจรัฐสภาแต่เดิมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพลตำรวจเอกเผ่า ที่คอยควบคุมเสียงส่วนใหญ่ในสภาให้รวมเป็นปีกแผ่นในการสนับสนุนรัฐบาลให้เป็นไปโดยราบรื่นด้วยการประสานผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกอย่างทั่วถึงกัน การยกเลิกคณะกรรมการนิติบัญญัตินี้เท่ากับเป็นการทำให้พลตำรวจเอกเผ่าไม่สามารถแสดงอิทธิพลและอำนาจต่อรัฐสภาได้อย่างเต็มที่นัก และไม่สามารถใช้อำนาจควบคุมสภาให้ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลได้ง่ายเหมือนดังก่อน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงค่อนข้างจะมีอิสระขึ้นมาบ้างจากการที่ถูกควบคุมจากคณะกรรมการมาโดยตลอด กฎหมายก็ไม่สามารถออกตามอำเภอใจได้อีกต่อไป การใช้อำนาจบาทใหญ่ในการข่มขู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็น้อยลง นับเป็นความสำเร็จในการลดทอนอำนาจได้เป็นอย่างดี ทำให้สถานการณ์ในการเป็นผู้นำของจอมพล ป. โศคนั้นอีกครั้งหนึ่งในภาพของผู้นำที่ล้อมโตในระบอบประชาธิปไตยที่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีเสรีภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ หรือการไฮค์ปาร์ตี้ สิ่งเหล่านี้นับเป็นผลเสียต่ออำนาจของรัฐบาลแม้ว่าจะเป็นการลดทอนอำนาจของพลตำรวจเอกเผ่าก็ตาม แต่อีกนัยหนึ่งแล้วการกระทำต่างๆของพลตำรวจเอกเผ่า ก็เปรียบเสมือนเป็นการรักษาอำนาจให้แก่รัฐบาลเหมือนกัน พลตำรวจเอกเผ่ามีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นเท่าใด รัฐบาลมีเสถียรภาพและความมั่นคงเพิ่มขึ้นไปด้วย

3.2 พระราชบัญญัติพรกการเมือง

ในที่สุดจอมพล ป. ได้เสนอพระราชบัญญัติพรกการเมืองเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร โดยให้เหตุผลไว้ว่าทำไปก็ด้วยมีวัตถุประสงค์จะขยายการบริหารราชการแผ่นดินในระบอบเสรีประชาธิปไตยออกไปยังท้องที่จังหวัดต่างๆให้กว้างขวางขึ้นและเพื่อให้ใกล้ชิดกับราษฎร และเพื่อให้ราษฎรได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมือง เพราะเมื่อมีพรกการเมืองประชาชนในต่างจังหวัดสามารถปรึกษาถึงเรื่องความเดือดร้อนที่ตนเองประสบอยู่ได้อย่างรวดเร็วการออกกฎหมายก็ให้พรกการเมืองมาประชุมปรึกษาร่างหรือกับประชาชน พรกการเมืองจึงจะเป็นศูนย์กลางสำหรับประชาชนในการแสดงออกทางความคิดซึ่งคล้ายกับสภาข่อยซึ่งรัฐบาลจะได้อาศัยเป็นเครื่องมือตรวจสอบมติมหาชนส่วนรวม (ศิริ เปรมจิตต์, 2505: 430)

และหลังจากที่พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ได้ผ่านสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 19 กันยายน 2498 เป็นต้นมา ทำให้นักการเมืองเริ่มปรับตัวเองให้เข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ด้วยการตั้งพรรคการเมืองอย่างจริงจัง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ที่ให้การสนับสนุนรัฐบาลอยู่ก็ได้ถูกรวบรวมเป็นกลุ่มเป็นก้อนขึ้น พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ก็สามารถปรับเปลี่ยนตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี ด้วยการเข้าดำรงตำแหน่งเลขานุการพรรคซึ่งเปรียบเสมือนผู้นำพรรคโดยปริยายนั่นเอง หัวหน้าพรรคคือจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งไม่สามารถมีบทบาทที่มากเพียงพอได้ภายในพรรค อำนาจในการควบคุมพรรคจึงอยู่ในความดูแลของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์

ก่อนหน้าที่พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.2498 จะออกมา แต่เดิมได้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นก่อนหน้านั้น เช่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2489 ได้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นมาหลายพรรค ได้แก่

1. พรรคก้าวหน้า มีม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชเป็นหัวหน้าพรรค มีจุดประสงค์เพื่อต่อต้านคณะราษฎร พรรคนี้ได้รับความเห็นชอบจากนักโทษการเมืองที่ถูกปล่อยตัว ต่อมาเมื่อพรรคประชาธิปไตยตั้งขึ้น พรรคก้าวหน้าก็ยุบไปพร้อมกับพรรคประชาธิปไตย
2. พรรคสหชีพ มีนายทองอินทร ภูริพัฒน์เป็นหัวหน้า ตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพื่อนและลูกศิษย์ผู้ร่วมขบวนการเสรีไทย นโยบายเน้นหนักสังคมนิยม
3. พรรคแนวร่วมรัฐธรรมนูญ มีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นหัวหน้าพรรค ตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ แต่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายที่เน้นหนักไปทางสังคมนิยมของพรรคสหชีพ
4. พรรคประชาธิปไตย มีนายควง อภัยวงศ์เป็นหัวหน้าพรรค จุดประสงค์ประการหนึ่งในการก่อตั้งขึ้นก็เพราะต้องการต่อต้านพรรคสหชีพที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์
5. พรรคประชาชน มีนายเลียง ไชยกาลเป็นหัวหน้า ซึ่งได้แยกตัวออกจากพรรคประชาธิปไตย รวบรวมสมาชิกจากสมาชิกที่แตกแยกมาจากพรรคสหชีพ และพรรคแนวร่วมรัฐธรรมนูญ
6. พรรคธรรมาธิปไตย มีหลวงวิจิตรวาทการ เป็นหัวหน้าพรรค นโยบายเน้นหนักลัทธิชาตินิยมสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม
7. สหพรรค เป็นพรรคที่จอมพล ป. พิบูลสงครามตั้งขึ้นเพื่อหาเสียงสนับสนุนในสภาฯ สมาชิกส่วนใหญ่มาจากพรรคอิสระและพรรคการเมืองเล็กๆ

8. พรรคกสิกร มีพระยาสุรยุทธเสนีย์ เป็นหัวหน้าพรรค
9. พรรคชาติสังคมนิยมประชาธิปไตย มีพลโทบัญญัติ เทพหัสดินทร์เป็นหัวหน้าพรรค และสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม
10. พรรคกสิกรรม มีนายวรการบัญชา เป็นหัวหน้าพรรคและสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม (คณะกรรมการนิสิตคณะรัฐศาสตร์จุฬาฯ, 2517: 161-162)

พรรคการเมืองเหล่านี้มีอันต้องยุบเลิกไป เพราะการทำรัฐประหารเงียบเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2494 จอมพล ป. พิบูลสงครามประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2492 และนำเอารัฐธรรมนูญปี 2475 นำกลับมาใช้ใหม่ แต่ภายหลังที่รัฐบาลประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 และการนำเสนอรูปแบบของไฮด์ปาร์ก ตลอดจนการให้สัมปทานจำประจำสัปดาห์ แก่หนังสือพิมพ์ ซึ่งแนวความคิดของจอมพล ป. พิบูลสงครามดังกล่าว ทำให้ประชาชนเกิดความกระตือรือร้นต่อสิทธิเสรีภาพในระบบประชาธิปไตยมากขึ้น แต่พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับนี้ก็ยังมีเนื้อหาบางส่วนที่เอื้ออำนวยต่อผลประโยชน์ของกลุ่มของจอมพล ป. พิบูลสงครามจะได้รับ โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดตั้งพรรคการเมืองว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งตั้งแต่ 500 คนขึ้นไป สามารถจัดตั้งพรรคการเมืองได้ หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ 10 คนขึ้นไปยอมจัดตั้งพรรคการเมืองได้ นอกจากนี้ยังยินยอมให้ข้าราชการประจำเป็นสมาชิกและกรรมการบริหารพรรคได้นั้นก็หมายถึงจอมพล ป. พิบูลสงครามต้องการให้พรรคของตนเป็นพรรคข้าราชการที่มีฐานอำนาจที่มั่นคงในการส่งเสริมเสถียรภาพของตนเอง (เชาว์วันวิศ สุคตลาภา 2517: 171)

ภายหลังจากประกาศพระราชบัญญัติพรรคการเมืองแล้ว ได้มีผู้มาขอจดทะเบียนพรรคทั้งสิ้น 23 พรรค ในจำนวนนี้มีเพียง 8 พรรค เท่านั้นที่สมาชิกของพรรคได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้แก่

1. พรรคเสริมมั่นคงศิลา มีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าพรรค มีสาขาพรรคอยู่ทั่วประเทศเพียงพรรคเดียว สมาชิกได้รับเลือกตั้งถึง 83 ที่นั่ง
2. พรรคประชาธิปไตย มีนายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกได้รับเลือกตั้งถึง 28 ที่นั่ง
3. พรรคเสรีประชาธิปไตย มีนายเมธ รัตนประสิทธิ์ เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกได้รับเลือกตั้งถึง 11 ที่นั่ง
4. พรรคธรรมาธิปไตย มีร้อยตำรวจเอกเปี่ยม บุญยโรติเป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกได้รับเลือกตั้งถึง 10 ที่นั่ง

5. พรรคเศรษฐกิจมيناเยเทพ โชนินุชิตเป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกได้รับเลือกตั้งจำนวน 8 ที่นั่ง

6. พรรคชาตินิยมมيناเยเนตร พุนวิวัฒน์เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกได้รับเลือกตั้งจำนวน 3 ที่นั่ง

7. พรรคขบวนการไฮค์ปาร์คมีนายทวิศักดิ์ ตรีพลี เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกได้รับเลือกตั้ง จำนวน 2 ที่นั่ง

8. พรรคอิสระ มีนายเกด วงคำไสย เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกได้รับเลือกตั้ง จำนวน 2 ที่นั่ง

9. ไม่สังกัดพรรค จำนวน 13 ที่นั่ง (ประจัน รักพงษ์ 2520: 302) ส่วนพรรคที่ไม่ได้รับเลือกก็คือ

10. พรรคกรรมกร มีนายประกอบ โตคำลักษณ์ เป็นหัวหน้าพรรค

11. พรรคชาวนา มีนายเสรี อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นหัวหน้าพรรค

12. พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย มีนายสุเทพ สัจจกุล เป็นหัวหน้าพรรค

13. พรรคประชาชน มีนายสมภรณ์ อุทยาวกร เป็นหัวหน้าพรรค

14. พรรคสหประชากร มีนายอุ้น ณ นครพนม เป็นหัวหน้าพรรค

15. พรรคสังคมนิยม มีนายวิศิษฐ์ ศรีภัทรา เป็นหัวหน้าพรรค

16. พรรคชาติประชาธิปไตยมีพันโทม.ร.ว.น้ำเพชร เกษมสันต์เป็นหัวหน้าพรรค

17. พรรคหนุ่มไทย มีนายไชยวุฒิ อัดถาغر เป็นหัวหน้าพรรค

18. พรรคสหพันธ์เกษตรกร มีพันเอกพระยาราชอักษนิกรักษ์ เป็นหัวหน้าพรรค

19. พรรคราษฎร มีนายชวลิต สุจิตร์ เป็นหัวหน้าพรรค

20. พรรคคนดี มีนายใหญ่ สิมสิงห์ เป็นหัวหน้าพรรค

21. พรรคศรีอริยมตไทย มีนายเพ็ชร์ อัมพุนันท์ เป็นหัวหน้าพรรค

22. พรรคไทยมุสลิม มีนายฮัจยี ประโยชน์ คำสุวรรณ เป็นหัวหน้าพรรค

23. พรรคสยามประเทศ มีนายอัมพร อำพันธ์พงษ์ เป็นหัวหน้าพรรค

24. พรรคสงเคราะห์อาชีพและการกุศล มีม.ร.ว.อภิเทพ นวรัตน์เป็นหัวหน้าพรรค

และหลังจากการเลือกตั้งผ่านพ้นไปมีผู้มาขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองอีกประมาณ 7 พรรค ภายหลังได้มีการรวบรวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ามาเป็นพวกของตน ซึ่งสมาชิกเหล่านี้ก็เป็นบุคคลที่เคยทำงานทางการเมืองร่วมกับจอมพล ป. พิบูลสงครามมาแล้วทั้งสิ้น

อันได้แก่ สมาชิกที่เคยเป็นคณะกรรมการนิติบัญญัติมาแต่เดิม หรือสมาชิกที่เป็นอนุกรรมการนิติบัญญัติตามนโยบายของรัฐบาลประจำกระทรวง บุคคลเหล่านี้ย่อมเป็นบุคคลที่สามารถร่วมดำเนินการกิจกรรมทางการเมืองกับจอมพล ป. พิบูลสงครามได้เป็นอย่างดี และยังเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในท้องถิ่นต่างๆ โอกาสได้รับเลือกตั้งจากประชาชนกลับเข้ามาอีกก็มีความเป็นไปได้สูงกว่าบุคคลที่ไม่เคยสมัครในท้องถิ่นนั้นๆ เลย อีกทั้งกฎหมายฉบับนี้ก็เอื้ออำนวยให้แก่พรรคพวกของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นอย่างมาก โดยกำหนดให้สมาชิกประเภทที่ 2 ซึ่งเป็นพรรคพวกของคนที่สามารถลงสมัครเข้ารับการเลือกตั้งได้โดยไม่ต้องลาออกจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 และสถานภาพการเป็นข้าราชการประจำก็ยังคงอยู่ไม่ต้องลาออกอีกเช่นกัน นั่นคือหากมีการพ่ายแพ้ในการเลือกตั้ง ก็ยังมีตำแหน่งสมาชิกประเภทที่ 2 อยู่ (มบุญ มาคะสิระ, 2529: 75)

3.3 การจัดตั้งพรรคเสรีมนังคศิลา

แม้ว่าพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์จะสูญเสียอำนาจทางการเมืองไปบ้าง แต่พลตำรวจเอกเผ่าก็ได้ปรับเปลี่ยนสถานภาพของตนมาเป็นเลขาธิการพรรคการเมืองแทน เลขาธิการคณะกรรมการนิติบัญญัติแห่งชาติ และได้นำพรรคการเมืองที่ก่อตั้งใหม่นี้ไปจดทะเบียนเป็นพรรคการเมืองพรรคแรก เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2498 โดยมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นหัวหน้าพรรค และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์เป็นเลขาธิการพรรค(ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 72 ลงวันที่ 8 ก.ย. 2498: 2668) ก่อนหน้าที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง ได้มีการจัดส่งผู้แทนราษฎร ที่สนับสนุนรัฐบาลไปดูงานทางด้านพรรคการเมืองยังต่างประเทศ หลังจากนั้นได้ให้ ดร.หุศ แสงอุทัย และนายสุวิรัช พันธเศรษฐช่วยกันยกร่างอุดมการณ์ นโยบาย ตลอดจนข้อบังคับ โดยมีกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงเป็นที่ปรึกษา ชื่อของพรรคก็มาจากสถานที่ทำการพรรคนั่นเอง นายถนอม เกษสุวรรณ ส.ส. กระบี่เสนอว่าควรให้คำว่าเสรีประกอบเข้ากับมนังคศิลา เพราะสมาชิกส่วนใหญ่ที่เป็นคณะกรรมการนิติบัญญัติก็เคยใช้บ้านมนังคศิลาในการประชุมเป็นประจำ(ธงไชย แสงประดับ, 2517: 53) สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่ถนนหลานหลวง อำเภอดุสิต พระนคร และสาขาพรรคที่กระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ แต่สาขาในต่างจังหวัด เป็นแต่เพียงสำนักงานส่วนตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อุปโลกขึ้นเป็นสาขาของพรรค ไม่ได้มีการจัดระเบียบองค์การบริหารแต่อย่างใด(พนม ภัยหน้า, 2512: 100) แต่ก็จัดได้ว่าพรรคเสรีมนังคศิลาเป็นพรรคการเมืองที่กุมเสียงข้างมากในสภาฯ ในขณะนั้น เพราะมีสมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ประมาณ 80 กว่าคน จึงนับเป็นพรรคการเมืองที่เข้มแข็งที่สุด(ชจกภัย นุรักษ์พัฒน์, 2511: 213)

คณะกรรมการของพรรคนี้ประกอบด้วย

จอมพล ป. พิบูลสงคราม	เป็นหัวหน้าพรรค
พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์	เป็นเลขาธิการพรรค
จอมพลผิน ชุณหะวัณ	เป็นรองหัวหน้าพรรค
พลเรือเอก หลวงยุทธศาสตร์โกศล	เป็นรองหัวหน้าพรรค
พลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์	เป็นรองหัวหน้าพรรค
จอมพลอากาศพื้น รณอากาศ ฤทธาคนี	เป็นรองหัวหน้าพรรค
กรมหมื่นนราธิปพงษ์ประพันธ์	เป็นที่ปรึกษาพรรค

บุคคลที่ร่วมก่อตั้งพรรคได้แก่

พลเรือเอก หลวงสุนาวินวิวัฒน์
 พลเอกเดช เศรษฐบุตร
 พลอากาศเอก หลวงเชิดวุฒากาศ
 พลโทหลวงสวัสดิ์ สวัสดิ์ธรรมรงค์
 พลตรีสุรใจ พูลทรัพย์
 พลอากาศโทเฟื่อง เฟื่องวุฒิวราญ
 พันเอกช่วง เชาวศักดิ์สงคราม
 พลเอกภา เพียรเลิศ บริภัณฑ์ยุทธกิจ
 พลอากาศโททวี จุลทรัพย์
 พลตรีประมาธ อติเรกสาร
 พลโทบุญญัตติ เทพหัสดินทร์
 พลเรือเอก หลวงชำนาญอรุณยุทธ
 พลอากาศตรี เถลิงเกียรติ วัฒนางกูร

ฝ่ายพลเรือน ได้แก่

นางแรม พรหมบด บุญประสพ
 พระยาบริรักษ์เวชการ
 หลวงสัมฤทธิ์สุขุมวาท
 นายโชติ คุณเกษม
 พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์
 หลวงอรุณพรพิศาล

นายสุรพงษ์ ศรีรัตน์
 พระยาสาธิตรัฐวิภาค
 ขุนกงฤทธิ์ศึกษาร
 นายเทพาษ อนาคตกุล
 พันเอก นายวรการบัญชา
 พระยาประชาศรียศ
 นายเทียม ฉ สงขลา (เขาวนั้วศ สุลลาภา, 2517: 179)

และในบทบาทการเป็นเลขาธิการพรรคเสรีมนังคศิลาที่มีส่วนอย่างมากในการรวบรวมคะแนนเสียงสนับสนุนรัฐบาล ได้มีการจัดการบริหารพรรค ออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. งานในระดับนโยบายชั้นสูง เช่นการเลือกตั้งหัวหน้าและคณะกรรมการของพรรค การแก้ไขเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรคจะกระทำได้ในการประชุมใหญ่ที่จัดขึ้นภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปทุกครั้ง ที่ประชุมใหญ่จะแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ที่สำคัญๆ และวางนโยบายพรรคให้ถือปฏิบัติจนกว่าจะมีการเลือกตั้งครั้งต่อไป

2. งานด้านการเมือง เช่นเสนอร่างพระราชบัญญัติต่างๆ กระบวนการทางรัฐสภา และงานนโยบายต่างๆ เป็นหน้าที่คณะกรรมการกลาง และพรรคถือเอามติคณะกรรมการกลางเป็นหลัก คณะกรรมการกลางมีคณะกรรมการนิติบัญญัติประจำกระทรวงต่างๆ 14 คณะๆละ 11 คน แต่ละคณะรับผิดชอบในการวางนโยบายและการแก้ปัญหาที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงของตน แล้วจึงเสนอมติของตนไปยังคณะกรรมการกลางอีกทีหนึ่ง รวมทั้งมีสิทธิในการพิจารณารับสมาชิกใหม่ด้วย

3. งานทางด้านบริหารและธุรการทั่วไป เป็นเรื่องของสำนักงานเลขาธิการอยู่ในความควบคุมของเลขาธิการพรรคเป็นผู้รับผิดชอบ

4. งานทางด้านวิชาการระเบียบวิธีการต่างๆนั้น เป็นหน้าที่ของที่ปรึกษาพรรค (ธงไชย แสงประดับ 2517: 53)

โปรดสังเกตแผนภูมิการจัดองค์กรพรรคซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค รองเลขาธิการพรรค โฆษกพรรค ผู้คุมเสียงและเหรียญกษาปณ์ แต่ผู้รับผิดชอบที่แท้จริงก็คือเลขาธิการพรรค ซึ่งเป็นองค์กรที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้ควบคุมการบริหารงานทุกอย่างในพรรค ตั้งแต่การออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ การหาเงินบำรุงพรรคซึ่งเก็บจากค่าบำรุงสมาชิกและค่าธรรมเนียมต่างๆ ตลอดจนเงินรับบริจาคซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยมาก แต่รายได้ที่

แท้จริงของพรรคมิรายได้มาจากเงินราชการลับ ซึ่งปกติจอมพล ป. ตั้งไว้ปีละ 60 ล้านบาท แต่นำไปจัดสรรเข้ากองทัพต่างๆเพียง 30 ล้านบาท ส่วนอีกครึ่งหนึ่งนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงรับรองของทำเนียบรัฐบาล และเป็นเงินบำรุงพรรค เงินจากองค์การทหารผ่านศึกซึ่งได้รับผลประโยชน์และอภิสิทธิ์ต่างๆในการพำนักชั้มากมาย เงินจากการขายโควตาอนุญาตให้พ่อค้าส่งข้าวออกนอกประเทศ ซึ่งต้องแบ่งให้พรรคปีละ 10 ล้านบาท เงินจากการค้าฝิ่นเถื่อน และสินบนนำจับฝิ่นเถื่อน เงินรายได้จากกองสลากกินแบ่งซึ่งมีวิธีการควบคุมที่หละหลวมสามารถชักออกเงินได้อย่างง่ายดาย และเงินรายได้จากผลประโยชน์อื่นซึ่งรวมทั้งสิ้นแล้วพรรคเสริมนังคศิลามิรายได้ปีละ 100 ล้านบาท การรวบรวมสมาชิกให้เข้ามาสังกัดพรรค ก็คือใช้เงินเหล่านี้ในการช่วยเหลือการณรงค์หาเสียงให้แก่พรรค โดยทางพรรคจะออกเงินให้ไว้ในการหาเสียงเลือกตั้งคนละประมาณ 2-3 หมื่นบาท ส่งคนสำคัญขึ้นไปช่วยหาเสียง ให้เยี่ยมอุปกรณในการหาเสียง ฯลฯ ใช้นี้สินภายหลังจากการได้รับการเลือกตั้ง นอกจากนั้นยังมีวิธีการควบคุมสมาชิกของพรรคให้ปฏิบัติตามความต้องการของพรรคด้วยวิธีที่วิป(WHIP)รัฐบาลหรือผู้ควบคุมเสียงแจกเอกสารระเบียบวาระการประชุม ตลอดจนมีคำสั่งให้ปฏิบัติตามมติที่ประชุมพรรค ส่วนสวัสดิการที่ให้แก่ถูกพรรคนั้นเป็นหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการพรรค ซึ่งในโครงสร้างของสำนักเลขาธิการมีกองสวัสดิการและมีแผนกสงเคราะห์สมาชิกอยู่ด้วย เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกของพรรคโดยวิธีการพิเศษ เช่น ไปดูงานทัศนศึกษาและดูงานต่างประเทศ ออกค่าใช้จ่ายให้แก่บุตรของสมาชิกที่ไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ ให้รัดจีบ และช่วยเหลือทางการเงิน การลงโทษสมาชิกของพรรคที่ทำความผิดวินัยก็เป็นหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการพรรค เช่น ตักเตือน ไล่ออก หรือการฆ่าซึ่งไม่ได้อยู่ในกฎเกณฑ์ของพรรค สำนักเลขาธิการพรรคจึงจัดได้ว่ามีอำนาจอย่างแท้จริงภายในพรรค ซึ่งตามกฎหมายแล้วก็เป็นผู้แทนของพรรค และผู้ควบคุมกิจการทั่วไปของพรรคอยู่แล้ว ตลอดจนยังเป็นเลขาคณะกรรมการบริหาร และเลขาธิการสมาชิกใหญ่อีกด้วย(หยุค แสงอุทัย, 2517: 592)

ส่วนคณะกรรมการกลางของพรรคก็มีบทบาทในทางนิติบัญญัติ นั่นก็คือ คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาซึ่งเป็นลูกพรรค หรือคณะกรรมการนิติบัญญัติประจำกระทรวง อาจจะเสนอร่างพระราชบัญญัติที่สำคัญเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการกลาง ซึ่งเปิดประชุมในสมัยประชุมของรัฐสภาสัปดาห์ละ 1 ครั้ง การประชุมคณะกรรมการกลางจะมีก่อนประชุมพรรค 1 วัน เรื่องที่เสนอมายจะถูกพิจารณาก่อน 1 วันแล้วจึงส่งไปที่ประชุมพรรคในวันถัดไป เมื่อที่ประชุมมีมติ เช่นไรก็ให้ถือเป็นมติของพรรคแล้วร่างพระราชบัญญัติจะถูกเสนอเข้าสภาในวันต่อไป (ธงไชย แสงประดับ, 2517 : 53-58)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การบริหารพรรคเสริมนักศึกษาที่มีอำนาจอย่างแท้จริงในการบริหารพรรคก็คือเลขาธิการพรรคคือพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจมากที่สุดในการบริหารพรรค เพราะภาระต่างๆตกอยู่ในความรับผิดชอบของเลขาธิการพรรคทั้งสิ้น เช่นการหารายได้บำรุงพรรค การรวบรวมสมาชิกให้เข้ามาสังกัดพรรค การช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สมาชิก ตลอดจนกลวิธีที่จะปฏิบัติต่อฝ่ายตรงข้าม งานเหล่านี้อยู่ในความดูแลของเลขาธิการพรรคทั้งสิ้นตำแหน่งเลขาธิการพรรคที่พลตำรวจเอกเผ่าดำรงอยู่จึงเป็นตำแหน่งที่สมาชิกของพรรคให้ความนับถือและเกรงใจเป็นอันมาก ส่วนตำแหน่งอื่นเป็นตำแหน่งที่สมาชิกของพรรคไม่ค่อยให้ความสำคัญเท่าใดนัก เพราะไม่มีอิทธิพลที่จะคลบคลานดังที่ตนต้องการได้ คิ๊งนั้นพลตำรวจเอกเผ่าจึงได้รับความภักดีจากสมาชิกเป็นอย่างมาก แม้แต่หัวหน้าพรรคเองก็ไม่ได้ลงมาใกล้ชิดกับสมาชิกพรรคเหมือนกับเลขาธิการพรรค พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์จึงเป็นผู้ที่คอยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกอยู่เบื้องหลังโดยมีผลประโยชน์เป็นสิ่งตอบแทนแก่สมาชิก ตลอดจนใช้มาตรการต่างๆต่อผู้ไม่ปฏิบัติตามอำนาจจึงตกแก่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์แค่เพียงผู้เดียว(พนม ภัชหาญ, 2512: 100) จึงนับเป็นจุดอ่อนประการหนึ่งของพรรคที่ให้อำนาจการบริหารแก่เลขาธิการพรรคที่สูงมาก ผิดกับหลักการประชาธิปไตยที่ต้องยอมรับเสียงของคนส่วนใหญ่ นั่นคือการร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ เพราะดำเนินการทางการเมืองเป็นระบบพรรคจำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกของพรรค สมาชิกมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นของตนภายในพรรคได้อย่างเต็มที่การให้อำนาจและบทบาทแก่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ในตำแหน่งเลขาธิการพรรคอย่างมากมาย ก็เป็นเพราะพลตำรวจเอกเผ่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปกครองคน การทำงานของกรรมการนิติบัญญัติที่ผ่านมาเป็นเครื่องยืนยันผลงานได้เป็นอย่างดีถึงบทบาทของกรรมการนิติบัญญัติต่อการรักษาเสถียรภาพให้กับรัฐบาลซึ่งต้องใช้ความสามารถเป็นอย่างดีในการประสานผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก นั่นก็คือต้องพยายามทุกวิถีทางในการแสวงหาผลประโยชน์มาแบ่งปันกันในหมู่สมาชิก เงินผลประโยชน์ที่นำมาแบ่งปันนั้นก็รวมทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายปะปนกันไปไม่ว่าเป็นงบราชการลับหรือการค้าฝิ่นที่ผิดกฎหมาย ซึ่งโดยปกติการค้าฝิ่นในช่วงเวลานั้นสามารถทำได้รัฐบาลจอมพล ป. พยายามที่จะเลิกโรงยาฝิ่นในเวลาต่อมา แต่การค้าฝิ่นดังกล่าวเป็นการค้าฝิ่นร่วมกับกองกำลังจีนคณะชาติที่อยู่ทางภาคเหนือของไทย แล้วส่งไปขายยังสหรัฐอเมริกาจึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเข้ามาสังกัดพรรคของสมาชิกว่าส่วนใหญ่ก็เข้ามาเพื่อผลประโยชน์เพราะเห็นแก่ลาภยศเงินทองบางคนยอมเข้าร่วมเป็นสมาชิกของพรรค เพราะผลภาวะครอบงำอันเช่นเป็นคนใกล้ชิดของหัวหน้าพรรคบ้างและเลขาธิการพรรคบ้าง แต่สิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งที่สร้างความล้มเหลวให้แก่พรรคในเวลาต่อมาก็คือ ความไม่เสมอภาคต่อสิทธิที่ได้รับจากพรรค

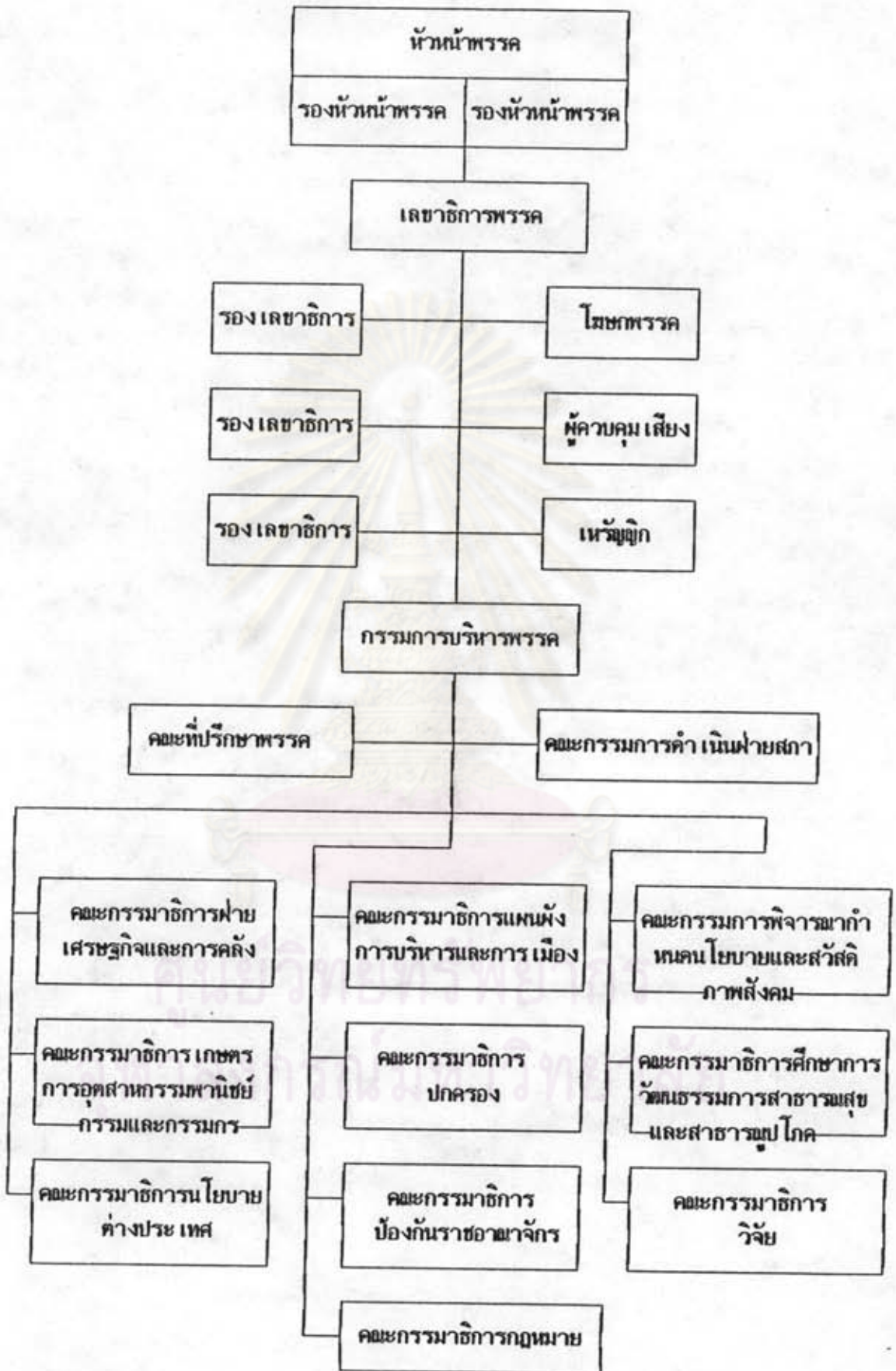
แต่ละกลุ่มจะได้รับความช่วยเหลือจากพรรคไม่เท่าเทียมกัน สมาชิกที่สนับสนุนพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องได้รับการช่วยเหลือจากพรรคมากกว่ากลุ่มอื่น เพราะพลตำรวจเอกเผ่าเองเป็นผู้ที่จัดการหารายได้ส่วนใหญ่เข้าพรรค จึงจำเป็นอยู่เองที่จะต้องช่วยเหลือพวกของตนเองมากกว่าคนอื่นในที่สุดสมาชิกส่วนใหญ่ก็แยกตัวออกมาตั้งพรรคใหม่คือพรรคสหภูมิ ซึ่งมีจอมพลสฤษดิ์ เป็นผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนการสร้างอำนาจในองค์กรตำรวจ รัฐบาล และ พรรคการเมือง ก็คือทุนทรัพย์ที่จะต้องนำมาใช้จ่ายแบ่งเป็นผลประโยชน์ให้แก่บุคคลที่สนับสนุน พลตำรวจเอกเผ่า และเพื่อให้ทุกคนได้รับส่วนแบ่งจากผลประโยชน์ พลตำรวจเอกเผ่าจึงต้องแสวงหาทุนทรัพย์เพื่อมาดำเนินการนี้ การแสวงหาทุนทรัพย์ดังกล่าวจึงออกมาในลักษณะของการใช้ตำแหน่งหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยหาช่องทางในทางธุรกิจ และใช้ตำแหน่งหน้าที่ที่มีอยู่ไปมีอำนาจหรืออิทธิพลต่อธุรกิจต่างๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิการบริหารพรรค เสริมสร้างคสช

การจัดสำนักงานเลขาธิการพรรค

4. เศรษฐกิจ

4.1. การสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ

การสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ดำเนินการในรูปกลุ่มทางการเมือง ที่เรียกว่ากลุ่มราชครู ลักษณะการรวมกลุ่มเป็นไปในลักษณะญาติพี่น้อง โดยมีหัวหน้าครอบครัวคือ จอมพลผิน ชุณหะวัณ ได้มาซื้อที่ดินจากพระยาราชครู และปลูกบ้านเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของครอบครัวจึงเรียกบริเวณนั้นว่าชอยราชครู นอกเหนือจากกลุ่มชอยราชครูแล้ว ยังมีอีกกลุ่มหนึ่งก็คือ กลุ่มสฤมดี ธนะรัชต์ หรือกลุ่มสี่เสาเทเวศร์ ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้มีการดำเนินธุรกิจที่แยกกันทำ ในบางกรณีก็มีการร่วมกันเฉพาะบางคน กล่าวได้ว่ากลุ่มทั้งสองกลุ่มซึ่งแท้ที่จริงก็คือกลุ่มคณะรัฐประหาร 2490 นี้เป็นกลุ่มที่มีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการกำหนดแนวในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย ที่เด่นชัดที่สุดก็คือคณะทหารกลุ่มรัฐประหาร 2490 นี้ได้สร้างระบบเศรษฐกิจที่เรียกว่า ทูนิยมโคจรอย่างกว้างขวางที่สุด และโน้มเอียงที่จะสร้างธุรกิจส่วนตัว และการให้ความคุ้มครองแก่ธุรกิจของพ่อค้ากว้างขวางมากกว่าคณะราษฎร

การสร้างฐานทางเศรษฐกิจของกลุ่มชอยราชครูนั้นมีนโยบายก็คือ การสร้างและเข้าควบคุมวิสาหกิจของรัฐ การสร้างวิสาหกิจส่วนตัว และการเข้าควบคุมธุรกิจของพ่อค้า การดำเนินนโยบายดังกล่าวเป็นผลให้พ่อค้าต้องวิ่งเข้าหากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อให้ช่วยคุ้มครองธุรกิจของตนหรือร่วมกันแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจร่วมกัน พ่อค้าคนใดก็ตามที่สามารถเข้าสังกัดกลุ่มใดในสองกลุ่มนี้ก็จะมีความได้เปรียบทางการค้ามากกว่าคู่แข่งทางการค้ารายอื่น เช่นตระกูลลำชาที่เคยมียความผูกพันกับคณะราษฎรอยู่ เมื่อคณะราษฎรหมดอำนาจลง ตระกูลโสภณพานิชได้เข้ามาแทนที่ตระกูลลำชา โดยสรุปแล้วนโยบายทางเศรษฐกิจก็คือการสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มของคนนั่นเอง(พรณี บัวเล็ก, 2529: 89-90) เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าฝ่ายที่กุมอำนาจหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจย่อมต้องอาศัยอิทธิพลของฝ่ายที่กุมอำนาจทางการเมืองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน ในขณะที่เคียวกัน ฝ่ายที่กุมอำนาจทางการเมืองนั้นก็ต้องการได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เพื่อมาค้ำจุนฐานอำนาจของตน และถ้ายังสังคมขาดระเบียบวินัยที่จะควบคุมฝ่ายการเมืองหรือนุคคลที่กุมอำนาจทางการเมืองเคือคร้อนในทางเศรษฐกิจแล้ว การร่วมมือกันระหว่างบุคคลที่กุมอำนาจทางการเมืองและบุคคลที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจก็มักจะรวมหัวกันเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากสังคม(เกริกเกียรติ พิพัฒเสริธรรม:9-10 ในการขยายตัวของระบบทุนนิยมในไทย)

เหตุผลในการสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจมีเหตุผลอยู่ 2 ประการด้วยกัน ก็คือ

ประการแรก เพื่อเป็นฐานคำอำนาจทางการเมือง อีกประการหนึ่งก็คือ เป็นการขยายฐานการเมือง เพื่อสร้างธุรกิจของตนและของกลุ่มให้เติบโตขึ้น การเข้าดำเนินการธุรกิจของกลุ่มชอยราชครูนี้ได้ รับบทเรียนวิธีการมาจากของคณะราษฎร ที่คณะราษฎรพยายามรักษาเสถียรภาพของตนเองด้วยการ มีราชได้มาช่วยเหลือในการดำเนินงานของกลุ่ม ทำให้กลุ่มชอยราชครูเห็นแบบอย่างในการปฏิบัติ เมื่อกลุ่มของตนเองมีอำนาจในการปกครองประเทศก็มีโอกาสที่กลุ่มของตนจะเข้าตำแหน่งหน้าที่ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์เพื่อพวกพ้องของตน วิธีดำเนินการของกลุ่มชอยราชครู ก็คือ

ประการที่ 1 การใช้อำนาจเข้าแทรกแซงกิจการที่อยู่ภายใต้การดูแลของคณะราษฎร ด้วยจุดมุ่งหมายหลักก็คือการตัดผลประโยชน์ที่เข้ามาสนับสนุนคณะราษฎร และพร้อมกับการสร้างฐานทางเศรษฐกิจของกลุ่มของตนขึ้นมาแทนที่ ผลคำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้ใช้อิทธิพลเข้าแทรกแซงการดำเนินกิจการของธนาคารเอเชีย ซึ่งเป็นฐานทางการเงินของคณะราษฎร และมีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถือนอู้อ้อยละ 62 หุ้น โดยการโอนหุ้นเข้ามาอยู่ในความครอบครองขององค์การทหารผ่านศึกอันมีจอมพลผินเป็นประธาน นอกจากนี้ธนาคารศรีอยุธยา ธนาคารมณฑล บริษัทประกันภัย ซึ่งเป็นสถาบันการเงินที่เป็นของคณะราษฎรก็ตกไปอยู่ในมือของคณะรัฐประหารจนหมด บริษัทไทยนิคมที่เป็นของคณะราษฎร ผลคำรวจเอกเผ่าได้เข้าไปเป็นกรรมการบริษัทเพื่อความคุ้มให้อยู่ในกรอบไม่ทำอันตรายแก่รัฐบาลนอกจากนั้นกลุ่มชอยราชครูได้จัดตั้งบริษัททหารสามัคคีและบริษัทในเครือผูกขาดการส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดเป็นการดำเนินการตามแบบอย่างบริษัทข้าวไทยที่สนับสนุนทางการเงินของคณะราษฎร และเคยเป็นบริษัทที่ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุด แต่ก็ต้องประสบชะตากรรมเช่นเดียวกับบริษัทไทยนิคมพาณิชย์ ในความไม่แน่นอนของธุรกิจ และความไม่แน่นอนของนโยบายการบริหาร ฐานะทางเศรษฐกิจสำคัญของคณะราษฎรในส่วนองกิจการเดินเรืออีก 2 แห่งก็ถูกครอบงำในลักษณะเดียวกัน

ประการที่ 2 เป็นการปรับขบวนการของกลุ่มธุรกิจของพ่อค้าชาวจีนเดิมให้เข้ามาอยู่ในความควบคุมของกลุ่มชอยราชครู เช่นตั้งบริษัทต่างๆขึ้นบริหารโรงสี โรงเลื่อย หลายแห่งในภาคอีสานให้เข้ามารวมกันในปี 2495 ได้ถึง 132 แห่ง โรงเลื่อย 38 แห่ง นอกจากนั้นยังมีโรงงานไม้ซีกไฟ โรงงานน้ำแข็ง โรงงานทอผ้า(บุญชัย ใจเย็น, ม.ป.ป.: 20-21) ซึ่งประเพณีการประกอบธุรกิจของชาวจีนในไทยจะมีลักษณะการพึ่งพิงกลุ่มอำนาจหรือผู้มีอิทธิพลให้ช่วยในการคุ้มครองธุรกิจของตน กลุ่มชอยราชครูเป็นกลุ่มที่มีอำนาจมากในขณะนั้นจึงเป็นกลุ่มที่พ่อค้าชาวจีนหวังพึ่งพิง ลักษณะการดำเนินงานของบริษัทของชาวจีนนี้ประธานกรรมการจะเป็นเพียงผู้อุปถัมภ์ แต่ผู้บริหารงานที่แท้จริงก็คือพ่อค้าชาวจีนนั่นเอง ซึ่งในระหว่างปี พ.ศ. 2493 รัฐบาลได้แจ้งให้ประธานหอการค้าจีนส่งรายชื่อทั้งหมดให้แก่กระทรวงพาณิชย์และห้ามขึ้นราคาสินค้า โดย

เรียกประชุมสมาคมชาวจีน 25 สมาคมและกดดันให้มีการลดราคาสินค้าลง แต่ปรากฏว่าพ่อค้าจีนไม่ปฏิบัติตาม จึงมีการจับกุมและมีการจ่ายค่าปรับ ผู้ที่ใช้อำนาจนี้ก็คือตำรวจ จึงเป็นช่องว่างของกฎหมายอย่างหนึ่งที่ผู้รักกฎหมายใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ด้วยการเรียกร้องผลตอบแทน หรืออาจถูกเสนอผลตอบแทนให้ ในปี พ.ศ. 2495 การจับกุมชาวจีนของตำรวจมีมากขึ้น บริษัทห้างร้านต่างๆถูกเรียกค่าปรับอยู่ตลอดเวลา บริษัทเหวยฉินซึ่งเป็นบริษัทประกันภัยของนายทุนการเงินคนจีนพบวิธีที่จะรักษาธุรกิจของตนให้รอดพ้นจากการถูกจับกุม ซึ่งต่อมาบริษัทคนจีนต่างเอาแบบอย่าง ทำให้ระบบขายความคุ้มครองแพร่ระบาดไปทั่วระบบเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว วิธีการของบริษัทเหวยฉินก็คือการขอให้ผู้มีอำนาจ เข้ามาดำรงตำแหน่งบริษัทของตน เพื่อเป็นการขอความคุ้มครองจากคนเหล่านี้ไม่ให้ตนต้องถูกริดไไร อีกทั้งอภิสิทธิ์บางประการที่จะได้รับด้วยการเชิญพันตำรวจโทพันศักดิ์ วิเศษภักดี รองผู้บังคับการกองปราบปรามกรมตำรวจซึ่งเป็นนายตำรวจคนสนิทของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ไปเป็นประธานกรรมการ (ณรงค์ เพชรประเสริฐ, 2519: 91) จากนั้นบริษัทเอเชียทรัสต์เชิญพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์เป็นกรรมการบริษัท บริษัทวิเทศินประกันภัยก็เชิญพันตำรวจเอกพันศักดิ์ วิเศษภักดี เป็นกรรมการของบริษัท(สังคิต พิริยะรังสรรค์, 2526: 184)นอกจากนั้นยังมีบริษัทที่พันตำรวจเอกพันศักดิ์เป็นกรรมการอีกได้แก่ บริษัทภาพยนตร์กรุงเกษม บริษัทกรุงเทพสุวรรณพาณิชย์ บริษัทเหล่านี้เป็นบริษัทในเครือของธนาคารกรุงเทพทั้งสิ้นโดยมีเจ้าของคือนายชิน โสภณพานิชเป็นผู้ดำเนินการภายใต้ความคุ้มครองของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ นายชิน โสภณพานิชเองซึ่งเป็นกรรมการผู้จัดการธนาคารกรุงเทพได้นำธนาคารกรุงเทพเข้าสู่ผูกพันกับกลุ่มชอชราชครูเป็นอย่างมาก หลังจากที่นายชิน เข้ามาดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการแทนหลวงรอบรู้กิจ สิตานุชในปี 2495 ได้ทำการเพิ่มทุนการจดทะเบียนครั้งแรกจาก 4 ล้านบาท เป็น 20 ล้านบาท และได้ดึงเอากลุ่มอำนาจทางการเมืองมาเป็นกรรมการได้แก่ พันเอกศิริ ศิริโยธิน พันตำรวจเอกพันศักดิ์ วิเศษภักดี พันเอกประมาธ อติเรกสาร ต่อมาในปี 2496 ธนาคารกรุงเทพได้ทำการเพิ่มทุนเป็นครั้งที่ 2 โดยความสัมพันธ์ส่วนตัวที่นายชินมีต่อของนาย วรการบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ (กระทรวงพาณิชย์) ที่ต้องการตั้งธนาคารใหม่ นายชินจึงเสนอแนะให้มีการร่วมหุ้น แต่นายวรการบัญชามีข้อแม้ว่ารัฐบาลต้องถือหุ้น 60 เปอร์เซ็นต์ เป็นอันว่าเงินทุนได้เพิ่มขึ้นจากเดิม 20 ล้านบาท เป็น 50 ล้านบาท จึงทำให้ฐานะของธนาคารเปลี่ยนไปจากธนาคารของเอกชนมาเป็นวิสาหกิจของรัฐ ซึ่งมีตัวแทนของกลุ่มชอชราชครูไปควบคุมดูแล แต่ก็มีผู้ถือหุ้นเดิมคัดค้านไม่เห็นด้วย ดังนั้นในการประชุมวิสามัญครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2496 อันมีตัวแทนของรัฐบาลเข้าร่วมประชุมด้วยก็คือ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ และพลตรีศิริ ศิริโยธินเข้าประชุมรับฟังความคิดเห็นที่เจ้าพระยารามราชนพเป็นประธาน จึงมีมติให้เพิ่มทุนได้

รัฐบาลจึงกลายเป็นหุ้นส่วนใหญ่ และแต่งตั้งให้พลตรีศิริ ศิริโยธินเป็นประธานกรรมการ การเข้า
 พัวพันของธนาคารกรุงเทพกับกลุ่มอำนาจรัฐนั้น ทำให้ธนาคารกรุงเทพเข้มแข็งกว่าธนาคารอื่นใน
 ระยะเวลาสั้นจากการใช้เงินทุนของรัฐเข้าอุดหนุนทั้งในรูปการเข้าถือหุ้น การฝากเงิน และใช้เครดิต
 กับธนาคาร ซึ่งถือว่าเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน ธนาคารกรุงเทพจึงกลายเป็นฐานทางการเงินที่สำคัญ
 ให้กลุ่มชอชวราชครู การเข้าควบคุมธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นแหล่งระดมเงินออมของประชาชนได้นั้น
 ย่อมที่จะต้องสร้างความร่ำรวยหรือมีอำนาจทางเศรษฐกิจ เพราะธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงิน
 ต่างๆจะมีโอกาสแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก สามารถที่จะนำเงินฝากของ
 ประชาชนไปลงทุนในกิจการใดๆก็ได้เพื่อสร้างผลกำไรให้แก่ธนาคาร ธนาคารพาณิชย์จึงมีอิทธิพล
 ต่อการขยายตัวและเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก

ต่อมาคือในปี 2498 กลุ่มชอชวราชครูก็เอาหุ้นของธนาคารในส่วนที่เป็นของ
 รัฐบาลจำนวนหนึ่งซึ่งคือ 15 ล้านบาท ออกมาจำหน่ายให้แก่ตนเองและพรรคพวกของตน โดย
 พล.ต.ศิริ ศิริโยธิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ ได้นำหุ้นที่รัฐถือครองอยู่จำนวน 15 ล้าน
 บาท ด้วยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีนำมาขายให้แก่เอกชนแต่ไม่ขายให้คนอื่นนอกจากจะขาย
 ให้แก่ผู้ถือหุ้นแต่เดิมซึ่งกลุ่มชอชวราชครูได้ถือหุ้นธนาคารกรุงเทพอยู่แล้วในนามคนอื่น จึงเป็นการ
 ขายให้แก่กลุ่มชอชวราชครูและพรรคพวกเท่านั้น(สังคีต พิริยะรังสรรค์, 2526: 199)

และการที่นายจีน โสภณพานิช ได้เชิญพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์เข้าเป็น
 กรรมการบริษัทเอเชียทรีสต์เพื่อขอรับความคุ้มครองในธุรกิจนั้น ปรากฏว่าอิทธิพลในการให้ความ
 คุ้มครองแก่ธุรกิจดังกล่าวสร้างผลกำไรให้แก่บริษัทเป็นอันมาก และบทบาทส่วนใหญ่ของบริษัท
 เป็นไปในทางค้ำโทยกผันส่งเงินของชาวจีนกลับไปยังประเทศจีน ธุรกิจนี้เป็นที่เฟื่องถึงของ
 รัฐบาลพอสมควร ร้านโทยกผันจะต้องมีใบอนุญาตในการรับแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ นับ
 ตั้งแต่พลตำรวจเอกเผ่าได้เข้ามาเป็นกรรมการบริษัทเอเชียทรีสต์เป็นต้นมา การส่งเงินกลับประเทศ
 จีนนั้น ร้านโทยกผันต่างๆพากันรวมตัวกันเป็นสมาคมโทยกผันได้ส่งเงินผ่านบริษัทเอเชียทรีสต์เพื่อ
 ส่งต่อไปยังธนาคารฮ่องกงแอนด์ชิวฉาพาณิชย์จำกัด ซึ่งมีสาขาอยู่ในฮ่องกงและชิวฉา(พรรมณี บัว
 เล็ก, 2529: 126-127)

ประการที่ 3 การดำเนินธุรกิจเป็นของตนเองซึ่งพัฒนามาจากระบบการ
 ขายความคุ้มครองให้แก่กลุ่มธุรกิจต่างๆ ให้ปลอดภัยจากการคุกคามของทางราชการโดยการมอบ
 หุ้นลมให้ ต่อมาได้เห็นช่องทางในการสร้างและขยายฐานในทางเศรษฐกิจจึงตั้งบริษัทของตนเอง
 ขึ้น ซึ่งภายหลังจากที่คณะรัฐประหารเข้าปกครองประเทศแล้วก็เริ่มต้นแจกรางวัลแก่ผู้เข้าร่วมในการ
 ทำรัฐประหาร ในการออกมาเป็นมติคณะรัฐมนตรีให้สมาชิกคณะรัฐประหารเข้าไปดำรงตำแหน่งใน

รัฐวิสาหกิจและบางบริษัทที่เป็นกิจการได้ไม่เกินคนละ 2 แห่ง แต่หลังจากปี 2495 บรรดา นายทหาร ที่มีอิทธิพลทางการเมืองได้เข้าไปเป็นกรรมการรัฐวิสาหกิจและบริษัทกิจการได้อย่างไม่ จำกัดเท่าที่ตนจะทำได้ และไม่มีแบบแผนใดอีกเลย(สังคิต พิริยะรังสรรค์, 2526 : 174) ภายใต้ นโยบายรัฐนิยมที่น่ากลับมามีใช้ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจเพื่อคนไทย ได้ดำเนินนโยบายกีดกันและจำกัด ธุรกิจของชาวจีน สนับสนุนให้รัฐเข้าดำเนินธุรกิจเองและออกกฎหมายรัฐวิสาหกิจขึ้นในปี 2496 (สุ อากิรา ชูเฮอิโร วารสารเศรษฐศาสตร์ มีนาคม 2529 : 52) นโยบายนี้จึงทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า ทุน นิยมโคขรัฐ (State Capitalism) ในระหว่างปี พ.ศ. 2490-2500 อันเป็นช่วงที่รัฐเข้าไปมีบทบาท สำคัญในฐานะผู้ประกอบการเอง ได้มีการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่รัฐยังคงให้เอกชน มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของตนอย่างเต็มที่ แต่ในที่สุดการกีดกันนักธุรกิจชาวจีนกลับเป็นนโยบายที่ คุ้มครองธุรกิจคนจีนให้เติบโตขึ้น

ในปี พ.ศ. 2493 พลดำรงโทเฒ่า ศรียานนท์กับนายดำรงอีก 6 นาย ร่วมกันก่อตั้งบริษัทพิทักษ์สามัคคี จำกัด ถือเป็นบริษัทกิจการ มีกรมตำรวจถือหุ้นใหญ่ 2,105 หุ้น องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก 1,020 หุ้น พลดำรงโทเฒ่า 200 หุ้น ที่เหลือเป็นของนาย ดำรงจันผู้ใหญ่และจันผู้น้อย และประชาชนทั่วไป 213 ราย การดำเนินธุรกิจของบริษัทนี้ก็ถือเป็นนายหน้าค้าอาวุธให้แก่กรมตำรวจ ซึ่งบริษัทนี้สามารถประมูลขายอาวุธให้แก่กรมตำรวจได้เสมอ บริษัทดำเนินกิจการส่งหินให้กรมทาง และขอโควต้าข้าวจากรัฐบาล เพื่อนำโควตาดังกล่าวไปขาย แก่พ่อค้าส่งออกอีกทอดหนึ่ง ต่อมาในปี 2496 บริษัทได้ขยายกิจการออกไป โดยดำเนินการส่ง สินค้าจากต่างประเทศเข้ามา และส่งไปจำหน่ายยังสหกรณ์กรมตำรวจตามหัวเมืองต่างๆ และในปี 2497 บริษัทได้ตั้งบริษัทในเครืออีกบริษัทหนึ่งคือ บริษัทอากรณภัณฑ์พานิช จำกัด ดำเนินธุรกิจส่ง สินค้าจากต่างประเทศจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภค และตั้งโรงงานตัดเย็บเครื่องแบบของตำรวจ และเสื้อเจี๊ยกออกจำหน่าย ธุรกิจของบริษัทพิทักษ์สามัคคี และอากรณภัณฑ์พานิชเป็นเสมือนแหล่ง สำหรับให้การอุปถัมภ์แก่นายตำรวจที่เป็นพรรคพวกของพลดำรงเอกเฒ่า บรรดาตำรวจที่ใกล้ชิด หรืออัคริณของพลดำรงเอกเฒ่าก็จะได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการในบริษัททั้งสองนี้(สังคิต พิริยะ รังสรรค์, 2526 : 191-192)

ในปี พ.ศ. 2495 กลุ่มชอพระราชครูได้จัดตั้งบริษัทอุตสาหกรรมน้ำตาลแห่งประเทศไทย ทำการผูกขาดการส่งออกน้ำตาลที่มาจากโรงงานของเอกชนและโรงงานของรัฐเอง หลังจากทีรัฐบาลได้มีพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พ.ศ. 2497 โดยมีเป้าหมายที่จะส่งเสริม การลงทุนจากในประเทศและต่างประเทศนั้น นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของรัฐครั้งนี้ไม่เป็น ผลดีต่อการลงทุนจากต่างประเทศ เนื่องจากนโยบายนี้มีเบื้องหลังแอบแฝงเพราะมีการลงทุนจาก

ต่างประเทศในช่วงปี 2497-2500 เพียง 2 บริษัทเท่านั้น แท้ที่จริงแล้วไม่ได้ต้องการสนับสนุนจากการลงทุนจากเอกชนชาวไทยและชาวต่างประเทศ พระราชบัญญัติฉบับนี้ร่างขึ้นเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจของกลุ่มราชครูโดยเฉพาะ

จอมพลผิน ชุณหะวัณ และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้ร่วมกันก่อตั้งบริษัทเอกชนที่ชื่อ ส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2497 โดยมีได้ลงทุนโดยจอมพลผิน และพลตำรวจเอกเผ่า ได้ซื้อสิทธิพลขอกู้เงินจากธนาคารโลกในนามของบริษัท ส่งเสริมเศรษฐกิจเป็นจำนวน 10 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือราว 200 ล้านบาทผ่านธนาคารแห่งอเมริกาอันมีรัฐบาลเป็นผู้ค้ำประกันขอกู้เงินกู้นี้ และได้นำเงินจำนวนดังกล่าวมาฝากกับธนาคารศรีนครซึ่งเป็นธนาคารของคน ต่อมาขอกู้เงินซื้อเรือระยะปานกลางจากฝรั่งเศส อีก 400 ล้านบาท เงินกู้ในระยะเริ่มต้นจอมพลผิน และพลตำรวจเอกเผ่า ได้นำมาตีค่าเป็นหุ้นจำนวน 500,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 400 บาท และนำมาแจกแก่บุคคลที่ผู้ก่อตั้งบริษัทเห็นว่าประโยชน์แก่บริษัท โดยมีต้องชำระเงินค่าหุ้นแก่บริษัท เช่น จอมพลผิน 10,715 หุ้น พลตำรวจเอกเผ่า 10,714 หุ้น พลโทบัญญัติ เทพหัสดินรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม 6,250 หุ้น พลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม 6,250 หุ้น พลตรีประมาธ อติเรกสารรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม 6,250 หุ้น เป็นต้น บริษัทได้นำเงินมาสร้างโรงงานน้ำตาลสุพรรณบุรี โรงงานหินอ่อนสระบุรี โรงงานกระดาษบางพระ โรงงานน้ำตาลชลบุรี บริษัทกระสอบไทย บริษัทปอไทย บริษัทกระสอบอีสาน และได้มีการใช้อำนาจในการเป็นรัฐบาลในการเอื้ออำนวยต่อบริษัทดังกล่าวในลักษณะผูกขาด เช่น พลตรีศิริ ศิริโยธิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจได้มอบหมายให้บริษัทปอไทยเป็นผู้ผูกขาดการส่งกระสอบเข้าจากต่างประเทศ เพื่อเข้ามาจำหน่ายแต่เพียงบริษัทเดียว(สังคีต พิริยะรังสรรค์, 2526: 130)

เป็นที่ปรากฏในเวลาต่อมาในปลายปี พ.ศ. 2500 ว่าบริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจฯ อยู่ในภาวะล้มละลาย รัฐบาลในฐานะผู้ค้ำประกันจึงต้องเข้าไปถือหุ้นรายใหญ่แทนกลุ่มชอชราชครู ดังนั้นในกรณีบริษัทนี้จึงเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการที่กลุ่มทางการเมืองใช้สิทธิพลไปเอากองทุนสาธารณะมาใช้สนองผลประโยชน์เพื่อคณะตนเอง ภายใต้เกราะคุ้มครองนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมไทย (สังคีต พิริยะรังสรรค์, 2526: 176-179)

กล่าวได้ว่าในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2490-2500 การปฏิวัติรัฐประหารในปี 2490 และการรัฐประหารเงียบในปี 2490 ได้ทำลายผลประโยชน์ของกลุ่มคณะราษฎร และได้ทำให้สถานะทางเศรษฐกิจของทุนข้าราชการแข็งแกร่งขึ้น ผู้นำทหารและการเมืองได้เข้าสู่กิจกรรมทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้นและสามารถควบคุมกิจกรรมที่สำคัญๆ เช่น ธนาคารพาณิชย์ การประกันภัย

การเดินเรือ การสีข้าว รัฐบาลพยายามสร้างอุตสาหกรรมการผลิตใหม่ขึ้นในประเทศเช่นซิเมนต์ น้ำตาล สิ่งทอ เป็นต้น มีการแข่งขันกันเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ทั้งรัฐวิสาหกิจ บริษัทที่ราชการ การทำธุรกิจส่วนตัว รวมทั้งการเข้าไปมีความสัมพันธ์และมีผลประโยชน์ร่วมกับนักธุรกิจอย่างแนบแน่น ไร่้อทธิพลการเมืองทำธุรกิจ มีการหลบเลี่ยงกฎหมาย และใช้กฎหมายเพื่ออภิสิทธิ์ต่อพวกห้อง พ่อค้าชาวจีนได้แสวงหาการคุ้มครองจากผู้นำทหาร ตำรวจ และนักการเมือง ทำให้นโยบาย เศรษฐกิจไทยเพื่อไทยของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่มีความประสงค์กีดกันนักธุรกิจชาวจีนออกไป จากเศรษฐกิจไทยได้ ในทางตรงกันข้ามกลับกลายเป็นช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้การค้าของนักธุรกิจ ชาวจีนได้เติบโตกล้าแข็งขึ้น ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่กลุ่มขอยราชครูได้รับทำให้กลุ่มขอยราชครู สามารถขยายอำนาจทางการเมืองได้เป็นผลสำเร็จ (ดู อากิรา ชูเออิโร วารสารเศรษฐศาสตร์ มีนาคม 2529: 76)

ธุรกิจของกลุ่มขอยราชครูมีดังนี้

จอมพลผิน ชุณหะวัณ บิดา

1. บริษัทกระสอบไทยจำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2494
2. บริษัทอุตสาหกรรมน้ำตาลแห่งประเทศไทย	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2496
3. บริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2497
4. บริษัทส่งเสริมपोแห่งประเทศไทย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2497
5. บริษัทอุตสาหกรรมน้ำตาลชลบุรี จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2498
6. ธนาคารเกษตร จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2499
7. บริษัทค้าไม้ทหารสามัคคี จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2501

พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ สมรสกับนางสาวอุดมลักษณ์ ชุณหะวัณ

1. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2491
2. บริษัทพิทักษ์สามัคคี จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2493
3. บริษัทไทยนิคมพาณิชย์	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2493
4. บริษัทกระสอบไทย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2494
5. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2495
6. บริษัทเอเชียเทรดส์ จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2495
7. บริษัทกระสอบอีสาน จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2496
8. บริษัทอุตสาหกรรมน้ำตาลแห่งประเทศไทย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2496
9. บริษัทอยุธยาพาณิชย์ จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2496

10. บริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2497
11. บริษัทอากรณภัณฑ์ จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2497
12. บริษัทน้ำตาลชลบุรี จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2498
13. บริษัทสหสามัคคีค้าสัตว์จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2498

พล.ต.ประมาธ อธิเรกสาร สมรสกับนางสาวเจริญ ชูณหะวัณ

1. บริษัทผดุงสินพาณิชย์ จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2494
2. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2495
3. บริษัทเดินเรือทะเล จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2496
4. บริษัทเดินเรือไทย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2496
5. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2499
6. บริษัทหินอ่อน จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2499

นายอรุณ ทัพพะรังสี สมรสกับนางสาวพร้อม ชูณหะวัณ

1. บริษัทประมงไทย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2494

นายเฉลิม เชี่ยวสกุล สมรสกับนางสาวพรสม ชูณหะวัณ

1. บริษัทส่งเสริมปอแห่งประเทศไทย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2497

พ.อ.ชาติชาย ชูณหะวัณ บุตรชายคนเล็ก

1. บริษัทสามัคคีก่อสร้าง จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2495
2. บริษัททหารสามัคคี จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2496
3. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2499
4. ธนาคารเกษตร จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2499
5. บริษัทหินอ่อน จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2499
6. บริษัทค้าไม้ทหารสามัคคี จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ. 2499

(เสถียร จันทิมาธร, 2532: 105-106)

4.2. การดำเนินการค้าฝิ่นเดือน

นอกจากรายได้ที่ได้มาจากการดำเนินการทางธุรกิจในรูปแบบต่างๆ แล้วผลประโยชน์อีกทางหนึ่งก็คือรายได้จากการค้าฝิ่นเดือน อันที่จริงฝิ่นในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายและเป็นที่ต้องการของตลาดรับซื้อ แต่ผลกำไรที่โรงงานฝิ่นได้รับจากการซื้อฝิ่นของรัฐบาลมาจำหน่ายได้ผลตอบแทนเพียงเล็กน้อย แต่ถ้ารับซื้อฝิ่นเดือนจะให้ผลตอบแทนที่มากกว่า

ฝิ่นเข้ามาสู่ประเทศไทยในสมัยใดไม่ปรากฏแน่ชัด แต่หลักฐานที่เกี่ยวกับกฎหมายสมัยพระเจ้าอยู่ทง ในปี พ.ศ. 1903 ที่มีบทบัญญัติในการลงโทษผู้สูบฝิ่นแต่เป็นโทษที่ไม่มากมายนักเป็นแต่เพียงให้เกิดความอับอายด้วยการจำคุกเพื่อให้เลิกให้ได้เท่านั้น นิติการสูบฝิ่นนั้นติดมากับชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงอนุญาตให้ชาวจีนค้าฝิ่นกับชาวจีนได้ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการห้ามค้าฝิ่นได้ปรากฏชัดขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 2 บทลงโทษเริ่มรุนแรงขึ้นถึงขั้นริบเมียและถูก ตลอดจนส่งไปเป็นคนดูแลเลี้ยงช้างก็มี ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 บทลงโทษรุนแรงมากกว่าที่ผ่านมาถึงขั้นประหารชีวิตต่อผู้ค้าฝิ่น ในปี พ.ศ. 2382 ถึงกับมีการออกประกาศถึง 9,000 ฉบับแจกจ่ายไปตามหัวเมืองเพื่อให้เลิกในการขายฝิ่นและสูบฝิ่น ปัญหาเรื่องการค้าฝิ่นค่อยลดความรุนแรงลงไปในปลายสมัยรัชกาลที่ 3 แต่ฝิ่นก็สามารถเป็นสินค้าที่ถูกกฎหมายได้ในสมัยรัชกาลที่ 4 ในระยะดังกล่าวประเทศไทยได้ทำสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้กับประเทศอังกฤษ จึงเกิดการลักลอบค้าฝิ่นของคนในบังคับของต่างชาติขึ้น ประเทศไทยไม่สามารถดำเนินการทางกฎหมายได้ รัชกาลที่ 4 จึงทรงเปลี่ยนนโยบายเสียใหม่ให้การค้าฝิ่นเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมาย แต่ต้องกำกั้นในหมู่ชาวจีนเท่านั้น ซึ่งการออกกฎหมายดังกล่าวทำให้สามารถเก็บภาษีฝิ่นได้มาก การค้าฝิ่นดำเนินอย่างถูกต้องตามกฎหมายต่อมา จนในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการจัดตั้งโรงยาฝิ่นขึ้นมา ขอมให้มีการจำหน่ายฝิ่นอย่างถูกกฎหมายแต่ต้องรับใบอนุญาตพิเศษ ปรากฏว่ามีโรงยาฝิ่นในกรุงเทพฯ ถึง 3,000 แห่ง เพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีถึง 1,200 แห่ง วัตถุประสงค์ที่ได้ส่วนใหญ่ก็มาจากอินเดีย ประมาณกันว่ามีผู้ติดฝิ่นในประเทศไทยสูงถึง 200,000 คน ในสมัยรัชกาลที่ 6

ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องฝิ่นได้ลดลง ในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน สมัยรัชกาลที่ 7 รัฐบาลได้ออกกฎหมายเลิกการสูบฝิ่นทั่วราชอาณาจักร โรงยาฝิ่นได้ถูกปิดไปถึง 2,000 แห่ง แต่ยังคงมีหลงเหลืออยู่บ้าง ทำให้ปริมาณความต้องการสถานที่จำหน่ายและสูบฝิ่นของ ถูกค้ามีถึง 89,000 คนต่อวัน(สังคมศาสตร์ปริทัศน์ กุมภาพันธ์ 2516: 31-32) ต่อมาหลังจาก สงครามโลกครั้งที่ 2 องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ และคณะกรรมการยาเสพติดเบื้อมาต่างๆ ได้เรียกร้องให้ประเทศต่างๆ เลิกการผลิตฝิ่นทั่วโลก โดยเฉพาะ บริเวณสามเหลี่ยมทองคำและในตุรกี และได้มีการกล่าวหาว่าไทยเป็นเพียงประเทศเดียวที่รัฐบาลให้ การสนับสนุนการค้าฝิ่นอยู่ จนในที่สุดรัฐบาลไทยได้ออกพระราชบัญญัติฝิ่นขึ้นเพื่อกำหนด โทษ แก่ผู้ลักลอบซื้อขายและสูบให้มากยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. 2494 สหประชาชาติได้ส่งนายกิลเบอร์ต เมคส์ เตชานุการคณะกรรมการยาเสพติดให้โทษเข้ามาแนะนำให้ลดการผลิตฝิ่นลง ซึ่งในระยะดังกล่าวประเทศไทยยังไม่ได้ประกาศเลิกฝิ่น

จนมาในปี พ.ศ. 2499 คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้เลิกการสูบและจำหน่ายฝิ่นตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2499 เป็นต้นไป แต่ไม่สามารถกระทำสำเร็จเนื่องจากรัฐบาลมิรายได้จากการเก็บภาษีการจำหน่าย และการสูบฝิ่นปีๆเป็นเงินจำนวนไม่น้อย กระทรวงการคลังได้แจ้งต่อคณะรัฐมนตรีถึงการเลิกจำหน่ายฝิ่นในปี พ.ศ. 2499 จะทำให้สูญเสียรายได้เป็นเงินถึง 584,050,221 บาท การที่จะให้มีการเลิกโดยเด็ดขาดนั้น รัฐบาลจำเป็นต้องเสียงบประมาณในการหาสถานที่บำบัดผู้ติดยาฝิ่น ซึ่งมีถึง 150,000 คน อีกทั้งรัฐบาลยังมีพันธผูกพันกับผู้ประกอบการ โรงยาฝิ่นจำนวน 1,091 ราย(กจช.สร.0201.48/1) ในที่สุดสามารถเลิกการสูบฝิ่นและขุดเลิกร้านจำหน่ายฝิ่นให้หมดสิ้นอย่างเด็ดขาดได้ในปี พ.ศ. 2502 (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2521: 95)

สหรัฐอเมริกามีบทบาทอย่างมากในการค้าฝิ่นในทวีปเอเชีย และทั่วโลก ฝิ่นที่นำเข้ามาในประเทศนั้นส่วนหนึ่งนำไปใช้ในการแพทย์ ส่วนหนึ่งนำกลับมาในเอเชียในรูปของยาเสพติด และอีกส่วนหนึ่งได้มีการจำหน่ายออกไปทั่วโลก เนื่องจากพ่อค้ายาเสพติดของอเมริกามีอิทธิพลต่อนักการเมืองเป็นอย่างมาก แม้แต่ประธานาธิบดีสวเวลก็ยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลพ่อค้านายทุนที่มั่งคั่งทำการซื้อนักการเมืองทุกคนที่จะขึ้นมาเป็นประธานาธิบดี และทำเป็นหุ่นเชิดในทางการค้ารูปแบบต่างๆ รวมทั้งสงครามเพื่อล่าอาณานิคมเพื่อให้อเมริกาสามารถผูกขาดเศรษฐกิจของโลกทุนนิยมเอาไว้ได้ อำนาจในการบริหารประเทศจึงตกอยู่ในเงื้อมมือของนายทุนเจ้าของกิจการค้ายาเสพติด แก๊งค์มาเฟีย เจ้าของเหมืองแร่ทอง บริษัทค้าน้ำมัน โดยเฉพาะองค์การ ซี.ไอ.เอ.

แหล่งผลิตฝิ่นที่สำคัญของโลกได้แก่ บริเวณประเทศตะวันตกกลาง ในประเทศตุรกีผลิตเป็นสินค้าออกสู่ตลาดโลก ในปี 2475 - 2514 เป็นจำนวนถึง 80% ของฝิ่นที่ผลิตในตลาดโลก ส่วนที่เหลือก็มาจากแหล่งผลิตอื่น เช่น เม็กซิโก , อินเดีย และบริเวณจีนตอนใต้ ที่เรียกว่า บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ อันเป็นเขตติดต่อกันระหว่าง 3 ประเทศ คือไทย จีน และลาว (สังคมศาสตร์ปริทัศน์ กุมภาพันธ์ 2516: 32) ซึ่งมีเนื้อที่การผลิตถึง 55,000 เฮกเตอร์ และไทยเริ่มผลิตฝิ่นจากดินแดนส่วนนี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 สามารถผลิตส่งขายตลาดโลก เฉลี่ยปีละ 300 ตัน ซึ่งการผลิตทั่วโลกมีประมาณ 2,800 ตันต่อปี (วารสารตำรวจ 1 พฤศจิกายน 2498 : 3)

สหรัฐอเมริกามีบทบาทที่สำคัญมากในดินแดนแถบเหนือของประเทศไทย โดยการให้การสนับสนุนกองพล93หรือก๊กมินตั๋งเป็นทหารของเจียง ไคเช็กที่ถูกทหารของเหมาเซตุงคิดอยร่นลงมาจากปักกิ่งที่รัฐฉานประเทศพม่า อีกส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2493 สหรัฐอเมริกาได้ช่วยเหลือเลี้ยงคนจากเกาะใต้หวันข้ามมาทางอ่าวไทยโดยเครื่องบิน ซี 46-47ของซี.ไอ.เอ.เมื่อเข้ามาแล้วได้ใช้อาณูภาพของอาวุธที่ร้ายแรงกว่าซึ่งได้มาโดยเข้ายึดครองพื้นที่จากคนพื้นเมือง(พระราชชาติ 15 เมษายน2519:39)ส่วนการขนส่งอาวุธไปให้นั้นก็กระทำโดยผ่านทาง

บริษัท ซี ซีปฟลายในประเทศไทย ซึ่งกิ่งหนึ่งของอาวุธที่จัดส่งให้แก่ฝ่ายไทยนั้นจะเก็บไว้ในโกดังสินค้าที่อยู่กรุงเทพฯ และจะจัดการจัดส่งไปให้ทหารก๊กมินตั๋งโดยการขนส่งทางอากาศต่อไป (สังคมศาสตร์ปริทัศน์ กุมภาพันธ์ 2517: 19) การเคลื่อนไหวของกองพล 93 นั้นดำเนินการภายใต้การบังคับบัญชาของสถานทูตไต้หวันที่อยู่ในประเทศไทย และซี.ไอ.เอ.ของสหรัฐอเมริกา ซี.ไอ.เอ.ได้ทำสัญญากับกองพล 93 ให้ทำการผลิตฝิ่นเพื่อแลกเปลี่ยนกำลังทหารและอาวุธจากประเทศไทย ดังนั้นกรุงเทพฯ จึงกลายเป็นแหล่งกลางในการแลกเปลี่ยนติดต่อการขายฝิ่นให้แก่กองทหารก๊กมินตั๋ง และเป็นศูนย์กลางการค้าฝิ่นระดับชาติในแถบภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ (McCoy, 1972: 138)

กลุ่มที่มีการค้าฝิ่นในขณะนั้นที่เป็นฝ่ายพลเรือนต่างพยายามแสวงหากลุ่มอำนาจทางฝ่ายราชการเพื่อสนับสนุนการค้าฝิ่นของตน โดยเข้าหากลุ่มอำนาจที่สำคัญในขณะนั้นซึ่งมีอยู่ 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่กลุ่มของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ และกลุ่มของพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทั้งสองกลุ่มได้เริ่มต่อสู้กันเพื่อที่จะควบคุมการค้าฝิ่นมาสนับสนุนฐานอำนาจทางการเมืองของตน อัลเฟรด แมคคอย ได้กล่าวไว้ในหนังสือการเมืองเรื่องเส โรอินในเอเชียอาคเนย์ของเขาว่า

" สงครามฝิ่นระหว่างเผ่ากับสฤษดิ์ เป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างลึกๆ การต่อสู้แต่ละครั้งจะถูกซ่อนไว้ภายใต้เครื่องแบบของทางราชการ ยกเว้นเรื่องตลกในปี พ.ศ. 2493 ที่มีขบวนการทหารคุมฝิ่นของสฤษดิ์เดินทางมาถึงสถานีลำปาง แต่กองตำรวจของเผ่าได้ทำการปิดล้อมขบวนการฝิ่นนั้นไว้ และเรียกร้องให้ทหารทิ้งฝิ่นเสีย เพราะงานด้านปราบปรามเสพติดเป็นเรื่องในความรับผิดชอบของตำรวจโดยเฉพาะ แต่ฝ่ายทหารปฏิเสธและยิงปืนขึ้นไปตามทางรถไฟ ฝ่ายตำรวจจึงยกปืนกลมาตั้งและหาที่กำบังเตรียมต่อสู้ เหตุการณ์ถึงเครียดอยู่ 2 วัน จนกระทั่งเผ่า และสฤษดิ์เดินทางมาถึงลำปางด้วยตนเอง และร่วมกันคุมฝิ่นกลับมากลุมกรุงเทพฯ เรื่องจึงเงียบไป " (1972: 138)

การต่อสู้ทางใต้ดินเกี่ยวกับการค้าฝิ่นนั้น พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์มีชั้นเชิงเหนือชั้นกว่าของพลเอกสฤษดิ์มาก พลตำรวจเอกเผ่า มีองค์การสืบราชการลับอเมริกา หรือ ซี.ไอ.เอ. สนับสนุนอยู่เบื้องหลังในนามของบริษัท ซี ซีปฟลาย เพื่อให้ตำรวจได้ช่วยคุ้มครองแก่กองทัพอ๊กมินตั๋ง การติดต่อของพลตำรวจเอกเผ่ากับองค์การสืบราชการลับซี.ไอ.เอ. จึงกลายเป็นสายตรงให้พลตำรวจเอกเผ่ากับก๊กมินตั๋งติดต่อกันภายใน แม้ว่าการติดต่อนี้พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์จะยังไม่สามารถผูกขาดการค้าฝิ่นในเขตพม่าได้ทั้งหมด แต่อำนาจทางกำลังและทางเศรษฐกิจของพลตำรวจเอกเผ่าก็เข้มแข็งขึ้น จนสามารถสร้างฐานอำนาจการต่อรองทางการเมืองได้มากกว่ากลุ่มของพลเอกสฤษดิ์

จากบทบาทที่เด่นชัดที่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์แสดงตัวอย่างเปิดเผยในนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของคน จึงทำให้เป็นที่ไว้วางใจของประเทศสหรัฐอเมริกา การสนับสนุนได้ห้ถึงไหลเข้ามาสู่องค์กรตำรวจเป็นอันมากทำให้กรมตำรวจมีความเข้มแข็งเป็นฐานอำนาจให้แก่พลตำรวจเอกเผ่าได้เป็นอย่างมากในปี พ.ศ. 2498 กรมตำรวจภายใต้การนำของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้ชื่อว่าเป็นขบวนการกำนันที่ใหญ่ที่สุด และมีสายงานเกี่ยวโยงกับการค้ายาเสพติดทุกประเภท โดยอาศัยตำรวจตระเวนชายแดนคุ้มกันกองคาราวานฝิ่นของก๊กมินตั๋งตั้งแต่ชายแดนไทย-พม่า จนกระทั่งนำมาเก็บไว้ในโกดังของตำรวจที่จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นตำรวจของพลตำรวจเอกเผ่าจะนำฝิ่นเคลื่อนย้ายโดยทางรถไฟหรือเครื่องบินมาลงที่กรุงเทพฯ แล้วเปลี่ยนมือคนที่ว่าจ้างเคลื่อนย้ายต่อไปยังชายฝั่งทะเล และขนส่งเรือของตำรวจนำนำไปส่งยังจุดนัดพบกลางทะเลในอ่าวไทย เพื่อส่งต่อไปยังสิงคโปร์หรือฮ่องกง

ผลกำไรจากการค้าฝิ่นกลายเป็นฐานอำนาจทางการเมืองให้แก่พลตำรวจเอกเผ่า "ภายใต้คำขวัญที่ว่าภายใต้ดวงอาทิตย์ ไม่มีอะไรที่ตำรวจไทยทำไม่ได้" แต่ฝิ่นก็เป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ส่งผลร้ายมายังพลตำรวจเอกเผ่าในเวลาต่อมา กล่าวคือการชุมนุมโจมตีขบวนการกำนันของพวกก๊กมินตั๋งจำนวนถึง 20 ดันที่แม่น้ำแม่สาย เนื่องจากมีจำนวนมากเกินไป พลตำรวจเอกเผ่าในฐานะอธิบดีกรมตำรวจ และฐานะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่รัฐมนตรีเช่นอนุวัติเงินรางวัลประมาณ 24 ล้านบาทให้แก่ตำรวจเพื่อเป็นสินบนนำจับ จอมพล ป. ได้ตำหนิการจ่ายเงินรางวัลนำจับในครั้งนี่ว่าสูงมากเกินไปจะเป็นช่องทางในการลักลอบขนฝิ่นมากขึ้น ในขณะที่พลตำรวจเอกเผ่าเดินทางไปยังต่างประเทศก็ถูกปลดออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง และในช่วงเวลาที่พลตำรวจเอกเผ่าเดินทางไปต่างประเทศนี้เองหนังสือพิมพ์ต่างๆต่างมีอิสระจากการตรวจข่าวของตำรวจ ได้เรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับผู้ใหญ่ถอนตัวจากวงการค้าและคืนอำนาจเสีย และวิพากษ์วิจารณ์โจมตีกล่าวหา บริษัท ซี ซัพพลาย ของซี.ไอ.เอ. มีส่วนพัวพันกับการค้าฝิ่นของพลตำรวจเอกเผ่าด้วย(สังคมศาสตร์ปริทัศน์ กุมภาพันธ์ 2516: 34-39)

หนังสือพิมพ์สารเสรีซึ่งพลเอกสฤษดิ์ หนะรัชต์อยู่เบื้องหลังหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ได้ลงข้อความโจมตีพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์มาโดยตลอดโดยไม่หวั่นเกรงอำนาจของตำรวจแม้แต่น้อย บทความเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2498 ได้ลงข่าวเบื้องหลังการค้าฝิ่น ความว่า

" ฝิ่นเดือนอิทธิพล หน้า 20 ดัน มีมูลค่าร่วม 200 ล้านบาท ซึ่งทางราชการได้จ่ายเงินสินบนจับไปเป็นเงิน 27 ล้านบาท แล้วนั้น เป็นเรื่องที่ประชาชนสนใจกันมาก เพราะจนบัดนี้ยังไม่ได้มีการแถลงออกมาอย่างแจ่มแจ้ง จากการสืบสวนอย่างใกล้ชิดของสารเสรี ทราบว่ากรณีฝิ่นเดือนในครั้งนี้ เกิดขึ้นเพราะมีผู้ทรงอิทธิพลและบรรดาพ่อค้า

ใหญ่ๆ หลายคนร่วมหุ้นกันไปหาซื้อเอาเอง ผื่นดังกล่าวได้ถูกขมมากของอยู่ที่ท่า
จีเหล็กของพม่า ผื่นตรงกันข้ามอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และได้มีการติดต่อมายัง
พ่อค้าและผู้ทรงอิทธิพลในเครื่องแบบผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งให้ทราบ ผู้ทรงอิทธิพลคน
นั้นได้ร่วมมือกับพ่อค้าผื่นคนหนึ่งจัดการแลกเปลี่ยนทองคำแท่งไปให้ครบตามจำนวน
ที่พ่อค้าผื่นบอกมา ครั้นแล้วพ่อค้าผื่นอาชีพคนนั้นก็เดินทางไปติดต่อเพื่อแลกผื่น
จำนวนนั้นกับทองคำแท่ง ซึ่งหลังจากนั้น พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ก็ได้รับ
โทรเลขจากเจ้าหน้าที่ตำรวจชายแดนรายงานว่าผื่นเดือนจำนวนหนึ่งกำลังหาทางลัก
ลอบเข้าประเทศ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์จึงได้มอบหมายให้พระพิณิจนาคติ
เดินทางขึ้นไปบัญชาการจับกุม และควบคุมผื่นเข้ากรุงเทพฯ และกระทรวงการคลังได้
จ่ายเงินค่าสินบนนำจับครั้งนี้เป็นจำนวน 27 ล้านบาท แต่ไม่มีการแถลงให้ทราบว่าได้
จ่ายให้แก่ผู้ใดไปบ้าง ทางราชการถือเป็นความลับของทางราชการ และเกี่ยวกับความ
ปลอดภัยของผู้รับสินบนเอง ซึ่งหลังจากรับสินบนโดยทั้วหน้าแล้ว และหลังจากเกิด
ข่าวดาวโจขึ้นแล้วพ่อค้าใหญ่ นายธนาคารผู้เป็นตัวการในเรื่องนี้ได้เดินทางออกนอก
ประเทศ พร้อมด้วยเงินจำนวนหลายล้านบาท ทราบว่าเงินจำนวนนี้ได้ถูกนำไปฝากยัง
ธนาคารในต่างประเทศเรียบร้อยแล้ว ผู้ที่ลงทุนในการค้าผื่นครั้งนี้จะได้รับส่วนแบ่ง
คนละ 20 เปอร์เซ็นต์ของเงินที่ลงทุน ผู้ร่วมหุ้นครั้งนั้นนอกจากพ่อค้าใหญ่ นาย
ธนาคาร และผู้มีอิทธิพลในเครื่องแบบ 4 คนแล้ว ยังมีพ่อค้าหมูผู้ยิ่งใหญ่อีก 1 คน
รวมทั้งหมด 8 คน"

สารเสรีได้ใช้ข่าวผื่นเดือนนี้โจมตีพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์และนาย
จิน ไสภพานิช ในนามของผู้จัดการธนาคารกรุงเทพมาโดยตลอด ในวันที่ 22 กันยายน 2498
ได้ลงข้อความของกระปุกที่นายชาญยุทธ ไชยคำสิงห์ ส.ส.กาฬสินธุ์ ตั้งกระทู้ถามถึงเรื่องผื่นเดือน
20 ตัน ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร

"การพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังของท่านอธิบดีตำรวจเกี่ยว
กับเรื่องผื่นไซ้หรือไม่ว่า และการค้าผื่นรายนี้มีพ่อค้าใหญ่เอาเงินจากธนาคารกรุงเทพ
ไปซื้อทองแล้วร่วมมือกับตำรวจใหญ่ไปแลกผื่นมา เรื่องผื่นนี้หนังสือพิมพ์ใหม่ วิคต
กล่าวว่า เมืองไทยเป็นค่านผื่น จะป้องกันอย่างไรไม่ให้สหประชาชาติตราหน้าว่าเรา
ค้าผื่นกับจีนแดง" พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้ตอบกระทู้ของนายชาญยุทธใน
สภาว่าการพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังเป็นนโยบายของ

รัฐบาลไม่เกี่ยวกับฝิ่นและฝิ่นที่จับได้เป็นของก๊กมินตั๋ง ไม่ใช่ของจีนแดง"

และในวันที่ 10 มีนาคม 2499 ได้ลงข่าวเปิดเผยเบื้องหลังผู้บงการค้าฝิ่น 20 ตัน ว่าสหประชาชาติตำหนิไทยในการจับฝิ่นในครั้งนั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ให้สัมภาษณ์ หนังสือพิมพ์ว่าเรื่องการค้าฝิ่นนั้นได้มีมานานแล้ว แต่คราวนี้เป็นฝิ่นของคุณเผ่าเท่านั้นเอง ก็เลยเป็นเรื่องใหญ่ต้องสอบสวน ต่อมาในวันที่ 7 สิงหาคม 2499 ได้ลงข่าวคดีหมิ่นประมาทระหว่าง พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ กับร้อยโทขุนบุญญสิทธิ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ได้ให้การต่อศาลพิเศษ ข้อกล่าวหาดังกล่าวไว้

"จำเลยใส่ความตนว่าตนค้าฝิ่นเดือน 20 ตัน โดยกล่าวหาว่าตนเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ฝิ่นเดือนรายนี้เขากรุง ได้มีการขนฝิ่นเดือน 20 ตันเข้ากรุงเทพฯ ผู้ว่าฯจังหวัดลำปางจัดขบวนและว่าตนสั่งให้พระพินิจจนคศิริรองอธิบดีกรมตำรวจไปจับกุมฝิ่นเดือนครั้งนี้ได้รับสินบน 27 ล้านบาท จำเลยว่าตนได้รับส่วนแบ่ง 7 ล้านบาท จ่ายให้สมาชิกพรรคเสรีมนังคศิลาคนละ 100,000 บาทพวกอัสวินที่เกี่ยวข้องได้รับคนละ 50,000 บาท และว่าเงินสินบนรายนี้เบิกมาจากธนาคารกรุงเทพ ผดแห่งการเบิกเงิน 27 ล้านบาทให้ธนาคารกรุงเทพไม่มีทุนหมุนเวียนจะใช้ ตนกับนายจีน โสภณพานิชสมคบกันไปพิมพ์ธนบัตรใบละร้อยปลอมที่ฮ่องกงเพื่อนำมาหมุนเวียนใช้แทนธนบัตรที่จ่ายไป 27 ล้านบาท ว่าไม่เป็นความจริงทั้งสิ้น เป็นการเสียหายแก่ตนเองอย่างมากมายทั้งที่ตนก็เป็นรัฐมนตรีในรัฐบาล เป็นการเสียหายแก่รัฐบาลอีกด้วย ความจริงฝิ่น 20 ตัน อธิบดีกรมสรรพสามิต เป็นผู้มีหน้าที่ปราบปรามโดยตรง ส่วนตำรวจเป็นผู้ช่วยเหลือเมื่อถูกขอร้อง ส่วนธนบัตรปลอมตนเป็นผู้ดำเนินการในการจับกุม ซึ่งเวลานี้ธนบัตรปลอมดังกล่าวหมดสิ้นไปแล้ว และการปราบปรามธนบัตรปลอมเป็นหน้าที่ของกรมตำรวจโดยตรง" (พรรณี บัวเล็ก, 2525: 128-132)

กล่าวได้ว่า ในระหว่างปี พ.ศ. 2490 - 2500 กลุ่มของจอมพลผิน ชุณหะวัณ และ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ต่างเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ทั้งในส่วนของรัฐวิสาหกิจและภาคเอกชน โดยการนำธุรกิจของตนเข้าไปมีความสัมพันธ์และมีประโยชน์ร่วมกับนักธุรกิจ ใช้อิทธิพลทางการเมืองไปทำธุรกิจ ทำให้มีการหลบเลี่ยงกฎหมายด้วยการให้พรรคพวกของตนได้ถือสิทธิ์ผูกขาดธุรกิจ และการให้ความคุ้มครองธุรกิจของพ่อค้า ความสัมพันธ์ซึ่งเป็นลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้ธุรกิจของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ขยายตัวออกไปสร้างผลตอบแทนอย่างมาก นอกจากนั้นรายได้จากการค้าฝิ่นก็เป็นรายได้ที่ได้ผลประโยชน์อย่างสูงมาก จนกรมตำรวจ

ในสมัยนั้นได้ชื่อว่าเป็นขบวนการค้าฝิ่นที่ใหญ่ที่สุด มีสายงานเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดทุกประเภท ผลตอบแทนอันมากมายเหล่านี้ได้เป็นรากฐานสำคัญที่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์นำไปใช้ดำเนินการทางการเมือง

กล่าวโดยสรุปการศึกษามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม และบุคลิกภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก สถานศึกษาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้มีบทบาทในเรื่องดังกล่าว ด้วยเป็นสถานศึกษาที่มีหน้าที่ให้การศึกษอบรมกล่อมเกลา หล่อหลอมความคิดในทางที่คล้ายคลึงกัน พลตำรวจเอกเผ่าได้รับการกล่อมเกลาความคิดให้เป็นบุคคลที่มีทัศนคติ บุคลิกภาพ และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม กล่าวคือนิยมอำนาจเด็ดขาดในการปกครอง ขอมรับอำนาจของผู้นำยึดตัวบุคคลมากกว่าหลักการและเหตุผล

พลตำรวจเอกเผ่าเริ่มเรียนรู้ทางการเมือง เมื่อเข้าดำรงตำแหน่งนายทหารคนสนิทและเลขานุการนายกรัฐมนตรี เหตุการณ์การต่อสู้ทางการเมืองของจอมพล ป. ได้มีส่วนสร้างประสบการณ์ทางการเมืองให้แก่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ จะเห็นได้จากการที่จอมพล ป. ถูกลอบสังหารในหลายต่อหลายครั้ง ซึ่งพลตำรวจเอกเผ่าก็อยู่ในเหตุการณ์เกือบทุกครั้ง การกวาดล้างศัตรูทางการเมืองและการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นมาพิจารณาทมิฬผู้ถูกกล่าวหาโดยได้รับการประหารชีวิตในปี พ.ศ. 2482 นั้น ได้ทำให้จอมพล ป. เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในทางการเมืองและทางทหารแต่เพียงผู้เดียวโดยได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และผู้บัญชาการทหารบก อันเป็นผลให้จอมพล ป. สามารถบริหารประเทศได้ราบรื่นปราศจากศัตรูทางการเมืองระยะเวลาหนึ่ง(บุญ มาคะสิระ, 2529 : 7) ประสบการณ์ที่ผ่านมาดังกล่าว เป็นผลให้พลตำรวจเอกเผ่าได้ใช้วิถีกวาดล้างศัตรูทางการเมือง เป็นที่วิถิทางในการรักษาอำนาจให้แก่จอมพล ป. และเครื่องมือที่เป็นกลไกของรัฐที่มีอำนาจอันชอบธรรมในการดำเนินการดังกล่าวก็คือกรมตำรวจ การเข้ามาสู่กรมตำรวจของพลตำรวจเอกเผ่าด้วยการผลักดันของคณะรัฐประหารที่ต้องการเข้ามาควบคุมกลไกของรัฐที่ใช้ในการปราบปรามฝ่ายตรงกันข้ามทางการเมือง โดยเลือกสรรพลตำรวจเอกเผ่าเป็นตัวแทนนั้น ก็เป็นโอกาสที่พลตำรวจเอกเผ่าจะสามารถใช้ความสามารถในการทำงานในหน่วยงานนี้ ส่วนสาเหตุที่พลตำรวจเอกเผ่าเข้ามาสู่กรมตำรวจอาจเป็นได้ด้วยสาเหตุดังนี้ คือ

1. เป็นความต้องการของคณะรัฐประหารที่ต้องการเข้ามาควบคุมกลไกของรัฐที่มีอำนาจอันชอบธรรมในการดำเนินการปราบปรามฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง
2. ไม่อยากแข่งขันทางอำนาจในกองทัพกับพันเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพราะพันเอกสฤษดิ์

เป็นกำลังสำคัญในคณะรัฐประหารและคุมตำแหน่งสำคัญในกองทัพคือผู้บัญชาการกองพลที่ 1 และ พันเอกสฤษดิ์ได้วางกำลังที่เป็นพรรคพวกของตนเข้าควบคุมหน่วยทหารที่เป็นฐานอำนาจที่สำคัญใน กองทัพ

3. กรมตำรวจเป็นองค์กรของรัฐที่สำคัญ พลตำรวจเอกเผ่าตระหนักดีว่ากรมตำรวจเป็น องค์กรของรัฐที่มีความสำคัญและมีความสามารถควบคุมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

และจากการโอนเข้ามาเป็นตำรวจ ทำให้พลตำรวจเอกเผ่าตระหนักดีว่าตำรวจเป็น องค์กรที่มีประสิทธิภาพในการที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการปราบศัตรูทางการเมืองได้อย่างมีความ รอบรรวม ซึ่งกรมตำรวจก่อนหน้าที่พลตำรวจเอกเผ่าจะเข้ามาเป็นตำรวจนั้น เป็นองค์กรที่ไม่ได้รับ การพัฒนาเท่าที่ควร แต่เมื่อพลตำรวจเอกเผ่าเข้ามาดำรงตำแหน่งในกรมตำรวจ พลตำรวจเอกเผ่าได้ พัฒนากฎหมายในหลายๆด้านไม่ว่าจะเป็นการจัดการบริหารองค์กรเสียใหม่ซึ่งมีส่วนสำคัญเป็น อย่างยิ่งในการพัฒนากฎหมาย ทางด้านการศึกษาอบรม พลตำรวจเอกเผ่าได้เล็งเห็นความสำคัญ ของการศึกษาที่จะมีส่วนในการพัฒนากฎหมาย ด้วยการส่งเสริมให้ข้าราชการตำรวจไปดูงาน ตลอดจนศึกษาต่อยังต่างประเทศเพื่อรับเอาวิทยาการใหม่ๆมาปรับปรุงกรมตำรวจให้เจริญก้าวหน้า จนกระทั่งเกิดหน่วยงานต่างๆขึ้นอย่างมากมาย เช่นตำรวจรถไฟ ตำรวจตระเวนชายแดน ตำรวจ ศูนย์ กองสื่อสาร โรงพยาบาลตำรวจ เป็นต้น การที่พลตำรวจเอกเผ่าสามารถเข้ามามีอิทธิพลใน กรมตำรวจได้ก็เนื่องด้วยการใช้อิทธิพลจากการเป็นสมาชิกคณะรัฐประหารเข้ามามีอิทธิพลใน กรมตำรวจ อีกประการหนึ่งก็ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาที่ทำให้พลตำรวจเอกเผ่าสามารถ ขยายบารมีในกรมตำรวจได้อย่างเต็มที่ด้วยกำลังเงินและกำลังอาวุธที่สหรัฐอเมริกาสนับสนุนอยู่เบื้อง หลังทำให้กรมตำรวจมีงบประมาณอย่างมากมาใช้ในการใช้พัฒนากิจการของตำรวจ การขยายอิทธิ พลในกรมตำรวจเริ่มเติบโตขึ้นหลังจากที่พลตำรวจเอกเผ่าจัดวางกำลังพลที่เป็นพรรคพวกของตนเข้า ดำรงตำแหน่งสารวัตรประจำโรงพักต่างๆในทั่วประเทศและโอนพันโทละม้าย อุทยานานนท์ จาก กองทัพบกมาเข้าดำรงตำแหน่งผู้บังคับการสันติบาลอันเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเมือง โดยตรง จากการวางกองกำลังไปทั่วประเทศนี้เองทำให้พลตำรวจเอกเผ่ามีศักยภาพในการใช้ อำนาจในกรมตำรวจในการปราบปรามฝ่ายตรงกันข้ามทางการเมืองอย่างได้ผลดี นอกจากนี้พล ตำรวจเอกเผ่ายังได้สร้างบารมีให้แก่กรมตำรวจให้มีอำนาจขึ้นทัดเทียมกองทัพต่างๆด้วยการจัดตั้ง กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนที่มีทั้งกำลังอาวุธและกำลังพล อันเป็นกองกำลังหนุนหลังพล ตำรวจเอกเผ่า และช่วยสร้างศักยภาพในตัวของพลตำรวจเอกเผ่าให้มีอำนาจและบารมีเพิ่มขึ้น

สิ่งที่พลตำรวจเอกเผ่าตระหนักและเห็นความสำคัญของการรักษาเสถียรภาพให้แก่ รัฐบาลก็คือ รัฐสภาอันเป็นวิถีทางอย่างหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย พลตำรวจเอกเผ่าได้เข้าดำรง

ตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญในระบบรัฐสภาก็คือ เลขานุการกรรมการนิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งทำหน้าที่คล้ายพรรคการเมือง กล่าวได้ว่างานที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการนิติบัญญัติแห่งชาตินี้จะถือว่าเป็นมติที่สมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนรัฐบาลจะต้องปฏิบัติตาม จึงทำให้บทบาทของพลตำรวจเอกเผ่า ศอศุณห์ขึ้น แต่อำนาจในการควบคุมรัฐสภาก็ถูกลดทอนลงด้วยแนวความคิดของจอมพล ป. ที่ต้องการให้พรรคการเมืองเกิดขึ้น แม้ว่าพลตำรวจเอกเผ่าจะไม่เห็นด้วยกับระบบพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นอันเป็นการลดทอนอำนาจของตนไปก็ตาม แต่พลตำรวจเอกเผ่าก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยการเข้าดำรงตำแหน่งเลขานุการพรรคเสรีมนังคศิลาและสามารถนำพรรคการเมืองที่ตนเองสังกัดอยู่ให้ประสบผลสำเร็จในการเลือกตั้งในเวลาต่อมา แต่ปัจจัยที่ส่งเสริมศักยภาพให้พลตำรวจเอกเผ่ามีความสามารถสร้างบารมีให้เกิดแก่กรมตำรวจรัฐสภาหรือพรรคการเมืองได้นั้น ก็คือทุนทรัพย์ที่พลตำรวจเอกเผ่านำมาใช้จ่ายในการดำเนินการกิจการต่างๆ กล่าวได้ว่าเป็นบุคคลที่มีการใช้อิทธิพลทางการเมืองเข้าไปมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มของตนเองได้อย่างเด่นชัด การใช้อิทธิพลทางการเมืองในการให้ความคุ้มครองแก่นักธุรกิจก็ดี หรือการก่อตั้งบริษัทขึ้นมา และใช้อิทธิพลทางการเมืองในการให้ความคุ้มครองแก่นักธุรกิจก็ดี หรือการก่อตั้งบริษัทขึ้นมาและใช้อิทธิพลทางการเมืองให้การสนับสนุนแก่บริษัทของตนเพื่อให้ชนะการประมูลในโครงการต่างๆของรัฐบาล การก่อตั้งบริษัทในกลุ่มของตนเพื่อรองรับผลประโยชน์จากหน่วยงานรัฐวิสาหกิจที่กลุ่มของตนเองควบคุมอยู่ เหล่านี้ล้วนเป็นแบบแผนของการใช้อิทธิพลทางการเมืองเข้าไปมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเด่นชัด

จะเห็นได้ว่าการดำเนินธุรกิจด้วยวิธีดังกล่าวสามารถสร้างผลตอบแทนให้แก่กลุ่มที่มีอำนาจทางการเมืองได้อย่างมากมาย จนกระทั่งพลตำรวจเอกเผ่ามีทุนทรัพย์ที่จะดำเนินงานทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งที่ผ่านมาก่อนหน้านี้ไม่ปรากฏแบบแผนว่านักการเมืองคนใดที่มีพฤติกรรมที่เด่นชัดในการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และอาศัยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมาเป็นฐานอำนาจทางการเมืองเหมือนดังพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์

ดังนั้นปัจจัยในการสร้างฐานอำนาจในกรมตำรวจ ฐานอำนาจทางรัฐสภา ฐานอำนาจทางพรรคการเมือง และฐานอำนาจทางเศรษฐกิจได้ส่งผลให้พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์มีอำนาจทางการเมือง และก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองในตำแหน่งเลขานุการพรรคเสรีมนังคศิลา และตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในเวลาต่อมา